

Natura 2000-gebied Duinen Vlieland

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Duinen Vlieland**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
 - H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (Calluno-Ulicetea)
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Duinen Vlieland als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II; Stcrt. 2005, nr. 69) wordt als volgt gewijzigd:

- a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A034	Lepelaar
A081	Bruine kiekendief
A082	Blauwe kiekendief
A119	Porseleinhoen
A132	Kluut
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A017	Aalscholver
A054	Pijlstaart
A056	Slobeend
A063	Eider
A162	Tureluur
A183	Kleine mantelmeeuw
A277	Tapuit
- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Duinen Vlieland**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland waarin opgenomen:

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Duinen Vlieland als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van het besluit tot aanwijzing van Duinen Vlieland (DRR&R/2005/1065 II) als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Duinen Vlieland aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van Duinen Vlieland als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het betreft verder de vorming van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland, hetgeen gebeurt door aan dit besluit instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en wordt in een appendix aan deze Nota gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent en worden de eventueel doorgevoerde

wijzigingen van een toelichting voorzien. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen ‘behoud’, ‘uitbreiding’ of ‘verbetering’ gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van omvang leefgebied en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als speciale beschermingszone in de zin van de Habitatrictlijn en van de toedeling van de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Vlieland aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als “Habitatrictlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Duinen Vlieland” en onder nummer NL2003061 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn. Het gebied is op 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II) onder de naam “Duinen Vlieland” ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL3009009. Duinen Vlieland was al eerder bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/320) aangewezen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied “Waddeneilanden, Noordzeekustzone, Breebaart”, maar in beslissing op bezwaar van 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II; Stcrt. 2005, nr. 69) is het in 2000 aangewezen gebied gesplitst in zes afzonderlijke Vogelrichtlijngebieden: Duinen Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone. Door middel van dit besluit wordt de nota van toelichting met kenmerk TRCJZ/2004/1725C

gewijzigd en wordt de kaart behorende bij besluit DRR&R/2005/1065 II en betrekking hebbende op het onderhavige gebied ingetrokken.

Uit Het Vogelrichtlijnbesluit overgenomen tekstdelen zijn in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in hoofdstuk 4 en bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland (landelijk gebiedsnummer 3) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied Duinen Vlieland en het Habitatrichtlijngebied Duinen Vlieland. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland ligt in de provincie Fryslân en behoort tot het grondgebied van de gemeente Vlieland.

2.1 Beschermde natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van het hieronder aangegeven natuurmonument², voor zover gelegen in het Natura 2000-gebied. De gedeelten die buiten Natura 2000-gebieden liggen behouden de status als beschermd natuurmonument.

Het staatsnatuurmonument Waddenzee is aangewezen op 18 mei 1981 (NLB-46323/46569; Stcrt. 1981, nr. 93) en gewijzigd op 31 augustus 1987 (NMF/N 87-10390; Stcrt. 1987, nr. 170).

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als natuurmonument van toepassing was, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in het vervallen besluit (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

¹ De afkorting sbz ("speciale beschermingszone") en de aanduiding "beschermingszone" zijn hierin vervangen door de term "Vogelrichtlijngebied".

² De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermde natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Duinen Vlieland wordt landschappelijk gekenmerkt door een uitgestrekt duingebied en, deels bedijkte, kwelders (Kroon's Polders). Vlieland is één van de kleinere eilanden in het Nederlandse deel van de Waddenzee. De droge duinen zijn relatief kalkarm, wat zich uit in duingraslanden en heidebegroeiingen. Het gebied omvat ook enige boscomplexen die bestaan uit aangeplant naald- en loofbos en spontaan ontstane loofbossen. Aan de westrand van het gebied ligt de Vliehors, een uitgestrekte strandvlakte met pionierduinen, jonge kwelderbegroeiing en een duinvallei. Het grootste deel van de Vliehors ligt in het Natura 2000-gebied Waddenzee.

In het gebied is een grote diversiteit aan duinvalleien aanwezig, die verschillen in de mate van infiltratie dan wel kwel. Centraal op het eiland zijn zure milieus van infiltratievalleien; op de IJsbaan bij het dorp Oost-Vlieland is meer kwel aanwezig. De Kroon's Polders zijn indertijd aangelegd om te voorkomen dat het eiland zou doorbreken en om weiland te creëren. In drie van de vier polders wordt tegenwoordig zout water ingelaten. De eerste twee polders zijn bedijkte strandvlaktes met kalkrijke duinvalleien, de derde en de vierde polder zijn grotendeels ontpolderd en maken deel uit van de overgang van wad naar hogere kwelders.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Duinen Vlieland behoort tot het Natura 2000-landschap "Duinen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die in kwaliteit zijn achteruitgegaan of gedegenereerd. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen (incl. nieuwe natuur) die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen³.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁴.

De grenzen van een Vogelrichtlijngebied worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoop-eisen van de betrokken vogelsoorten. Het gebied Duinen Vlieland is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van kustduinen die het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en dat tevens fungeert als broedgebied van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat - in samenhang met Vogelrichtlijngebied Waddenzee uit 1991 - voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van

³ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁴ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25.

*bedoelde vogelsoorten.*⁵

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland omvat de duinen en enige boscomplexen, bedijkte kwelders (Kroon's Polders) en een (klein) deel van een uitgestrekte strandvlakte (de Vliehors). Aan de Noordzeezijde wordt de grens van het Natura 2000-gebied gevormd door de duinvoet. Aan de Waddenzeezijde ligt de grens op de voet van de dijk. Aan het Natura 2000-gebied grenzen recreatieterreinen, bedrijventerreinen en de bebouwde kom van Oost-Vlieland.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 1.484 ha, waarvan 173 ha uitsluitend Habitatrichtlijngebied betreft. Met uitzondering van het bosgebied rond het dorp betreft het gebied zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen.

Het in hoofdstuk 2 genoemde (voormalige) beschermde natuurmonument Waddenzee I valt voor een klein deel binnen de begrenzing van Duinen Vlieland (5 ha). Het grootste deel van dit natuurmonument is gelegen binnen het aangrenzende Natura 2000-gebied Waddenzee.

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁶:

- Bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, perceelscheidingen en de overgang van kwelder naar duin.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving⁷, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is als volgt gewijzigd:

- Een speelveld met groepsaccommodatie Vliehorst (Rozenbottelweg) en een bosstrook langs de Lutinelaan zijn uit de begrenzing gehaald (- 1,6 ha).
- Verkleining met een strook bos ten noorden van de Lutinelaan in aansluiting op bovenbedoelde strook (- 1 ha). (°)
- Verkleining met een aantal bospercelen tussen de bebouwing van Oost-Vlieland en het kampeerterrein (-12 ha). (°)

⁵ De wijze van begrenzing van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

⁶ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit; (°°) wijzigingen reeds in ontwerpbesluit die abusievelijk daarin niet zijn toegelicht.

⁷ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal dit besluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven.

Deze vervallen bospercelen bestaan uit aangeplant naaldbos (plaatselijk gemengd met loofbomen) dat geen betekenis heeft voor de instandhouding van het Habitatrictlijngebied. In aansluiting op de instandhoudingdoelstelling voor duinbossen (H2180) streeft Staatsbosbeheer naar geleidelijke omvorming van (aangeplante) naaldbossen (geen H2180) naar meer natuurlijke bossen. Door bovenstaande verkleining komt deze doelstelling niet in het geding: het betreft slechts 5% van de bosaanplant dat hiervoor in aanmerking komt (ca. 210 ha). Het meer westelijk gelegen deel van het bos rond het dorp wordt ook meer kansrijk geacht.

De grens van het Vogel- en Habitatrictlijngebied is als volgt gewijzigd (bijlage A):

- Aan de westzijde van de bebouwde kom van Oost-Vlieland is een strook duin toegevoegd (1,5 ha), de grens met de bebouwing langs de Postweg wordt gevormd door de (doorgetrokken) kadastrale grens. Deze strook in eigendom van de Staat (SBB) vormt een geheel met de rest van het duingebied (met onder meer aanwezigheid habitattypen grijze duinen (H2130) en duinbossen (H2180)).
- Aan de oostzijde van kampeerterrein Stortemelk is de kadastrale grens van het kampeerterrein gevolgd (per saldo verkleining van het Vogel- en Habitatrictlijngebied van respectievelijk 4 en 6 ha). Natura 2000-waarden zijn hier niet of slechts fragmentarisch aanwezig: het betreft grotendeels grasvelden die in gebruik zijn als kampeerterrein voor tenten. (°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.

- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Voor de begrenzing langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en Habitatrictlijn-soorten waarvoor het gebied is aangewezen⁸. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype en van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I⁹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁶.

⁸ Prioritaire habitattypen en Habitatrictlijn-soorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

⁹ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15).

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen

betreft het subtype:

H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (“witte duinen”)
Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (“grijze duinen”)
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*) (°)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)(°)

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Duinheiden met kraaihei

betreft de subtypen:

H2140A *Duinheiden met kraaihei (*vochtig*)

H2140B *Duinheiden met kraaihei (*droog*)

H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
Verkorte naam Duinheiden met struikhei (°)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruipwilgstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)

H2180B Duinbossen (*vochtig*)

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hogere moerasplanten*)

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II⁹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn⁸, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁶.

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

A034 Lepelaar (*Platalea leucorodia*)
A081 Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*)
A082 Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*)
A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)
A132 Kluut (*Recurvirostra avosetta*)

Verder is het gebied aangewezen voor de volgende andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A017 Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)
A054 Pijlstaart (*Anas acuta*)
A056 Slobeend (*Anas clypeata*)
A063 Eider (*Somateria mollissima*)
A162 Tureluur (*Tringa totanus*)
A183 Kleine Mantelmeeuw (*Larus fuscus*)
A277 Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2005) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting⁶.

4.3 Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁸ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹⁰. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede

¹⁰ Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹¹. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte op Vlieland ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
*H2130B	5	5	ca. 5.000	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee
*H2140	10	9	ca. 1.700	B1 (2-6%)	C (< 2%)	ja
*H2150	10	9	ca. 140	B1 (2-6%)	C (< 2%)	nee
H2190B	3	3	ca. 700	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja
H2190C	3	3	ca. 120	A1 (15-30%)	B2 (6-15%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype
- (b) Aantal gebieden dat op grond van dit selectiecriteria voor het habitatype is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁸ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹². De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹¹. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Duinen Vlieland ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1903	Groenknolorchis	5	5	16.000*	C (< 2%)	B2 (6-15%)	ja

*gebaseerd op minimum-populatieschattingen (aantal exemplaren) in 2001.

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor de betreffende soort.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van het onder (a) genoemde selectiecriteria voor de soort is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken (km²).
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie.
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied.

¹¹ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003). Belangrijkste waren de gebieden waar het habitatype “het best ontwikkeld en de grootste omvang aanwezig is”.

¹² Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeepek (H1095), elft ((H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving. Gezien de in het gebied voorkomende erosie- en sedimentatieprocessen door water en wind wisselt voorkomen van de habitattypen in omvang, ruimte en tijd. De daarmee samenhangende vernieuwing, verjonging en veroudering van de habitattypen (zoals H1310 en H2120) is een van de meest essentiële natuurlijke kenmerken van het gebied. Dit betekent ook dat de begroeiingen van het ene subtype in het andere of van het ene habitatype in het andere kunnen overgaan.

Zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A) en schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A) komen voor in het zuidelijke (brakke) gedeelte van de Kroon's Polders, langs het Posthuiswad, in een smalle strook langs de waddenkust en op het Westerveld. Witte duinen (H2120) zijn aanwezig in een smalle strook in de buitenduinen en op de oostelijke kop van Vlieland (de Noordoosthoek). De kalkrijke en kalkarme variant van de grijze duinen (H2130A,B) komen in mozaïek met elkaar in het gehele open duingebied voor waarbij de kalkarme variant dominant aanwezig is. Deze habitattypen vormen een dunne reep langs de Waddenzeekust en een brede reep langs de Noordzeekust, die zich op sommige plaatsen tot halverwege het eiland uitstrekt. Bovendien komt het habitatype voor op het Vuurboetsduin en in het duingebied ten noorden van het dorp. De heischrale variant van dit habitatype (H2130C) is alleen aanwezig in een smalle reep langs de Polderweg, ten noorden van de Kroon's Polders. Het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B) komt over grote oppervlakten voor op het eiland, van Kooisplek tot en met Meeuwenduinslid, zowel langs de waddenkust als midden op het eiland. Grote aaneengesloten oppervlakten van dit subtype bevinden zich rond het Pad van Twintig en het Pad van Dertig, in de Vallei van het Veen, het Meeuwenduinslid en de Kooisplek. De vochtige variant van dit habitatype (H2140A) komt meer in kleine oppervlakten voor, in mozaïek met de droge variant, onder andere in de Vallei van het Veen en op de Cranberry vlakte. Ook het habitatype duinheiden met struikhei (H2150) komt in kleine stukken verspreid over het eiland voor, onder andere tussen het Kooislid en het Zwarte lid, ten zuiden van de Oostervallei en ten westen van De Vliehors. Duindoornstruwelen (H2160) bevinden zich in dit gebied vooral in de Kroon's Polders. Daarnaast kan dit habitatype gevonden worden op een aantal plekken langs de Noordzeekust ten noorden van het Kantonnierspad tot aan de Ankerplaats, en op de oostelijke kop van Vlieland ten zuiden van de Noordoosthoek. Kruipwilgstruwelen (H2170) komen verspreid in kleine oppervlakten voor, van de Meeuvenvallei en Kroon's Polders tot aan Kooisplek. Het droge subtype van duinbossen (H2180A) komt verspreid voor in de bossen op het eiland. Dit geldt ook voor de vochtige variant van dit habitatype (H2180B), onder andere bij de Oude en Nieuwe Kooi en bij Lange Paal. Van het habitatype vochtige duinvalleien bevinden het subtype open water (H2190A) en het kalkrijke subtype (H2190B) zich verspreid in de Kroon's Polders. Daarnaast is H2190A aanwezig ten noorden van Kooisplek. Ook het subtype hogere moerasplanten (H2190D) komt vlakdekkend voor in het westelijke deel van de Kroon's Polders. Ontkalkte vochtige duinvalleien (H2190C) bevinden zich meer verspreid over het eiland, onder andere in een langwerpige reep langs het oostelijke gedeelte van de Polderweg en verspreid over de Vallei van het Ven, de Rug van het Ven en het westelijke gedeelte van de Cranberry Vlake. De groenknolorchis (H1903) is in zijn voorkomen beperkt tot de Kroon's polders.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en soorten. Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 “complementaire doelen” geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden “ontwikkeldoelen” zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹³ op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden, kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (“richting geven”) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006). In

¹³ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

bijlage B.4 van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per habitattype en per (vogel)soort.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijke niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I)

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A).

Toelichting Zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) zijn momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig.

H1330 Schorren en zilte graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).

Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig.

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlak en kwaliteit.

Toelichting Het Waddengebied is relatief het belangrijkste gebied in ons land voor dit habitatype. Het habitatype witte duinen is hier momenteel over voldoende oppervlakte en in goede kwaliteit aanwezig. Behoud van de kwaliteit (verstuiving) in de zeereep is tevens van belang voor herstel van de kwaliteit van achtergelegen duingraslanden, kwelders en/of duinvalleien.

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C). Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).

Toelichting Het habitatype grijze duinen is momenteel nog over een aanzienlijke oppervlakte in grotendeels goede kwaliteit aanwezig. Lokaal zijn de begroeiingen van dit habitatype sterk vergrast. Alle subtypen van grijze duinen zijn in het gebied aanwezig.

- H2140 *Duinheiden met kraaihei**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte van duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) ten gunste van habitatype H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.
 Toelichting Het habitatype duinheiden met kraaihei is met beide subtypen *vochtig* (subtype A) en *droog* (subtype B) over voldoende oppervlakte in het gebied aanwezig. Het habitatype levert met name voor het droge subtype (H2140B) een aanzienlijke bijdrage aan het landelijke doel.
- H2150 *Duinheiden met struikhei**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype heeft een goede kwaliteit. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.
- H2160 Duindoornstruwelen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is momenteel in goede kwaliteit aanwezig. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia.
- H2170 Kruipwilgstruwelen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype kruipwilgstruwelen is momenteel in goede kwaliteit aanwezig, veelal in mozaïek met het habitatype H2190 vochtige duinvalleien. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.
- H2180 Duinbossen**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *vochtig* (subtype B).
 Toelichting Het habitatype duinbossen is aanwezig in de vorm van duinbossen, *droog* (subtype A) en *vochtig* (subtype B). Uitbreiding van de oppervlakte van deze twee subtypen wordt op verschillende waddeneilanden nagestreefd ter verbetering van de landelijke spreiding van dit habitatype. Aangezien de kwaliteit van de duinbossen op Vlieland nog achter loopt ten opzichte van de andere waddeneilanden is hier tevens een verbeteropgave voor de kwaliteit neergelegd. Beide subtypen betreffen vrij jonge bossen die nog volop in ontwikkeling zijn.
- H2190 Vochtige duinvalleien**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B), uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).
 Toelichting Het habitatype vochtige duinvalleien is momenteel in goede en matige kwaliteit aanwezig. Ten aanzien van het voorkomen van de vier subtypen is er verschil tussen de valleien in het westelijk deel van het eiland en het

oostelijk deel van het eiland. In het westen komen vooral jongere valleien voor met begroeiingen van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), terwijl in het oosten van het eiland met name het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) aanwezig is. Het gebied levert een grote bijdrage aan het landelijke doel voor subtype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.
Toelichting De groenknolorchis is momenteel in een levensvatbare populatie aanwezig. Voor duurzaam behoud zijn telkens opnieuw jonge successiestadia van duinvalleien noodzakelijk, waaronder vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B).

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 870 paren.
Toelichting Na de vestiging in 1994 is het aantal paren aalscholwers sterk toegenomen tot maximaal 1.003 paren in 2002. Gemiddeld bedroeg het aantal paren in de periode 1999-2003 870. De kolonie bevindt zich in de Kroon's Polders. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 170 paren.
Toelichting Na de vestiging in 1983 is de populatie lepelaars gestaag gegroeid tot maximaal 216 paren in 2002. Gemiddeld bedroeg het aantal paren in de periode 1999-2003 169. Er bevindt zich een verspreide kolonie in de duinen bij Vianen. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2.100 paren.
Toelichting Na een aanvankelijke toename sinds begin vorige eeuw, met enige ups en downs, heeft zeer recent enige afname van de eider plaatsgevonden. Maximaal werden 3.087 paren geteld in 1999 (1.754 paren in 2002 en slechts 1.055 in 2003). De soort broedt vooral in relatief open duin. Aangezien de vermoedelijke oorzaak van de recente populatieafname niet in dit gebied gelegen is, is een behoudsdoelstelling hier voldoende.

A081 Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting Na de hervestiging in de jaren zeventig is de populatie bruine kiekendieven gestaag gegroeid tot een aantal van 20 paren in 2001 en 19 in 2003. De soort broedt vooral in vochtige duinvalleien en zoekt voedsel over het hele eiland. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A082 Blauwe kiekendief

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 9 paren.

Toelichting Na de vestiging in het open duin van Vlieland in de jaren zeventig was er aanvankelijk een geleidelijke toename van het aantal blauwe kiekendieven. In 1995 werden nog 9 paren vastgesteld. Daarna liep de stand terug: 4 paren in 2001 en 2 paren in 2002 en 2003. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio centrale Waddengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A119 Porseleinhoen

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 4 paren.

Toelichting De Porseleinhoen is een zeer schaarse broedvogel in de Kroon's Polder met hooguit enkele paren. Gezien het geringe areaal potentieel biotoop is uitbreiding van de populatie middels herstel van het leefgebied hier niet als doel gesteld. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie.

A183 Kleine mantelmeeuw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2.500 paren.

Toelichting Na de vestiging in de jaren zeventig is het aantal paren kleine mantelmeeuwen sterk toegenomen. Aan deze groei lijkt nog geen einde te zijn gekomen. In 2002 zijn 3.019 paren waargenomen en in 2003 2.807. De soort broedt vooral in open duin. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A277 Tapuit

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 35 paren.

Toelichting De tapuit is ook op Vlieland recentelijk sterk afgenomen. In 2003 zijn 14 paren waargenomen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding wordt landelijk herstel nagestreefd. Gezien de potentie van het leefgebied kan het gebied bijdrage aan de landelijke instandhoudingdoelstelling; halverwege de jaren negentig werden reeds bijna 35 broedparen waargenomen. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de

draagkracht in de regio Waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 610 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de aalscholver met name een functie als slaappleats. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddelde 90 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen lepelaars zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats (Kroon's Polders) voor vogels die in de omgeving foerageren, in relatie tot de lokale, sterk gegroeide broedkolonie. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 220 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de pijlstaart die in de omgeving foerageren met name een functie als slaappleats. Trendgegevens van de soort zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding heeft betrekking op de toekomstverwachting (afname internationale populatie).

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 260 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor slobeend die in de omgeving foerageren met name een functie als slaappleats (Kroon's Polders). Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 220 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor kluten die op het aangrenzende wad foerageren met name een functie als slaappleats (Kroon's Polders). Trendgegevens van de soort zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke verbeteropgave.

A162 Tureluur

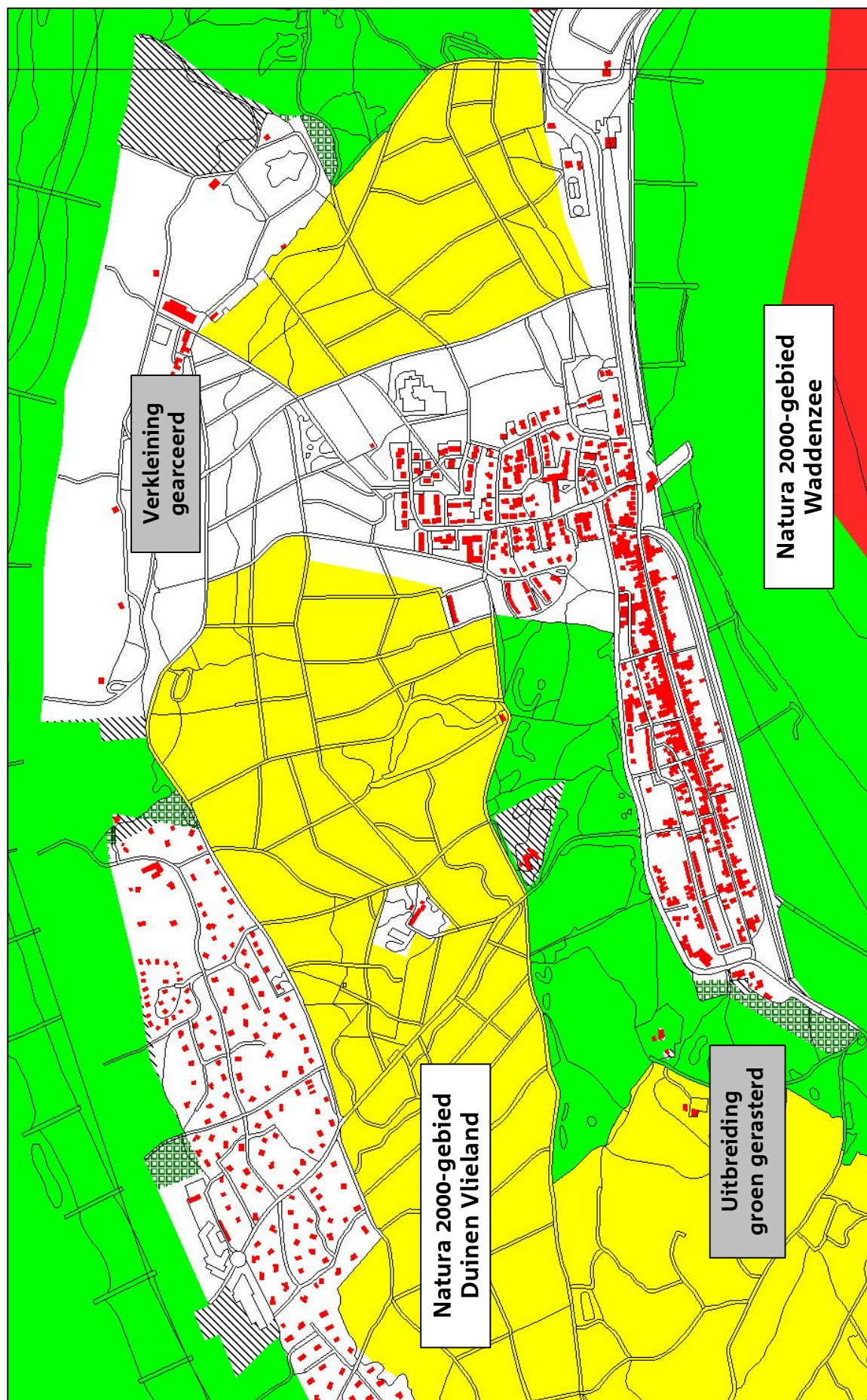
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.100 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting De aantallen tureluurs zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor tureluurs die op het aangrenzende wad foerageren met name een functie als slaapplaats (Kroon's Polders). Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave van toepassing.

5.7 Beschermde natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied omvat één of meer beschermde natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998 heeft de Natura 2000-opgave voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen, voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen.

In een handreiking zal voor elk gebied expliciet worden toegelicht hoe de doelen (cq. natuurwetenschappelijke betekenis en landschappelijke waarden) van beschermde natuurmonumenten en de Natura-2000 doelen zich tot elkaar verhouden. In het beheerplan zullen deze doelen, net als die van Natura 2000 in ruimte en tijd worden uitgewerkt. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis is toegestaan ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie aan het einde van dit besluit toegevoegd.

blanco pagina

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het subtype zilte pionierbegroeiingen *zeevetmuur* (H1310B), omdat uit de begrenzing blijkt dat het type op deze eilanden alleen in aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen voorkomt.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007), maar conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), is het gebied niet aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110). Op basis van recente informatie blijkt dat dit habitatype niet voorkomt binnen de begrenzing van het gebied maar in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen van de eilanden.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitattypen grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C), omdat deze subtypen, naast het subtype *kalkarm* (subtype B) waar het gebied reeds voor is aangewezen, blijkens recente vegetatiekaarten blijken voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en op het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinheiden met struikhei (H2150), omdat dit habitatype blijkens recente vegetatiekaarten blijkt voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180), omdat blijkens recente vegetatiekaarten zowel duinbossen, *droog* (H2180A) als duinbossen, *vochtig* (H2180B) blijken voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).

B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2005 is aangewezen, zijn indertijd ontleend aan SOVON (2000)¹⁴. De numerieke criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)¹⁵. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie. Voor eventuele toevoeging of verwijdering van vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2006)¹⁶ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de

¹⁴ Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹⁵ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

¹⁶ Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide aangehaalde rapporten zijn opgenomen. Om ecologische redenen die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de vogellijst van dit gebied de volgende consequenties:

- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing (2005) als Vogelrichtlijngebied maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de volgende vogelsoort van bijlage I: porseleinhoen (A119) als broedvogel. In het gebied broeden gemiddeld hogere aantallen porseleinhoen dan 1% van de landelijke populatie, en voldoet daarmee aan het criterium voor opname.
- In afwijking tot de oorspronkelijke aanwijzing (2005) als Vogelrichtlijngebied maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied niet meer aangewezen voor één vogelsoort van bijlage I: kluut (A132) als broedvogel. Kluten komen binnen de begrenzing van het gebied niet of nauwelijks tot broeden. Het gebied levert daardoor een relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling.
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing (2005) als Vogelrichtlijngebied maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied niet meer aangewezen voor de volgende trekvogelsoort bedoeld in artikel 4.2: de wulp (A160) als niet-broedvogel. Opname van deze soort in dit gebied was gebaseerd op een onvolledige dataset, met incidentele hoge aantallen. De soort is slechts overtijend aanwezig. Het gebied blijkt op grond van recente gegevens van marginale betekenis voor de landelijke staat van instandhouding van deze soort als niet-broedvogel en er is geen landelijke verbeteropgave.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) maar conform de oorspronkelijke aanwijzing tot Vogelrichtlijngebied (2005) is het gebied niet aangewezen voor de volgende vogelsoorten van bijlage I: strandplevier (A138), velduil (A222) en grauwe klauwier (A338). De strandplevier beperkt het broedgedrag hoofdzakelijk tot de stranden. De stranden tot aan de duinvoet vallen binnen de begrenzing van de Waddenzee. Het doel van de Waddenzee is met het aantal broedparen dat eerder aan Duinen Vlieland was toegekend verhoogd. Zowel de velduil als de grauwe klauwier voldoen niet aan het 1%-criterium dat op vogelsoorten van toepassing is en leveren een relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling van de soorten.

B.3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elk habitatype en soort waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. Dit is de bijdrage van het gebied aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype of de soort. In het geval van habitatypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. In geval van soorten is dit het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen (vogels, grote zoogdieren, sommige planten) of aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = > 75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C < 2%

In de kolom Bronvermelding zijn de terreinbeherende organisaties, andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend onder vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: AWD = Waternet, beheerder Amsterdamse Waterleidingduinen, DEF = Ministerie van Defensie,

DSB = Dienst Stadsbeheer (Den Haag), DZH = Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (beheerplan), LNH = Landschap Noord-Holland, NM = Natuurmonumenten, NPZK = Nationaal Park Zuid-Kennemerland, PWN = Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, RWS = Rijkswaterstaat (kwelderkaart), SBB = Staatsbosbeheer, V&W = Ministerie Verkeer & Waterstaat, ZLD = provincie Zeeland, TOP10 = Topografische kaart 1: 10.000 (* = aangevuld met andere bronnen).

■ Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de habitattypen:

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm Landelijke oppervlakte ca. 5.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bron
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06
003	Duinen Vlieland	B2 (6-15%)	SBB 2005
004	Duinen Terschelling	B2 (6-15%)	SBB 1999
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	B2 (6-15%)	NHL 2004-2005
116	Kop van Schouwen	B2 (6-15%)	ZLD 2007, SBB 2008

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende tien gebieden geselecteerd: Duinen Schiermonnikoog (006), Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁷, Noordhollands Duinreservaat (087), Kennemerland-Zuid (088), Coepelduynen (096), Meijendel & Berkheide (097), Voornes Duin (100), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁸ en Kop van Schouwen (116). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype in drie subtypen verdeeld (kalkrijk, kalkarm en heischraal) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten.

Voor het subtype *kalkarm* (H2130B) zijn in de tabel op grond van de huidige kennis de vijf belangrijkste gebieden vermeld (in numerieke volgorde). Elk van deze gebieden bevat 6-15% van de landelijke oppervlakte (klasse B2) van dit subtype. Duinen Terschelling herbergt de grootste oppervlakte van dit subtype (ruim 10%). Ook Schoorlse Duinen (086) en Noordhollands Duinreservaat (087) hebben een behoorlijke oppervlakte (klasse B2) maar net iets minder dan de gebieden op de 2^e tot en met 5^e plaats.

H2140 – *Duinheiden met kraaihei Landelijke oppervlakte ca. 1.700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A2 (30-50%)	SBB 1999
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	SBB 2005-06, DEF 2004
086	Schoorlse Duinen	B2 (6-15%)	SBB 1993, 2000, 2002*
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	B2 (6-15%)	NM, SBB*
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	SBB 2005
087	Noordhollands Duinreservaat	B1 (2-6%)	PWN 1992 en 2001*
005	Duinen Ameland	C (<2%)	SBB 1998, RWS 1997 en 2003
006	Duinen Schiermonnikoog	C (<2%)	NM, RWS 1997 en 2004*
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	C (<2%)	NHL 2004-2005

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende zeven gebieden geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁷, Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Zwanenwater & Pettemerduinen (085)¹⁹, Schoorlse Duinen (086)²⁰ en Noordhollands Duinreservaat (087). Ten tijde van deze aanmelding was het habitatype niet in subtypen verdeeld. In het Natura 2000 doelendocument (2006) worden voor

¹⁷ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

¹⁸ Destijds bekend als Duinen Goeree.

¹⁹ Destijds bekend als Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen.

²⁰ Destijds bekend als Duinen Schoorl.

dit habitatype twee subtypen onderscheiden, namelijk duinheiden met kraaihei, *vochtig* (H2140A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B). Op grond van de beschikbare oppervlakgegevens is differentiatie naar de twee subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor thans de belangrijkste gebieden voor het habitatype als geheel in bovenstaande tabel zijn vermeld. Naast de zeven gebieden in de oorspronkelijke selectie blijkt het habitatype in nog twee gebieden aanwezig: Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het totaal komt hiermee op negen gebieden. Hiervan bevat Duinen Terschelling veruit het grootste voorkomen van dit habitatype in ons land, met bijna 50% van de landelijke oppervlakte.

H2150 – *Duinheiden met struikhei Landelijke oppervlakte ca. 140 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A2 (30-50%)	SBB 1999
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	SBB 2005-06, DEF 2004
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	PWN 1992 en 2001*
005	Duinen Ameland	B2 (6-15%)	SBB 1998, RWS 1997 en 2003
116	Kop van Schouwen	B2 (6-15%)	ZLD 2007, SBB 2008
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	SBB 2005
088	Kennemerland-Zuid	C (<2%)	NPZK, PWN, AWD, SBB*
099	Solleveld & Kapittelduinen	C (<2%)	Arcadis/Alterra 2008
098	Westduinpark & Wapendal	C (<2%)	DSB 2003

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende vier gebieden geselecteerd: Kennemerland-Zuid (088), Westduinpark & Wapendal (098), Solleveld²¹ en Kop van Schouwen (116). Tengevolge van het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens is gebleken dat dit prioritaire habitatype in totaal in negen gebieden voorkomt. Met name Duinen Terschelling (004) bevat een aanzienlijke oppervlakte duinheiden met struikhei. Dit gebied blijkt hiermee het belangrijkste gebied voor dit habitatype te zijn. Ook Duinen en Lage Land Texel (002) en Noordhollands Duinreservaat (087) blijken door het beschikbaar komen van nieuwe informatie meer dan 15% van de landelijke oppervlakte te bevatten. Verder is dit habitatype toegevoegd aan Duinen Ameland en Duinen Vlieland die respectievelijk 6 tot 15% en 2 tot 6% van de landelijke oppervlakte bevatten.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk Landelijke oppervlakte ca. 700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
115	Grevelingen	A2 (30-50%)	SBB 2003
006	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	NM, RWS 1997 en 2004*
100	Voornes Duin	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2007

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn de drie volgende gebieden voor dit subtype geselecteerd: Duinen Vlieland (003), Duinen Schiermonnikoog (006) en Voornes Duin (100). Op grond van de huidige kennis kunnen de drie in de tabel genoemde gebieden thans als belangrijkste gebieden voor het subtype worden beschouwd. Relatief grote oppervlakten (>6%) worden behalve in Grevelingen (115) en Duinen en Lage Land Texel (002) ook aangetroffen in Duinen Terschelling (004), Kennemerland-Zuid (088) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101). Deze gebieden zijn in de selectie van de drie belangrijkste gebieden echter buiten beschouwing gelaten, omdat in Voornes Duin het subtype in betere kwaliteit voorkomt vanwege de grote soortenrijkdom.

²¹ Dit gebied is uitgebreid met Kapittelduinen, de naam is veranderd in Solleveld & Kapittelduinen (099).

H2190C – Vochtige duinvaleien, <i>ontkalkt</i> Landelijke oppervlakte ca.120 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	SBB 1999
003	Duinen Vlieland	A1 (15-30%)	SBB 2005
005	Duinen Ameland	A1 (15-30%)	SBB 1998, RWS 1997 en 2003

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn de drie volgende gebieden voor dit subtype, indertijd het Verbond van Zwarte Zegge (*Caricion nigrae*), geselecteerd: Duinen Terschelling (004), Zwanenwater & Pettemerduinen (085)¹⁹ en Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁷. Tengevolge van het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens voldoen de volgende gebieden thans aan het criterium van “belangrijkste gebieden”: Duinen Terschelling, Duinen Vlieland (003) en Duinen Ameland (005). Thans hebben deze gebieden, gemeten aan de kwaliteit en de aanwezige oppervlakte de grootste relatieve bijdrage aan het habitatype. De volledige variatie van het subtype, inclusief de gradiënten naar vochtige kraaiheide (H2140A), komt op de waddeneilanden voor.

■ Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de volgende soorten:

H1903 – Groenknolorchis Landelijke populatie ca. 16.000 exemplaren			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	Floron 2008
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Floron 2008
034	Weerribben	A1 (15-30%)	Floron 2008
115	Grevelingen	B2 (6-15%)	Floron 2008
035	Wieden	B2 (6-15%)	Floron 2008

(a) Minimum-populatieschattingen (aantal exemplaren) in 2001 (in het kustgebied kunnen de aantallen van jaar tot jaar sterk wisselen afhankelijk van de waterstand).

Ten tijde van de aanmelding in 2003 waren de volgende vijf gebieden voor deze habitatsoort geselecteerd: Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁷, Weerribben (034), Voornes Duin (100) en Duinen Vlieland (101). Na inventarisaties door Floron blijken de vijf belangrijkste gebieden Duinen Terschelling, Duinen en Lage Land Texel, Weerribben, Grevelingen (115) en Wieden (035). In vergelijking met de situatie in de buurlanden zijn in ons land nog veel populaties aanwezig, waarmee Nederland de belangrijkste kern van verspreiding van de soort vormt in West-Europa. Ook in Nederland is de soort zeldzaam, gedurende de 20^e eeuw is de populatie sterk achteruit gegaan door onder andere ontwatering en ontginning. De soort is verdwenen in de Hollandse vastelandsduinen maar komt nog wel veel voor in de duinen op de waddeneilanden, m.n. op Terschelling en Texel. Door het ontstaan van nieuwe strandvlaktes komt de soort nu relatief veel voor in het Natura 2000-gebied de Grevelingen. De Wieden en Weerribben bevatten grote populaties in het landschap meren en moerassen.

B.4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

De hier vermelde gebiedsdoelen en vermeldingen van de relatieve bijdrage van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als “indicatieve” opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding (Svl) van betreffende habitatype of (vogel)soort vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de Svl, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk

gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom “besluit”) staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen en soorten die zijn toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen.

De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudsopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Waar in de vogeltabellen wordt geschreven “A...b” betreft het een broedvogel en waar wordt geschreven “A...n” betreft het een niet-broedvogel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (zie Natura 2000 doelendocument, paragraaf 3.3). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage. In de kolom “Populatie” wordt tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (↑).

B.4.1. Habitatrichtlijn: habitattypen

H1310A – Zilte pionierbegroeiingen, <i>zeekraal</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A3	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	behoud	A1	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”²². De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte is met name gericht op de sterke achteruitgang in de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom alleen in deze twee gebieden beoogd. Voor de overige gebieden is behoud oppervlakte voldoende.

H1330A – Schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	conform ontwerp

²² In het Natura 2000 doelendocument (2006) zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitattype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getidedemping tengevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). Met deze gebiedsdoelen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone				doel vervallen
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het

habitattype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitattype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire type grijze duinen (*H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^b
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De doelstelling voor Duinen en Lage Land Texel is aangepast, omdat op dit waddeneiland relatief veel kalkrijke bodem aanwezig is, waar goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van dit habitattype.
- (b) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Zwin & Kievittepolder (123)) aan deze landelijke doelstelling gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudsopgave, omdat het habitattype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, <i>kalkarm</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het gebied te weinig kustdynamiek heeft om uitbreiding of verbetering te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in het gebied Kennemerland-Zuid (088) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit, aangezien de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden biedt voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130C – *Grijze duinen, <i>heischraal</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit

100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling voor het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattypen in dit gebied reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het oppervlakte. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek (101) is het habitattypen reeds over voldoende oppervlakte aanwezig en zijn er geen potenties voor verdere uitbreiding. Er is wel een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitattypen in dit gebied.

H2140A – *Duinheiden met kraaihei, <i>vochtig</i> Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^b	behoud	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud ^b	behoud	B1	doel aangepast
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	C	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud ^b	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^b	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit

(a) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitattypen als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen H2170 kruipwilgstruwelen of H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.²³

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Den Helder – Callantsoog (084) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085) wordt, in afwijking van het landelijk doel, behoud van de kwaliteit nagestreefd, omdat het habitattypen hier momenteel reeds in goede kwaliteit aanwezig is. Voor Duinen Vlieland is een ten gunste formulering toegevoegd, waarbij enige achteruitgang van het oppervlakte H2140A is toegestaan ten gunste van vochtige duinvalleien (H2190).

H2140B – *Duinheiden met kraaihei, <i>droog</i> Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp

²³ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

(a) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wat betreft de landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is deze neergelegd in de twee kerngebieden voor dit subtype: Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086). Deze gebieden bevatten een grote oppervlakte van dit habitatype en hier zijn goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in afwijking van het landelijk doel.

H2150 – *Duinheiden met struikhei					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	A2	doel toegevoegd
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren				doel vervallen

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duinheiden met struikhei is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen (099) gekozen voor verbetering van de kwaliteit, omdat de kwaliteit in dit gebied de laatste jaren enigszins achteruit is gegaan en er kansen voor verbetering zijn. De gebieden Duinen en Lage Land Texel (002) en Duinen Terschelling (004) behoren tot de belangrijkste gebieden voor dit habitatype.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp

084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen *grijze duinen (H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt.²³

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een ten gunste formulering toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen (H2130, H2180 of H2190) in de “ten gunste formulering” van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2170 – Kruipwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

- (b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype vochtige duinvalleien (H2190).²³

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het

habitattype kruipwilgstruwelen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitattype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

H2180A – Duinbossen, <i>droog</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B2	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	A1	doel aangepast ^d
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

(a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190).²³

(c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitattype als geheel. Het is het (nog) niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

(d) De doelstelling voor Noordhollands Duinreservaat is aangepast, omdat hier goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in de Natura 2000-gebieden Schoorlse Duinen (086) en Noordhollands Duinreservaat (087) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het beheer, net als in Solleveld & Kapittelduinen (099), reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Westduinpark & Wapendal (098) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. Met name Voornes Duin (100) kan hiermee een zeer grote bijdrage gaan leveren aan het landelijke doel voor dit subtype.

H2180B – Duinbossen, <i>vochtig</i>					
Landelijke doelstelling: behoud ^a oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B2	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp

005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	A1	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	B2	ontwerpbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- (b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190).²³
- (c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het is het (nog) niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Het beheer is in het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. De kwaliteitsdoelstellingen van de gebieden Duinen Den Helder – Callantsoog (084) en Schoorlse Duinen (086) wijken af van het landelijk doel omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

H2190A – Vochtige duinvalleien, open water					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een zeer groot relatief belang heeft voor het habitatype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Vlieland (003). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone, is er behoudsdoelstelling neergelegd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke

ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190C – Vochtige duinvalleien, <i>ontkalkt</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

- (a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijk staat van instandhouding van het habitattype Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (2190C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijk doelstelling sluit hierbij aan.

Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, <i>hoge moerasplanten</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd

- (a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (2190D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit aan bij het aspect oppervlakte, voor het aspect kwaliteit wijkt het echter af. Hiervoor is gekozen vanwege een zeer groot relatief belang dat Nederland heeft voor het habitattypen. Bovendien om het hydrologische herstel dat reeds is ingezet voor het habitattypen optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

B.4.2. Habitatrichtlijn: soorten

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	behoud	C	concept-ontwerp
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	concept-ontwerp
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De ...	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”.²⁴ De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt, er is daarom veelal voor een behoudsopgave gekozen. Uitbreiding hangt veelal samen met de ontwikkelingsmogelijkheden van gebufferde vennen (waaronder overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A)) of jonge successiestadia van duinvalleien (waaronder vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B)).

In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004) en Duinen Schiermonnikoog (006) is voor een behoudsdoelstelling gekozen, omdat de biotoop voor deze soorten hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. Hetzelfde geldt voor

²⁴ De beschreven “staat van instandhouding” wijkt af van de “staat van instandhouding” zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

de Wieden (035) en de Weerribben (034), de soort is hier goed vertegenwoordigd. In de Deltagebieden hangt de ontwikkeling samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de laagveengebieden gaat het om kleine populaties, waarvoor geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien, mede gezien de natuurlijke ontwikkelingen aldaar. Voor Kennemerland-Zuid (088) is de verwachting dat onder behoud van de huidige omstandigheden de populatie zich hier uitbreidt. In Voornes Duin (100) is de doelstelling vastgesteld in samenhang met die voor vochtige duinvalleien (H2190).

B.4.3. Vogelrichtlijn: broedvogels

A017 – Aalscholver						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	870	B1	conform ontwerp
013	Alde Feanen	behoud	behoud	800	B1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	1.000	B1	ontwerpbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	280	C	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	230	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	8.000 ^R	B2	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	8.000 ^R	A1	ontwerpbesluit
079	Lepelaarplassen	behoud	behoud	8.000 ^R	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & ...	behoud	behoud	300	B1	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	1.500	A1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	1.100	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	310	C	concept-ontwerp
119	Veerse Meer	behoud	behoud	300	B1	ontwerpbesluit

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de aalscholver is voor alle aspecten als “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling luidt dan ook “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van het actuele nationale populatieniveau van ten minste 20.000 paren verdeeld over ten minste 20 kolonies van ten minste 100 paren”. Het gemiddelde aantal broedparen in Nederland in 1999-2003 werd naar boven afgerond tot 21.000 paar²⁵. Dit was relatief hoog ten opzichte van de periode vanaf 1994 door tijdelijke opleving in het IJsselmeergebied in 2002 en 2003. Daarom is als landelijk doel gekozen voor een doelniveau van 20.000.

Bijna 90% van de Nederlandse populatie broedt in Natura 2000-gebieden, en ca. 84% in gebieden met een instandhoudingsdoel (som gemiddelden 1999-2003, 17.400; 1997-2001, 16.600). De som van de gebiedsdoelen betreft echter de draagkracht voor slechts 14.700 paar, omdat in enkele gebieden is gekozen voor behoud van omvang en kwaliteit leefgebied voor een kleiner aantal paren dan de gemiddelde aantallen over 1999-2003. In een later stadium zal nog worden gezien in hoeverre het landelijk doelniveau en/of de betreffende gebiedsdoelen aanpassing behoeven. In het IJsselmeergebied is voor de gebieden IJsselmeer (072), Oostvaardersplassen (078) en Lepelaarplassen (079) een gezamenlijk doel geformuleerd: “behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het IJsselmeergebied van ten minste 8.000 paren”.

²⁵ Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

A034 – Lepelaar						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	430 ^a	A2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	120	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	170	B2	conform ontwerp
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	200 (↑)	B2	ontwerpbesluit
079	Lepelaarplassen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & ...	behoud	behoud	70 (↑)	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	100	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	30 (↑)	C	concept-ontwerp
119	Veerse Meer	behoud	behoud	10	C	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	20 (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) Het doel is aangepast naar 430 paren, in het ontwerpbesluit was abusievelijk 340 paren vermeldt als doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de lepelaar is op de aspecten leefgebied en populatie beoordeeld als “gunstig”. De Nederlandse broedpopulatie laat sinds 1981 een matige toename zien. De toename geldt het sterkt voor de waddeneilanden, daarnaast zijn er enkele nieuwe kolonies ontstaan in onder andere Markiezaat en Krammer-Volkerak. De verbeterde waterkwaliteit en de goede soortbescherming hebben hieraan bijgedragen. De soort is daardoor in de afgelopen decennia minder kwetsbaar geworden. Gezien de gunstige staat van instandhouding is de landelijke doelstelling gericht op behoud van het leefgebied en de bijbehorende populatie. De gebiedsdoelstellingen sluiten hierop aan. In enkele gebieden wordt met het behoud van het huidige leefgebied een hoger aantal broedparen beoogd. Dit geldt voor de Oostvaardersplassen (078), Zwanenwater & Pettermerduinen (085), Krammer-Volkerak (114) en Markiezaat (127). In de Oostvaardersplassen en Zwanenwater & Pettermerduinen sluiten de beoogde doelstellingen aan bij de potentie van het leefgebied. In het Krammer-Volkerak en Markiezaat komt de soort in toenemende mate voor, de gemiddelden uit SOVON & CBS (2006) zijn hierop aangepast bij het formuleren van de doelstellingen. Vrijwel de gehele landelijke doelstelling zal binnen het Natura 2000-netwerk worden gerealiseerd.

A063 – Eider						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	5.000	A3	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	110	C	conform ontwerpt
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	2.100	A1	conform ontwerpt
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	C	conform ontwerpt
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	200	A1	doel aangepast ^b

(a) Een deel (2.300) van het aantal dat eerder aan dit gebied was toegekend, is overgeheveld naar Waddenzee omdat de betreffende paren in het kweldergebied van het eiland nestelen dat onderdeel is van de Waddenzee. Het doel voor het leefgebied in de Waddenzee is aangepast in verbetering kwaliteit. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is mede gevolg van de afname van het voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte met name in dit gebied.

De landelijke staat van instandhouding van de eider is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een behoudsopgave voor het leefgebied met een doelniveau van 8.000 broedparen. Vanwege de aard van de leefgebieden is de populatie vrijwel beperkt tot Natura 2000-gebieden. Het genoemde doelniveau is de ondergrens van aantalschattingen in de periode 1999-2003 (8.000-10.000). De getelde aantallen per gebied komen op een lager totaal uit (afgerond 7.500 paren) omdat er bij de landelijke aantalsopgave vanuit is gegaan dat de tellingen een onderschatting zijn van de populatiegrootte. Reden voor de zeer ongunstige staat van instandhouding op het

aspect populatie is de recente slechte voorplanting. Dit hangt samen met de afname van voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte. De landelijke doelstelling is daarom aangepast in “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud van 8.000 broedparen”. Dit valt samen met verbeteropgaven voor de habitattypen H1110A en H1140A in het Waddengebied en wordt noodzakelijk geacht om de broedpopulatie niet verder te laten afnemen. Deze doelstelling geldt met name voor de Waddenzee (001). In Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003) en Duinen Schiermonnikoog (006) wordt behoud van het leefgebied voor behoud van de populatie nagestreefd. De te behouden populatieaantallen zijn gebaseerd op de gemiddelde aantallen van de gebieden over de periode 1999-2003. In Duinen Ameland (005) is de kwaliteit van het leefgebied dermate achteruitgegaan dat een inspanning vereist is om de populatie weer op gewenst niveau te brengen.

A081 – Bruine kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	20	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	45 ^a	B1	doel aangepast
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	40	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	25	B1	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	20	C	concept-ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	5	C	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B1	ontwerpbesluit
092	IJperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	15	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	30	B1	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	10	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit

(a) Het gemiddelde van 44 is naar boven afgerond, in plaats van naar beneden in het ontwerpbesluit.

De landelijke staat van instandhouding van de bruine kiekendief is voor alle aspecten als “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling staat dan ook zowel voor omvang als kwaliteit van het leefgebied op behoud met een landelijk doelniveau van 1.300 broedparen. De soort heeft een ruime landelijke verspreiding (presentie in atlasblokken ca. 40%) waardoor minder dan de helft van de landelijke broedpopulatie in Vogelrichtlijngebieden is geconcentreerd. Hierdoor is de soort minder kwetsbaar dan soorten die in hun verspreiding beperkt zijn tot een relatief klein aantal gebieden. De som van de gebiedsdoelen als percentage van het landelijke doelniveau bedraagt ruim 30%, hetgeen voldoende wordt geacht voor het duurzaam behoud van de populatie op de lange termijn. Het aandeel in Natura 2000-gebieden is groter (48%) dan de som van de gebiedsdoelen, omdat niet overal een doel is gesteld door de toepassing van een landelijke drempelwaarde (minimaal 1% landelijke populatie). Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling, met uitzondering van de gebieden Alde Feanen (013) en Deelen (014). Vanwege de voor de regio unieke potentie voor een sleutelpopulatie is er voor het gebied Alde Feanen gekozen voor een hersteldoelstelling. Vanwege de recente afname van de populatie in gebied Deelen is hier een beperkte herstelopgave geformuleerd, zodat de soort voor het gebied behouden kan blijven.

A082 – Blauwe kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	3	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	20	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	9 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	10 (↑)	B2	conform ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	1	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	uitbreiding	verbetering	4	B1	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de blauwe kiekendief is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat ruim driemaal groter is dan de populatie in de peilperiode 1999-2003 (78): “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 250 paren”. Vanwege de aard van het leefgebied is de broedpopulatie tegenwoordig geheel beperkt tot Natura 2000-gebieden. Het doelniveau van 250 ligt ver boven de historische referenties: 120-130 en 110-120 (respectievelijk 1992 en 1996)²⁶. Het landelijk doelniveau opgenomen in het landelijk doel is daarom verlaagd tot 110 (genoemde referenties zijn geflatteerd door tijdelijk gunstige omstandigheden in Zuidelijk Flevoland). De som van de gebiedsdoelen (107) is nu nagenoeg gelijk aan genoemd doelniveau. Mede gelet op de recente sterke afname van het aantal broedparen in alle broedterreinen, wordt verhoging van de gebiedsdoelen zoals opgenomen in de ontwerpbesluiten, in geen van de gebieden haalbaar geacht. De doelstelling van de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Schiermonnikoog (006) en Bargerveen (033) wijken af van de landelijke doelstelling, vanwege de recente toename in de gebieden en de relatief stabiele trend van de laatste jaren. De doelstelling van de Waddenzee (001) wijkt af, omdat het gebied een overloop betreft van vogels uit de duinengebieden.

A119 – Porseleinhoen						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	4	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	2	C	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	15	B2	concept-ontwerp
009	Groote Wielen	behoud	behoud	4 (↑)	C	ontwerpbesluit
010	Oudegaasterbrekken, ...	uitbreiding	verbetering	1 (↑)	C	ontwerpbesluit
012	Sneekermeeergebied	behoud	behoud	2 (↑)	C	ontwerpbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
019	Leekstermeergebied	behoud	behoud	2 (↑)	C	ontwerpbesluit
020	Zuidlaardermeergebied	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B2	ontwerpbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	15 (↑)	B1	concept-ontwerp
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	20	B2	ontwerpbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water ...	behoud	behoud	10 (↑)	C	ontwerpbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	ontwerpbesluit

²⁶ Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2, 2001), zie ook Bekhuis & Zijlstra (Limosa 64 (1991: 143-153) waaruit blijkt dat de landelijke populatie pas sinds 1980 boven de 100 is uitgekomen; voor de oorspronkelijke doelniveau van 250 bestaat geen historische referentie.

072	IJsselmeer	behoud	behoud	15 (↑)	B1	ontwerpbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	7 (↑)	B1	ontwerpbesluit
075	Ketelmeer & Vossemeer	behoud	behoud	2	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	8	B1	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	9 (↑)	C	ontwerpbesluit
106	Boezems Kinderdijk	behoud	behoud	1	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	5 (↑)	C	concept-ontwerp
140	Groote Peel	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de porseleinhoen is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De aantallen van het porseleinhoen vertonen jaarlijks grote schommelingen. Oorzaak hiervan is dat de soort zeer gevoelig is voor verdroging van moerasgebieden en waterpeilbeheer. De landelijke doelstelling is dan ook gericht op uitbreiding van de omvang en vooral verbetering van de kwaliteit van het leefgebied. De gestelde herstelopgave volgt het beschermingsplan moerasvogels en gaat uit van een populatie van ten minste 400 paren. De potenties liggen hiervoor met name in het rivierengebied, waar de soort momenteel matig vertegenwoordigd is (met uitzondering van het noordelijk deel van de IJssel). In gunstige jaren (afhankelijk van inundatie) zijn grotere aantallen broedende porseleinhoenders waargenomen, de doelstellingen zijn daarop gebaseerd. In de gebieden Groote Wielen (009), Sneekermeergebied (012), Alde Faenen (013), Leekstermeergebied (019), Fochteloërveen (023), Bargerveen (033), Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (037), IJsselmeer (072), Zwarte Meer (074), Zouweboezem (105) en Biesbosch (112) is ingeschat dat het behoud van het leefgebied voldoende is om de populatie te laten toenemen. Een aantal gebiedsdoelstellingen wijkt af van de landelijke doelstelling, te weten: Duinen Vlieland (003), Duinen Ameland (005), Lauwersmeer (008), de Wieden (035), Ketelmeer & Vossemeer (075), Oostelijke Vechtplassen (095) en Boezems Kinderdijk (106). De potentie in deze gebieden om het leefgebied en daarmee te populatie te doen toenemen dan wel verbeteren wordt laag ingeschat (op basis van historische potentie). In het Lauwersmeer is gekozen voor een behoudsdoelstelling vanwege de neutrale trend van de populatie (zeker in vergelijking met populatietrends in andere gebieden). Ruim 80% van de landelijke opgave wordt gerealiseerd binnen het Natura 2000-netwerk.

A183 – Kleine mantelmeeuw						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	19.000	A1	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	14.000	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	2.500	B1	conform ontwerp
085	Zwanenwater & ...	behoud	behoud	100	C	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	810	C	concept-ontwerp
119	Veerse Meer	behoud	behoud	700 (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) Het aantal voor de Waddenzee is aangepast conform het gemiddelde van de periode 1999-2003 (SOVON & CBS, 2006).

De landelijke staat van instandhouding van de kleine mantelmeeuw is voor alle aspecten “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling luidt dan ook “behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie”. Het oorspronkelijke doelniveau van 90.000 broedparen is gebaseerd op het recente toename van 82.000 in de peilperiode 1999-2003 en 92.000 in de jaren 2005-06 ²⁷. Dit is het grootste aantal dat ooit in Nederland is vastgesteld na explosieve toename in de afgelopen 40 jaar ²⁸. Deze ontwikkeling hangt samen met gunstig

²⁷ Broedvogels in Nederland in 2006 (SOVON-monitoringrapport 2008/01).

²⁸ Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2, 2001).

voedselaanbod (“discards” van de zeevisserij), aanwezigheid van tijdelijk geschikt broedterrein in de vorm van braakliggend terrein (met name Maasvlakte) en mogelijk ook de afname van de zilverbreeuw. Het laat zich aanzien dat deze hoge stand op lange termijn niet houdbaar is, alleen al tengevolge van de beoogde vermindering van “discards” in de zeevisserij. Het landelijke doel is daarom verlaagd tot 43.000 broedparen, zijnde de gemiddelde omvang van de landelijke broedpopulatie in de periode 1993-1997²⁹. Dit aantal wordt ruim voldoende geacht voor het voortbestaan van de soort als broedvogel op de lange termijn.

Ruim de helft van dit aantal nestelt in Natura 2000-gebieden, waarbij de gebieden in het waddengebied een belangrijke plaats innemen. Behoud in de aangewezen gebieden is passend voor het bereiken van de landelijke instandhoudingsdoelstelling.

A277 – Tapuit						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	100(↑)	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	35 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	conform ontwerp
027	Drents-Friese Wold & ...	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	ontwerpbesluit
029	<i>Havelte-Oost</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	10 (-)	C	<i>ontwerpbesluit</i>
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B2	ontwerpbesluit
084	<i>Duinen Den Helder – ...</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	30	B2	<i>ontwerpbesluit</i>
085	Zwanenwater & ...	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
087	<i>Noordhollands Duinreservaat</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	30	B1	<i>ontwerpbesluit</i>

De landelijke staat van instandhouding van de tapuit is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat bijna viermaal groter is dan de populatie in de peilperiode 1999-2003 (510): “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 2000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van ten minste 100 paren”³⁰. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is de verspreiding met twee derde gekrompen. Alleen in natuurgebieden heeft de soort nog enigszins stand weten te houden. Herstel naar de situatie van dertig jaar geleden wordt niet realistisch geacht gelet op de schaal en de oorzaken van de aantalsafname³¹. Dit is de reden waarom het landelijk doelniveau is verlaagd naar 1.000 (de stand van ruim 15 jaar geleden en de helft van het populatieniveau van de jaren zeventig). De landelijke doelstelling is als volgt aangepast: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 1000 paren”³².

Deze (trek)soort is in 2000 als doelsoort voor het netwerk van Vogelrichtlijngebieden opgenomen op grond van de overweging: “de beschermde gebieden leveren een wezenlijke bijdrage aan de bescherming van de soort” (van wezenlijke bijdrage is sprake indien Vogelrichtlijngebieden minstens 25% van de landelijke populatie herbergen)³³. De som van de gebiedsdoelen (615, inclusief complementaire doelen) bedraagt ruim 60% van het doelniveau

²⁹ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, Algemeen deel, bijlage 1 (2000).

³⁰ Dit doelniveau sluit aan bij de populatieschatting uit begin jaren tachtig (1900-2500).

³¹ De oorzaak wordt toegeschreven aan structurele processen: dichtgroeien leefgebieden (zandige terreinen) door vermeting en sterke achteruitgang van de konijnenstand.

³² De verwijzing naar sleutelpopulaties is komen te vervallen omdat populaties van 100 broedparen actueel (of potentieel) nog maar in vier gebieden kunnen worden gehaald.

³³ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, Algemeen deel, bijlage 1 (2000).

waarmee Natura 2000 een “wezenlijke bijdrage” levert aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal. Dit impliceert dat het beoogde herstel verder grotendeels zal moeten worden bereikt door maatregelen buiten Natura 2000.

Uitzondering op de landelijke doelstelling is het gebiedsdoel van Havelte-Oost (029). Hier wordt met behoud van het huidige leefgebied herstel van de populatie van ten minste 10 broedparen nagestreefd. Dit is reeds een behoorlijk opgave gezien de sterk negatieve trend in het gebied.

B.4.4. Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

Niet-broedvogelsoorten Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Landelijke doelstelling populatie	Populatie Vlieland	Relatieve bijdrage*	Besluit
A017 Aalscholver ^c	26	24.500	610	s, B1 ^a	conform besluit
A034 Lepelaar ^c	22	1.225	90	s, B2 ^a	conform besluit
A054 Pijlstaart ^b	25	7.850	220	s, B1 ^a	conform besluit
A056 Slobeend ^{c; d}	38	5.750	260	s, B1 ^a	conform besluit
A132 Kluut ^{b; d}	17	9.510	220	s, B1 ^a	conform besluit
A162 Tureluur ^b	9	18.480	2.100	s, B2 ^a	conform besluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide.

- Natura 2000-populatie is afgeleid van SOVON & CBS (2006). Het weergegeven aantal is berekend door het landelijk seizoensgemiddelde 99/00-03/04 te vermenigvuldigen met het aandeel van Nederland in Vogelrichtlijngebieden. Schatting huidige relatieve bijdrage is gebaseerd op gemiddeld seizoensmaximum 1999/2000-2003/2004 in het gebied, deze is gespiegeld aan het landelijk gemiddeld seizoensgemiddelde.
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de pijlstaart, kluut, en tureluur geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- De landelijke staat van instandhouding van de soort is beoordeeld als “gunstig”.
- Enige landelijke afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 21 mei 2007 zijn de 7 ontwerpbesluiten gepubliceerd voor de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied. Het tijdstip van de publicatie is gekozen mede op verzoek van de bestuurlijke partijen (gemeenten, waterschappen, provincies en rijk) vertegenwoordigd in het Regionaal College Waddenzee (RCW) om tot een voortvarende aanwijzing te komen. Het betreft hier de ontwerp-aanwijzingsbesluiten voor de gebieden: Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 23 mei 2007 tot en met 3 juli 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door ongeveer 550 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit als in de zienswijzen, die naar aanleiding van de 111 eerste tranche ontwerp-aanwijzingsbesluiten werden ingediend.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In de Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Deze nota vormt ook uitgangspunt bij de behandeling van de ingediende zienswijzen op het ontwerpbesluit van het Natura 2000-gebied 'Duinen Vlieland'.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Daarnaast heeft iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

In deze bijlage C van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland worden alleen zienswijzen behandeld die betrekking hebben op het gedeelte van het eiland dat binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland valt. Zienswijzen die betrekking hebben op andere delen van het eiland, die behoren bij de Natura 2000-gebieden Waddenzee of Noordzeekustzone (bijvoorbeeld jachthavens of stranden), worden behandeld in de bijlagen C van de aanwijzingsbesluiten Waddenzee of Noordzeekustzone.

Voor het gebied Duinen Vlieland zijn 40 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, zoals 'de mate van instandhouding'. Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt

zich af of de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund wordt op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en dat het onduidelijk is of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten slechts de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de

landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen. Aanvullend wordt gezien of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt. Bovendien wordt voor ieder niet-prioritair habitattype en iedere niet-prioritaire soort een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Wanneer het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of -soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrichtlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd. Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitattype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmeldingen van 1996 en 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 1999 en 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrichtlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek 'Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied'. Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot kwalificerende habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-kwalificerende waarden geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. De Europese Commissie gaat er vanuit dat op het standaardgegevensformulier alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens geregeld worden geactualiseerd.

Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie 'aanwezig maar verwaarloosbaar'. Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme hoeveelheden of incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het type of de soort zich niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er wordt per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt de selectieprocedure uitvoerig beschreven en wordt uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Die werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de

orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteen gezet.

Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers van zienswijzen aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Ook wordt gesteld dat de grondwateronttrekkingsgebieden tot de noodzakelijke infrastructuur behoren. Er wordt vanuit gegaan dat de infrastructuur buiten de begrenzing van het Natura 2000 gebied wordt gebracht of anders onder de algemene exclaveringsformule valt. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- 'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het 'cement tussen de bakstenen', maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen worden overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

De herbegrenzing kan zijn doorgevoerd op basis van technische en inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden. Verder betreft dit ook het op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan kadastrale grenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.4). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones

Een ruimere vrijwaringszone of bufferzone rond recreatieondernemingen, agrarische bedrijven, mijnbouwinstallaties, veerdammen etc, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn, volgens de Habitatrichtlijn, bepalend. Een Natura 2000-gebied dat begrensd wordt, is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend".³⁴

³⁴ Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 5 november 2008. Zaaknr. 200802546/1 (aanwijzingsbesluit Voornes Duin)

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule. Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals bijvoorbeeld gas- of waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd. Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Enkele insprekers verzoeken rekening te houden met de uitbreidingsplannen voor de begraafplaats ten noorden van de Willem de Vlaminghweg ten oosten van de Badweg en dit gedeelte uit het Natura 2000-gebied te halen.

De zienswijze is niet overgenomen.

De plannen voor de begraafplaats liggen op een gedeelte van een perceel (0,6 ha) dat in eigendom is van Staatsbosbeheer. Het is onderdeel van het duingebied dat blijkens een recente kartering voor ongeveer de helft bestaat uit de habitattypen grijze duinen (H2130) en duinbossen (H2180). Verder kan in het kader van de begrenzing van een Vogelrichtlijngebied geen rekening worden gehouden met een (afwijkende) bestemming uit een bestemmingsplan (of andere gemeentelijke toezeggingen). De eventuele aanleg van de begraafplaats moet in het kader van een vergunningenprocedure of in het beheerplan worden geregeld.

Een van deze insprekers ziet liever dat de gehele strook ten noorden van de Willem de Vlaminghweg tot aan het fietspad van Duinwijck naar de Badweg uit de aanwijzing wordt gehouden. Het is geen natuurgebied maar een uitloopgebied van het dorp, waar de eventueel aanwezige natuurwaarden door de bestaande activiteiten ondergeschikt zijn aan de recreatie van bewoners en gasten.

De zienswijze is niet overgenomen.

Dit duinterrein (10 ha) bestaat volgens een recente kartering merendeels uit grijze duinen (H2130). Het is bovendien Vogelrichtlijngebied waarvan de begrenzing alleen in geval van een 'wetenschappelijke fout' kan worden aangepast.

Een inspreker stelt voor om de grens uit het bestemmingsplan bij hotel Seeduyn ook als grens aan te houden in het aanwijzingsbesluit. Direct noordelijk van hotel Seeduyn ligt binnen de begrenzing het strandpaviljoen. Dit is een jaarrond strandpaviljoen en dient uit het aanwijzingsbesluit te worden gehouden (westelijk deel). Ook de gehele strook strand bij de hotels (oostelijk deel) dient uit de aanwijzing te worden gehouden. Het is een van de drukst betreden stranden binnen de gemeente Vlieland en de natuurwaarden zijn volkomen ondergeschikt aan de recreatie. Bij het strandhotel aan de oostzijde kan een klein gedeelte alsnog in het aanwijzingsbesluit worden meegenomen.

De zienswijze is deels overgenomen.

De begrenzing is aangepast, met uitzondering van de strook strand bij de hotels (oostelijk deel). Dit herbergt actuele habitatwaarden en is tevens Vogelrichtlijngebied. Wijzigingen vinden alleen op ecologische gronden plaats. Zie verder paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt om een grenscorrectie, waarbij de gronden van kampeerterrein Stortemelk buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gehouden. Deze gronden zijn al sinds jaar en dag als kampeerterrein in gebruik.

Een andere inspreker verzoekt om een ecologische onderbouwing van de verlegde grenzen ten oosten en ten westen van camping Stortemelk omdat de camping in een duingebied ligt en het daardoor denkbaar is dat zich op de camping prioritaire habitattypen bevinden.

De zienswijzen zijn overgenomen.

Aan de oostzijde van kampeerterrein Stortemelk is de kadastrale grens van het kampeerterrein gevolgd (per saldo verkleining van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied van resp. 4 en 6 ha). Natura 2000-waarden zijn hier niet of slechts fragmentarisch aanwezig: het betreft grotendeels grasvelden die in gebruik zijn als kampeerterrein voor tenten. De gronden van het kampeerterrein die al eerder buiten de begrenzing waren gebracht bevatten ook geen Natura 2000-waarden.

Een inspreker verzoekt de kampeerterreinen van Staatsbosbeheer [cq. Lange Paal] buiten het Natura 2000-gebied te houden. Hiermee krijgen zij dezelfde status als de andere kampeerterreinen. Het beheer van de kampeerterreinen is duidelijk omschreven in de Uitwerkingsplannen van Staatsbosbeheer. Daarin is natuur en landschap leidend voor het beheer en onderhoud van de natuurkampeerterreinen.

De zienswijze is niet overgenomen.

De uitzondering van kampeerterreinen binnen Vogelrichtlijngebieden is niet mogelijk omdat deze aanwijzing reeds in 2000 heeft plaatsgevonden en zich geen bijzondere omstandigheden voordoen die alsnog exclavering rechtvaardigen. De situatie is anders dan op camping Stortemelk (zie boven) die zich al grotendeels buiten de begrenzing bevond.

Een inspreker verzoekt een (waarschijnlijke) tekenfout te herstellen. De dijk is aan de westzijde van het dorp op de kaart niet doorgetrokken tot aan de Postweg. Dit kan bij eventuele maatregelen en werkzaamheden aan de dijk problemen opleveren.

De zienswijze is overgenomen.

Het betreft inderdaad een tekenfout (minieme verkleining, enkele aren).

Verzocht wordt om in het gebied achter het politiebureau een extra brede strook uit de begrenzing te halen, waardoor de (al eerder uit de begrenzing verwijderde) vrije strook over dezelfde breedte kan worden doorgezet. In het gebied zijn al ecologische onderzoeken gedaan (Altenburg en Wijmenga, 2004) en de waarde van het gebied is zeer gering door de aanliggende bebouwing en activiteiten.

Een andere inspreker vraagt om een ecologische onderbouwing voor de verkleining rond dit gebied, of anderszins dat de grens weer terug wordt gezet op de oorspronkelijke plaats.

De zienswijzen zijn overgenomen.

Aan het verzoek om een strook achter het politiebureau uit de begrenzing te halen is tegemoet gekomen. Deze strook bestaat -evenals de strook die al in het ontwerp buiten de begrenzing was gebracht - uit aangeplant naaldbos dat geen betekenis heeft voor de instandhouding van het Habitatrichtlijngebied. Zie voor de (ecologische) onderbouwing paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker geeft aan dat voor het bosgebied tussen het kampeerterrein en het zwembad niet in het ontwerp-aanwijzingsbesluit is aangetoond dat er nog natuurwaarden aanwezig zijn. Door het bestaande gebruik is de druk op dit gebied, met name in de zomermaanden, groot en het dient als uitloopgebied van het kampeerterrein. Er lopen diverse wandel, fiets en ruiterpaden door het gebied.

Een andere inspreker vraagt zich juist af waarom de bosgebieden ten noorden van de Lutinelaan en ten oosten van de Dennenlaan buiten Natura 2000 gehouden zijn en verzoekt een ecologische onderbouwing hiervoor.

De zienswijzen zijn ten dele overgenomen.

Ten oosten van de Kampweg (toegangsweg kampeerterrein) behoort een deel van het bos tot habitatype H2180 (duinbossen, cq. duin-eikenbos), waardoor dit bosgedeelte binnen de begrenzing moet blijven. Ten westen van deze weg bestaat het bos grotendeels uit aangeplant naaldbos dat geen betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied. Dit deel rondom het noordwestelijk deel van de Kampweg is verwijderd: westelijk tot het bospad dat in het verlengde ligt van de Lutinelaan (zie ook paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting).

Rond het bedrijventerrein Oosterseveld is de begrenzing teruggelegd op de grens tussen bedrijventerrein en het omringende duingebied. Een inspreker meent dat de meest logische begrenzing hier de grens van het bedrijventerrein is. Indien daarvan wordt afgeweken en duingebieden buiten het Natura 2000 gebied worden gehouden, dient daarvoor een ecologische onderbouwing te worden gegeven.

De zienswijze is overgenomen.

De voorgenomen verkleining is ten oosten van het bedrijventerrein met 0,4 ha beperkt wegens het voorkomen van *grijze duinen (H2130).

Er wordt ecologische opheldering gevraagd over grenswijzigingen aan de voet van het Vuurboetsduin (begin Postweg), waar naast een uitbreiding (+ 1,1 ha) ook verkleining heeft plaatsgevonden (- 0,3 ha). Hier mist een goede ecologische onderbouwing.

De zienswijze is overgenomen.

Uit de recente habitatkartering van Staatsbosbeheer blijkt dat de verkleining niet alleen tuinen achter de daar aanwezige bebouwing betreft, maar ook habitatype *grijze duinen (H2130). Dit kan worden verbeterd door de kadastrale grens van het Staatsbosbeheer-eigendom aan te houden (de voorgenomen verkleining wordt dan beperkt tot de achtertuinen, - 0,1 ha). Tegelijkertijd wordt iets noordelijker de Staatsbosbeheer-eigendomsgrens aangehouden waardoor een bosje bestaande uit habitatype duinbossen, *binnenduintrand* (H2180 C) binnen de begrenzing wordt getrokken (+ 0,2 ha). Dit levert tevens een logischer begrenzing op omdat ook hier dan de kadastrale grens wordt gevolgd.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling 'behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie' te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: 'Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie'.

Verder is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling 'Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd' te schrappen omdat met de formulering van het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen 'natuurlijke kenmerken' en 'instandhoudingsdoelstellingen'.

In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. Ook zijn vragen gesteld over de monitoring van Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Tevens zijn er vragen over weidevogels en waarom ze geen bescherming krijgen in de Natura 2000-gebieden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. In andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor veel soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mag worden omdat hiermee soorten komen te vallen onder de bescherming van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande

budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daarvan de uitwerking. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, -soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle planten- en diersoorten die typisch zijn voor het habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het habitat of het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals bijvoorbeeld braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie, een belangrijke rol bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd worden op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle

habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of de inspanning staat in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen. Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour ‘strategisch lokaliseren’

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van ‘strategisch lokaliseren’: behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansenanalyse van KIWA³⁵.

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van de kernopgave (sense of urgency), op de korte én langere termijn aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat de resultante van bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gewenste staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2006) is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten niet in gevaar komt.

³⁵ KIWA Water Research & EGG (2007) Knelpunten- en kansenanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of soort. Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord).

Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Weidevogelbeheer

Een aantal insprekers signaleert dat er in de Vogelrichtlijngebieden geen ruimte is voor in ons land broedende weidevogels. Voor een goed begrip hiervan is het nodig te weten hoe de Vogelrichtlijngebieden geselecteerd zijn. De criteria uit het jaar 2000 voor de selectie van gebieden zijn 1. minstens 1% van de biogeografische populatie verblijft geregeld in een gebied en 2. het gebied behoort tot de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een soort voorkomend op bijlage 1 van de Vogelrichtlijn.

Twee belangrijke weidevogels die in ons land broeden zijn de grutto en de kievit. Deze vogelsoorten staan niet op bijlage 1 maar worden beschouwd als trekkende watervogels (zie ook Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1, bijlage 2A). Gevolg hiervan is dat alleen de gebieden die voor de grutto en kievit als trekvogels van belang zijn als Vogelrichtlijngebied zijn aangewezen, en niet de broedgebieden. Dus gebieden waar minstens 1% van de biogeografische populatie kieviten of grutto's als trekkende watervogel verblijft zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Het gaat zoals gezegd, vooral om de bescherming van slaapplekken. Broedgebieden liggen grotendeels buiten het Natura 2000-netwerk. Dat neemt niet weg dat LNV een groot belang hecht aan een rijk agrarisch cultuurlandschap buiten de Natura 2000-gebieden, en ook streeft naar een structurele oplossing voor het weidevogelbeheer. De ruimte voor weidevogels is wel aanwezig maar de soorten worden niet beschermd binnen Natura 2000.

Naast de twee bovenstaande criteria is bij de begrenzing van de gebieden ook gekeken naar een aantal Rode Lijst soorten, maar alleen indien meer dan 25% van de landelijke broedpopulatie van de soort door de Vogelrichtlijngebieden was afgedekt. Dit was voor de grutto niet het geval, de bescherming van broedende grutto's in Natura 2000 gebieden kan maar een kleine bijdrage leveren aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal. Dat is de reden dat de grutto als broedvogel niet is meegenomen bij het vaststellen van de Vogelrichtlijngebieden.

Zie ook de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1 (LNV, 2000) bijlage B1, paragraaf 2.2.3, en tabellen bijlage 2A en bijlage 3A. Zie verder Nota van Antwoord Natura 2000, paragraaf 3.17.

Recreatie en toerisme

Hoewel zeer goed beseft wordt dat duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaken van het Friese toeristische product, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Langs de gehele (Nederlandse) kust vindt er een intensief recreatief gebruik van de stranden plaats. Dat betekent dat de bescherming van kusthabitattypen altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Het strand, maar zeer zeker ook de duinen, zijn de belangrijkste trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven is dan ook zeer gebaat bij een adequate instandhouding van dit gebied.

De ‘ten gunste van’ bepaling

In sommige gevallen is er een zogenaamde ‘ten gunste van’ bepaling gebruikt. Daarmee wordt aangeduid dat de aanwezigheid van een bepaald habitatype of bepaalde -soort in enige mate mag afnemen ten gunste van andere habitattypen of soorten die sterk onder druk staan en waarvoor in een gebied de doelen in termen van uitbreiding omvang leefgebied of uitbreiding oppervlakte zijn geformuleerd.

Ook het onderhavige besluit kent de bepaling dat de oppervlakte duinheiden met kraaihei, H2140A mag afnemen ten behoeve van vochtige duinvalleien, H2190. Bij voorbeeld vochtige duinvalleien, H2190B is in een ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om zowel de oppervlakte te vergroten als de kwaliteit te verbeteren. Bij het vergroten van de oppervlakte valt het zeker niet uit te sluiten dat dit deels ten koste gaat van andere aangrenzende habitattypen, zoals duinheiden met kraaihei, H2140A. Gelet op het ecologische belang om de staat van instandhouding van dit habitatype te verbeteren, is hier de bewuste keuze gemaakt dat dit ten koste mag gaan van een ander habitatype met een gunstige staat van instandhouding.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de gunstige staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of de betreffende soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Voor vogels zijn per gebied richtinggevende aantallen genoemd. Als men de gebiedsdoelen bij elkaar optelt en vergelijkt met het landelijke doel (aantal) van de soort, is er op gebiedsniveau vaak een tekort. Dit komt omdat de landelijke doelstelling de som van de gebiedsdoelen omvat én bij de formulering van de landelijke doelstelling ook rekening is gehouden met de aantallen van die vogelsoort die voorkomen in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk. Deze laatste categorie wordt niet via het Natura 2000-spoor beschermd, maar via ander natuurbeleid, zoals de EHS en de Flora- en Faunawet. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald of dat bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. LNV zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De

gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf uit de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel -in samenhang- een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (LNV, V&W, Defensie en de provincies (IPO)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitattype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde hoeveelheid en/of oppervlakte leefgebied of habitattype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitattype in een concreet gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daartoe behoren de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Meerdere insprekers zijn van mening dat uitbreiding van oppervlakte van de habitattypen H2110 en H2120 zeer gewenst is, aangezien er weinig dynamiek en verjonging plaatsvindt.

De zienswijze is niet overgenomen.

Het doel voor H2110 embryonale duinen is vervallen. Bij de waardetoekenning zijn delen van de Vliehors ten onrechte bij Duinen Vlieland gerekend, maar deze zandplaat maakt deel uit van de aangrenzende gebieden Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007). Zie ook bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

Witte duinen (habitatype H2120) verkeren op het aspect oppervlakte landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De doelstelling voor Vlieland sluit hierop aan. Vanuit de systematiek is er geen aanleiding om het doel op Vlieland te wijzigen. Daarnaast is in het Waddengebied momenteel genoeg dynamiek aanwezig zodat het type altijd in voldoende mate en van voldoende kwaliteit aanwezig zal zijn.

De uitbreiding van H2110, H2120 en H2130 zou eventueel ten koste mogen gaan van habitattypen H2140 en H2170.

De zienswijze is niet overgenomen.

Naar aanleiding van de zienswijze is wel een ten gunste formulering opgenomen waarbij enige achteruitgang van het oppervlakte duinheiden met kraaihei (H2140) is toegestaan ten gunste van vochtige duinvalleien (H2190). De in de zienswijze voorgestelde ten gunste formuleringen zijn in het gebied Duinen Vlieland niet van toepassing, omdat er voldoende ruimte is voor de uitbreidingsopgave van grijze duinen (H2130) in het gebied. Embryonale duinen (habitatype H2110) komen in het gebied niet voor en habitatype witte duinen (H2120) heeft een behoudsdoelstelling.

Anderen menen dat het nodig is de kernopgaven 2.01 en 2.05 zo toe te passen dat deze uitbreiding van de oppervlakten van de habitattypen H2110, H2120 en H2190 beogen: Voor het herstel van broedvogels die aan dynamische kustmilieus zijn gebonden zoals de bontbekplevier, de strandplevier en de dwergstern is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daartoe is het wenselijk dat voor dit gebied de kernopgave witte duinen en embryonale duinen worden toegevoegd en een uitbreidingsopgave krijgt (2.01); Omwille van het herstel van de blauwe kiekendief en andere aan open duinvalleien gebonden vogelsoorten, dient het oppervlak van habitatype H2190, vochtige duinvalleien, te worden uitgebreid (2.05). Ook wordt er gepleit om kernopgave 2.05 met een sense of urgency status door te vertalen in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Wat betreft het verzoek tot uitbreiding van de oppervlakte van habitattypen H2110 en H220, zie het eerdere antwoord hierboven.

Het habitatype vochtige duinvalleien, H2190 is in het Waddengebied fraai ontwikkeld; alle subtypen zijn hier aanwezig. In het gebied Duinen Vlieland is voor de subtypen A (open water) en D (hoge moerasplanten) het doel behoud oppervlakte geformuleerd, voor het subtype B (kalkrijk) en subtype C (ontkalkt) is reeds een uitbreiding van oppervlakte geformuleerd. Dit sluit dan ook aan bij de doelstelling voor het leefgebied (uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit) van de blauwe kiekendief.

Wat betreft de kernopgaven, deze geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen. Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

Algemeen is opgemerkt dat daar waar sprake is van behoud van oppervlakte zoals bv bij de habitattypen H1110, H1140, H1310, H1320 en H1330 er in de toelichting een nadere nuancering t.a.v. dynamiek gewenst is. Deze nuancering zou kunnen luiden: "Het betreft een zeer dynamisch habitatype waarvan de exacte locatie en de oppervlakte jaarlijks sterk kunnen wijzigen t.g.v. erosie- en sedimentatieprocessen". Deze nuancering is wel opgenomen bij bv H2110 en geldt naar onze mening ook bij voornoemde habitattypen.

De zienswijze is deels overgenomen.

In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is een tekst opgenomen die nader ingaat op het dynamisch karakter van habitattypen. Zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage C onder 'trends,

dynamiek en autonome ontwikkelingen' alsmede de Nota van Antwoord paragraaf 3.14 en 3.19.

Een inspreker kan niet instemmen met de doelstelling H2180 beboste duinen, aangezien deze voornamelijk rond het dorp liggen; elke verandering in het dorp heeft invloed op de beboste duinen. Door het intensieve gebruik zijn deze bossen van minder waarde dan de andere gebieden waar Vlieland een aanwijzing voor heeft. Hoewel de gemeente Vlieland al vele jaren een beleid voert om een gedeelte van de naaldbossen om te zetten in loofbossen of gemengde bossen om zo de verdroging tegen te gaan, is een aanwijzing en een verbeterdoelstelling een te zware wissel op het beleid. Daarnaast hebben de naaldbossen een zekere cultuurwaarde, omvormen van alle bossen naar loofbossen is cultuurhistorisch niet wenselijk.

Een andere inspreker pleit voor verwijdering van het woord 'uitbreiding' in het doel voor habitattype H2180, Duinbossen; 'uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit'. Duinbossen behoren niet tot het oorspronkelijke (duin)landschap op Vlieland. De inspreker pleit ervoor om waar mogelijk de bossen om te vormen tot een open duinlandschap.

De zienswijze is deels overgenomen.

Een aantal bospercelen, bestaande uit aangeplant naaldbos, zijn komen te vervallen. Zie hiervoor de begrenzingswijziging van het Habitatrichtlijngebied in paragraaf 3.3. van de Nota van toelichting.

Het habitattype duinbossen (subtype A en B) is zeldzaam langs de Europese kusten, maar komt in ons land over een relatief grote oppervlakte voor. Het duineikenbos (subtype A) en duinberkenbos (subtype B) zijn min of meer tot ons land beperkte bostypen. Daarom levert Nederland een zeer grote bijdrage hiervoor.

Duinbossen komen met kleine oppervlakte voor op Vlieland. Uitbreiding van duinbossen wordt op verschillende waddeneilanden (Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog) nagestreefd ter verbetering van de landelijke spreiding. Het uitgangspunt hierbij is niet dat er meer bos moet komen, maar dat de natuurkwaliteit in de bestaande bossen op de waddeneilanden wordt versterkt. De uitbreiding van dit habitattype is dus mogelijk binnen het bestaande oppervlakte bos op Duinen Vlieland. De habitattypen H2130B grijze duinen (*kalkarm*) en H2190C vochtige duinvalleien (*ontkalkt*) staan bovendien op uitbreiding voor dit gebied, zodat tevens ruimte wordt gegeven voor open duinlandschap. In het beheerplanproces zal bezien moeten worden wat precies de mogelijkheden zijn.

Een inspreker geeft aan dat habitattype H2150 (duinheiden met struikhei) ten onrechte ontbreekt.

De zienswijze is overgenomen.

Het habitattype is toegevoegd. Zie voor de toelichting bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker geeft aan dat een Waddenfondsproject in voorbereiding is om de relatie met de Waddenzee verder te versterken. Dit betekent dat de Kroon's Polders (uitgezonderd 1^e Kroon's Polder) van zilte graslanden buitendijks (subtype B) naar zilte graslanden binnendijks (subtype A) gaan. De inspreker pleit ervoor om de Kroonspolders in de aanwijzing als zodanig te beschrijven. Feitelijk maken de Kroon's Polders integraal onderdeel uit van zout-zoet gradiënten van onbegroeide slik- en zandplaten naar begroeide hogere kwelders. Het formuleren van Natura 2000-doelen wordt bemoeilijkt door het feit dat de gradiënt door midden geknipt wordt door de grens tussen de twee Natura 2000-gebieden Waddenzee en Duinen Vlieland.

De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.

Voor Duinen Vlieland is, conform het ontwerpbesluit, uitsluitend een instandhoudingsdoelstelling opgenomen voor het buitendijkse subtype van het habitattype schorren en zilte graslanden (H1330A). Dit subtype is onder meer aanwezig in de 3e en 4e

Kroon's Polder. Het binnendijkse subtype van dit habitattype (subtype B) is in de Kroon's Polders niet aanwezig waardoor het vermeende probleem zich niet voordoet.

Door enkele insprekers wordt naar voren gebracht dat de doelstellingen voor blauwe kiekendief, porseleinhoen, strandplevier, velduil en grauwe klauwier te ambitieus zijn of zelfs uit de aanwijzing gehaald moeten worden.

De zienswijzen zijn deels overgenomen.

De soorten strandplevier, velduil en grauwe klauwier zijn komen te vervallen (zie bijlage B.2 van deze Nota van toelichting).

De strandplevier komt al geruime tijd niet meer als broedvogel op het eiland voor. De aantallen waargenomen broedvogels (Vliehors) behoren feitelijk tot het gebied Waddenzee of Noordzeekustzone (begrenzingskwestie). Het doel voor de strandplevier voor Duinen Vlieland komt daarom te vervallen.

De velduil voldoet niet aan het criterium dat minimaal 1% van de landelijke broedpopulatie in het gebied moet voorkomen en de soort is al vóór 1993 van het eiland verdwenen. Succesvolle hervestiging is uitgebleven. Het is daarom niet realistisch het doel te handhaven; de velduil is als doel vervallen.

Ook de grauwe klauwier voldoet niet aan het 1%-criterium dat op vogelsoorten van toepassing is en levert een relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling van de soorten. De soort is daarmee komen te vervallen.

De blauwe kiekendief heeft in de tachtiger en negentiger jaren meermalen in hogere aantallen (9 broedparen) in het gebied gebroed, wat aangeeft dat de gestelde verbeteropgave als realistisch gezien kan worden. Het doel blijft gehandhaafd.

Het porseleinhoen komt voor in de Kroon's polder in aantallen die voldoen aan het criterium van = 1% van de nationale broedpopulatie (in de periode 1999-2003 ging het gemiddeld om 4 broedparen). Het doel blijft gehandhaafd. Zie verder de toelichting op het doel in paragraaf 5.5 van de Nota van toelichting

Een andere inspreker is juist van mening dat er aanvullende hersteldoelen voor een aantal soorten (woudaap, blauwe kiekendief, grauwe kiekendief, kemphaan, velduil, draaihal, duinpieper, paapje, tapuit, grote karekiet, grauwe klauwier) zouden moeten worden geformuleerd in gebieden waar de soort al niet meer of in lage aantallen voorkomt. Zo is de som van de aangewezen gebiedsdoelen voor de grauwe klauwier slechts 170 broedparen. Er zijn onvoldoende broedparen aan de gebieden toegekend, waaronder Duinen Vlieland.

De zienswijze is niet overgenomen.

Voor alle vogelsoorten waarvan de staat van instandhouding niet gunstig is, bestaat in principe het streven om de staat van instandhouding landelijk te verbeteren. Dit dient te geschieden op die plaatsen waar dit het gemakkelijkst te realiseren is en waar de beste potenties hiervoor aanwezig zijn. In de onderhavige situatie is ervoor gekozen om in dit Natura 2000-gebied een herstelopgave voor blauwe kiekendief en tapuit te formuleren. Bij het vaststellen van de gewenste draagkracht is zo goed mogelijk gekeken naar de potenties van het gebied voor betreffende soorten. Het verder ophogen van deze gebiedsdoelen is derhalve niet realistisch geacht. Daarnaast is het niet zo dat voor alle soorten die in potentie in een Natura 2000-gebied aanwezig kunnen zijn een (complementaire) herstelopgave wordt geformuleerd. Dit is zeer terughoudend gedaan voor slechts een klein aantal soorten en habitattypen (zie Natura 2000 doelendocument, 2006, p. 35/36). De gebieden, die voor zo'n herstelopgave het eerst in aanmerking komen zijn die gebieden waar deze natuurwaarden het eenvoudigst en met de minste gevolgen voor de omgeving te realiseren zijn.

De grauwe klauwier en velduil zijn voor dit gebied vervallen (zie boven).

Dezelfde inspreker is van mening dat verhogen van de herstelopgaven voor de velduil in de Natura 2000-gebieden op de waddeneilanden noodzakelijk is. In het Waddengebied komt 92%

van de Nederlandse populatie voor. Wanneer de gebiedsdoelen van de zes gebieden bij elkaar worden opgeteld wordt de bijdrage van de waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel niet gehaald.

De zienswijze is niet overgenomen.

De velduil is voor dit gebied vervallen (zie boven). Zie ook het eerdere antwoord op (aanvullende) hersteldoelen hierboven.

Ook zijn opmerkingen gemaakt over de lage aantallen die voor sommige doelen gelden. Een inspreker merkt bijvoorbeeld op dat de gezamenlijke hersteldoelen van de blauwe kiekendief in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, onvoldoende zijn voor de landelijke herstelopgave. Een toewijzing van 125 paar is noodzakelijk in de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland.

De zienswijze is niet overgenomen.

Mede gelet op de recente sterke afname van het aantal broedparen in alle broedterreinen, wordt verhoging van de gebiedsdoelen in geen van de gebieden, inclusief Duinen Vlieland, haalbaar geacht. Zie nadere motivering in bijlage B, paragraaf 4.3 van dit besluit.

Voor wat betreft de lage aantallen kan worden verwezen naar de Nota van Antwoord (paragraaf 3.11).

Een inspreker geeft aan dat voor het paapje (complementaire) hersteldoelen geformuleerd moeten worden voor alle Natura 2000-gebieden op de waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland. Dit moet zodanig gebeuren dat er een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt gerealiseerd.

De zienswijze is niet overgenomen.

Soorten worden in principe alleen aan een gebied toegevoegd als ze voldoen aan het criterium dat minimaal 1% van de landelijke broedpopulatie in het gebied moet voorkomen (gemiddelde tussen '99-'03). Dit is niet het geval bij het paapje in het gebied Duinen Vlieland. Zie ook het eerdere antwoord op (aanvullende) hersteldoelen hierboven.

Een inspreker geeft aan dat voor het behalen van de landelijk herstelopgave het noodzakelijk is dat de gebiedsdoelen voor de tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland, sterk verhoogd worden. Het aantal broedparen dat voorkomt in de Natura 2000-gebieden ligt op 600 paar, terwijl dit eerder rond de 1.460 paar zou moeten liggen. De belangrijkste knelpunten zijn verslechterende broedbiotopen en verslechterde voedselbiotopen.

De zienswijze is niet overgenomen.

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is de verspreiding van de soort met twee derde gekrompen. Alleen in natuurgebieden heeft de soort enigszins stand weten te houden. Herstel van de situatie naar dertig jaar geleden wordt niet realistisch geacht gelet op schaal en oorzaken van aantalsafname. Het landelijk doelniveau is daarom verlaagd naar 1.000 broedparen. De huidige doelen in het Waddengebied en voor Duinen Vlieland zijn reeds behoorlijke opgaven. Het beoogde herstel zal verder grotendeels moeten worden bereikt door maatregelen buiten Natura 2000. Zie verder de motivering in bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt het landelijke doel voor de eider te verhogen van 8000 naar 9000 paar, conform het gemiddelde over 1999-2003, SOVON, informatierapport 2005/09. De inspreker verzoekt de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen, waaronder Duinen Vlieland.

De zienswijze is niet overgenomen.

De ondergrens is aangehouden omdat de minimum- en maximumschatting (8000 en 10.000) onzekerheid aangeven met betrekking tot de omvang van de broedpopulatie. Deze is in het veld niet makkelijk vast te stellen door het verborgen broedgedrag van de vrouwelijke eiders. Door de middenwaarde van beide cijfers (9.000) aan te houden zou mogelijkerwijs een onrealistisch hoog doel worden neergelegd indien deze groter is dan de werkelijke broedpopulatie. Er is daarom gekozen voor de veilige ondergrens, waarbij wordt aangetekend dat het behoudsdoel erop gericht is de huidige omvang van de populatie te handhaven.

Een inspreker constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor de bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Er moeten minimaal 25 extra broedparen verdeeld worden over de Natura 2000-gebieden, waaronder Duinen Vlieland.

De zienswijze is niet overgenomen.

Soorten worden in principe alleen aan een gebied toegevoegd als ze voldoen aan het criterium dat minimaal 1% van de landelijke broedpopulatie in het gebied moet voorkomen (gemiddelde tussen '99-'03). Dit is niet het geval bij de bontbekplevier in het gebied Duinen Vlieland.

Een inspreker geeft aan dat uit de analyses van het 'Beschermingsplan Duin en Kustvogels' is gebleken dat voor duurzame instandhouding van de Strandplevier een landelijke broedpopulatie van 500 broedparen nodig is. Het nu geformuleerde hersteldoel van 400 broedparen is te laag. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 paar.

De zienswijze is niet overgenomen.

De strandplevier is voor Duinen Vlieland vervallen (zie boven).

Een inspreker verzoekt een minimum aantal kolonies dwergsternen per gebied op te nemen aangezien broedgelegenheid voor de dwergstern een belangrijke beperkende factor is. Dit geeft een betere invulling aan herstel dan alleen een beoogd aantal broedparen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Voor het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland bestaat de mogelijkheid voor toewijzing als complementair doel.

De zienswijze is niet overgenomen.

Soorten worden in principe alleen aan een gebied toegevoegd als ze voldoen aan het criterium dat minimaal 1% van de landelijke broedpopulatie in het gebied moet voorkomen (gemiddelde tussen '99-'03). Dit is niet het geval bij de dwergstern in het gebied Duinen Vlieland. Tevens is de dwergstern in het Natura 2000 doelendocument niet als complementair doel aangeduid (tekstkader 3.3.3, pagina 36). Zie ook het eerdere antwoord op (aanvullende) hersteldoelen hierboven.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de gebruikers van het gebied en de ontwikkelingsmogelijkheden. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Men meent dat Nederland met zijn Natuurbeschermingswet veel verder gaat ten aanzien van de jacht dan door de Europese richtlijn wordt gevraagd. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten

krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik (zoals landbouw, recreatie, kleinschalig historisch medegebruik, en waterwinning), de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de activiteiten van hulpverleningsorganisaties, de relatie met ammoniak (zoals kritische depositiewaarden), de gevolgen voor het kustbeheer, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen, de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), compensatiemogelijkheden, de mogelijkheden voor het plaatsen van windturbines, het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen.

Het toerisme is van groot economisch belang voor Vlieland en daarom dient er volgens een inspreker een zorgvuldige belangenafweging plaats te vinden, zodat de huidige recreatieve en bedrijfsmatige activiteiten in en bij de gebieden onverkort gehandhaafd kunnen worden. De gebieden dienen ook toegankelijk te blijven voor wandelen, paardrijden en fietsen.

Enkele insprekers benadrukken het belang van rust en het afsluiten van delen van gebieden. Er wordt gevraagd om de gebieden die eerder op grond van artikel 17 van de oude Natuurbeschermingswet gesloten waren, te herbevestigen op grond van artikel 20 van de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door het gebruiken van een peildatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan. In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Op 14 mei 2007 is aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel aangeboden tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik. Hierin zal worden vastgelegd op welke wijze de peildatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State hierop kritiek werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht, en die daarna niet of niet in betekenende mate is gewijzigd, tot het vaststellen van het beheerplan als bestaand gebruik geldt en tot dat moment in principe niet aan een vergunning is gebonden.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld zijn (zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.4):

- bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige sprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet het geval. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument blijven gewoon van kracht en zullen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Op dit onderdeel brengt Natura 2000 geen verandering in de bestaande situatie.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren.

In het licht van het voorgaande is op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 aangeboden. De Tweede Kamer heeft eind juni

2008 ingestemd met het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel ligt thans voor behandeling bij de Eerste Kamer. Wanneer de wetwijziging van kracht wordt, is er geen vergunning meer nodig voor bestaand gebruik tot het moment dat het beheerplan is vastgesteld. Op deze versoepeling is een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik dat schadelijk effect heeft op het Natura 2000-gebied.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het betreden van de duinen, het onttrekken van grondwater (drinkwaterwinning), de toegang tot gebieden voor wandelen, fietsen en paardrijden. Dat geldt ook voor het uitvoeren van een wettelijke taak door een hulpverleningsorganisatie, kustbeheer en kleinschalig historisch medegebruik. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. In een besluit staat alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd. Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing bij het opstellen van beheerplannen.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit geen invloed heeft op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied, in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen. (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Mocht die negatieve invloed er wel zijn dan moet een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 worden aangevraagd. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006) uit de Wet milieubeheer.

Rust en beperking toegankelijkheid Waddengebied

Op grond van artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 kan de toegankelijkheid van delen van het Natura 2000-gebied worden beperkt voor zover dit noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwaarden. Op basis van inventarisatiegegevens wordt jaarlijks gezien waar gebieden gesloten moeten worden om voldoende rust te garanderen. Het eerste besluit ex artikel 20 op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 dateert van 20 juli 2006 (nr. DRZ/06/3147/LB/SM) en is sindsdien herhaaldelijk aangepast.

Om meer inzichtelijk te maken hoe besluiten ex artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 tot stand komen wordt een leidraad opgesteld waarbij ook de recreatiesector en de natuurorganisaties betrokken zijn.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. In kwaliteit achteruitgegangene en gedegenereerde terreindelen kunnen deel uitmaken van Natura 2000 gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van

Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen en waterbeheerplannen (GGOR) geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Rol Algemene Plaatselijke Verordening (APV)

Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is het beheerplan bedoeld om de kaders te stellen voor het gebruik van een gebied. Natuur is er bij gebaat als de gezamenlijke overheden zorgdragen voor een gecoördineerde doorwerking van hetgeen in het beheerplan wordt vastgelegd. Een APV (maar ook een bestemmingsplan) waarin die doorwerking geregeld wordt, kan dan ook gezien worden als een welkome aanvulling op het beheerplan.

Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrichtlijn die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen.

Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen (paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord).

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader ammoniak. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied. Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit zogenaamde toetsingskader ammoniak en Natura 2000 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer.

Met behulp van het toetsingskader ammoniak konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.

In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader ammoniak onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het Toetsingskader is daardoor vervallen.

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van LNV de taskforce Stikstof/ammoniak ingesteld. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens op 30 juni 2008 geleid tot de toezegging van de minister aan de Tweede Kamer om een handreiking op te stellen voor het bevoegd gezag. Deze handreiking biedt handvatten waarmee het bevoegd gezag bestaand gebruik kan afwegen en vergunningaanvragen kan beoordelen voor uitbreiding of oprichting van veehouderijbedrijven. Daarnaast biedt het een kader voor het opstellen van beheerplannen. Het zal niet een tot in detail ingevulde handreiking zijn. Het bevoegd gezag heeft de ruimte om tot een evenwichtig oordeel te komen op gebiedsniveau. Conform het rapport van de taskforce gaat het bij het beoordelen van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten niet alleen om de kritische depositiewaarde voor stikstof, maar kan ook rekening gehouden worden met andere factoren (zoals bijvoorbeeld de hydrologische situatie, locatie van stikstofgevoelige habitattypen, andere sectoren). Er zijn immers meer ecologische condities en omgevingsfactoren van belang voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit dient wel goed onderbouwd te worden.

Van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland heeft het habitattype heischrale grijze duinen de laagste kritische depositiewaarde voor stikstof.³⁶

Kaderrichtlijn Water

De zeven waddengebieden zijn deel van het stroomgebied Rijndelta. Voor de Europese Kaderrichtlijn Water wordt voor de Rijndelta een stroomgebiedbeheerplan opgesteld. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta op te nemen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik niet altijd een negatieve invloed op de natuurwaarden hebben (drinkwaterwinning) en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. Zo maakt men zich onder andere zorgen over toegankelijkheid en betredingsbeperkingen in het Natura 2000 gebied. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van soorten als de blauwe kiekendief en velduil. Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Verschillende insprekers geven aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan. Een inspreker biedt aan om praktijkkennis in te brengen om de natuurdoelen aan te passen aan de realiteit.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een uitzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari

³⁶ Van Dobben en van Hinsberg (2008): Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld. De provincies worden voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de omgeving concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. De besluitvorming van deze aanwijzingsbesluiten zal daarom worden uitgesteld tot na 1 september 2009. Pas dan zullen de ontwerp-aanwijzingsbesluiten verder in procedure worden gebracht. Voor de gebieden waar het rijk het voortouw heeft voor het opstellen van het beheerplan blijft de volgorde: eerst vaststellen van aanwijzingsbesluiten en daarna vaststellen van de beheerplannen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld, hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik, zoals grondwateronttrekkingen. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal ook aan de orde komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen willen omgaan en hoe zij dit zullen opnemen. De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitend kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de bescherming van een bepaalde vogelsoort zoals de blauwe kiekendief, of habitatype witte duinen is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor de bescherming van een bepaalde soort of een bepaald habitatype specifieke maatregelen nodig zijn, zoals het nemen van maatregelen tegen verdroging in het kader van een sense of urgency, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Het opstellen van de beheerplannen voor de zeven waddengebieden (de vijf waddeneilanden, de Waddenzee en de Noordzeekustzone) gebeurt in één proces, waarbij Rijkswaterstaat het voortouw heeft voor de Waddenzee en Noordzeekustzone en Dienst Landelijk Gebied (DLG) namens het rijk en de provincies voor de waddeneilanden.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspanst om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke

rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Appendix

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Duinen Vlieland gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.2 Aanduiding leefgebied

Het gebied Duinen Vlieland is aangewezen als speciale beschermingszone vanwege de aanwezigheid van kustduinen die het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en dat tevens fungeert als broedgebied van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van de beschermingszone is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat - in samenhang met sbz Waddenzee uit 1991 - voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

4. Vogelkundige- en wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

Duinen Vlieland kwalificeert als speciale beschermingszone omdat het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden voor de *Lepelaar*³⁷ in Nederland. Verder kwalificeert het gebied vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van *Lepelaar* die het gebied benutten als broedgebied en rustplaats. Het gebied kan hierdoor tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Conventionie (criterium 6).

Soort van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Aantal NL ^b	% in 5e ^c	% in sbz ^d	Telperiode
<i>Lepelaar Platalea leucorodia</i>	1	ja	810	9,8%	14,7%	1993-97

Trekkende watervogelsoort waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in sbz ^g	Telperiode
<i>Lepelaar Platalea leucorodia</i>	1	ja	Oost-Atlantisch	10 bp	11,9%	1993-97
<i>Lepelaar Platalea leucorodia</i>	1	nee	Oost-Atlantisch	30	3,3%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende (indien ingevuld met "ja") of niet-broedende vogels ("nee")

(b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren)

(c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie

(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie

(e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend

(f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populaties en drempelwaarden van niet-broedende vogels ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2^e edition. Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 2B)

(g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

³⁷ Onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de richtlijn

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor Duinen Vlieland van betekenis is, zijn Bruine kiekendief en Blauwe kiekendief (broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als broedgebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats: Aalscholver, Pijlstaart, Slobeend, Kluut, Wulp, Tureluur en Kleine mantelmeeuw. Het duingebied en de Kroonspolders zijn verder van belang als broedgebied voor Eidereend en Tapuit (trekvogels opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten). De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald. De bescherming ingevolge de Vogelrichtlijn heeft mede betrekking op deze vogelsoorten.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

De Lepelaars, die nestelen in het duingebied en in de Kroonspolders, foerageren zowel in het intergetijdengebied van sbz Waddenzee en in de Kroonspolders als daarbuiten. In de nazomer bevindt zich ook een rustplaats van deze soort in de Kroonspolders. Bruine kiekendief en Blauwe kiekendief, die verspreid in het gebied broeden, zoeken hun voedsel zowel in het open duingebied als in de Kroonspolders en op de aangrenzende kwelders. Kleine mantelmeeuwen, die zowel op de Noordzee als in het getijdengebied van sbz Waddenzee voedselzoeken, nestelen in enkele broedkolonies in de westhelft van het duingebied (met name Oude Huizenlid, achter Bomenland en Meeuwenduinen). Eidereenden nestelen vooral in en rond Bomenland en in de Kroonspolders maar ook elders in het duingebied. Na het uitkomen van de eieren trekken de Eiders met hun kuikens naar de Waddenzee. De Aalscholver heeft een broedkolonie in de Kroonspolders; deze vogels foerageren zowel in sbz Waddenzee als sbz Noordzeekustzone. De Tapuit nestelt verspreid in het duingebied. De Kroonspolders en incidenteel ook het duingebied (Wulp) vormen hoogwatervluchtplaatsen van wadvogels uit de Waddenzee (Kluut, Wulp, Tureluur); ook Pijlstaart en Slobeend verblijven in de Kroonspolders.

NATUURBESCHERMINGSWET

**AANWIJZING
STAATSNATUURMONUMENT
"WADDENZEE II"**

NOVEMBER 1993

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Directie Natuur, Bos,
Landschap en Fauna

NBLF-93-6831

17 november 1993

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat sedert 1974 de Natuurbeschermingswet is toegepast op grote delen van het Waddengebied, als bedoeld in de in 1980 vastgestelde Planologische Kernbeslissing over de Waddenzee (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr. 53), hierna als "pkb Waddenzee" aan te duiden;

dat het gewenst is het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet in het pkb-gebied Waddenzee uit te breiden en daarbij een koppeling aan te brengen tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van deze wet met het beleid zoals neergelegd in de pkb Waddenzee;

dat het gedeelte van het pkb-gebied Waddenzee, waarvoor uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet wenselijk wordt geacht, hierna te noemen "Waddenzee II", bestaat uit gronden en wateren welke van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat "Waddenzee II" onlosmakelijk samenhangt met het op 18 mei 1981 aangewezen staatsnatuurmonument "Waddenzee" (Stcrt. 1981, 93), hierna te noemen "Waddenzee I";

dat het gelet op de samenhang van "Waddenzee I" met "Waddenzee II" en de relatie tot de pkb Waddenzee gewenst is de toelichtingen van beide aanwijzingen gelijkkluidend te doen zijn;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, de Waddenadviesraad, het Coördinatiecollege Waddengebied, gedeputeerde staten van Groningen, Friesland en Noord-Holland en burgemeester en wethouders van Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog, Reiderland, Delfzijl, Eemmond, De Marne, Dongeradeel, Ferwerderadeel, het Bildt, Franekeradeel, Harlingen, Wûnseradiel, Wieringen en Den Helder;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Defensie,
Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Staatssecretaris van
Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de
Natuurbeschermingswet;

BESLUIT:

Artikel 1

Het op de bij deze beschikking behorende kaart SN 112 als zodanig
aangegeven gebied "Waddenzee II" wordt aangewezen als
staatsnatuurmonument.

Artikel 2

De bij deze beschikking behorende toelichting maakt deel uit van
deze beschikking.

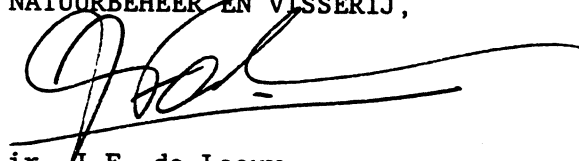
Artikel 3

De bij deze beschikking behorende toelichting vervangt de
toelichting bij de beschikking van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93)
houdende aanwijzing als staatsnatuurmonument van gedeelten van het
Nederlandse Waddenzeegebied en maakt deel uit van die beschikking.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

voor deze:

DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

ir. J.F. de Leeuw

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1.	<u>EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE</u>	2
1.2.	<u>ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"</u>	3
2.	BEGRENZING	5
3.	NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON	8
3.1.	<u>GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE</u>	8
3.2.	<u>HET WATER</u>	9
	1. SLIB	
	2. ALGEN	
	3. DOOD ORGANISCH MATERIAAL	
	4. BACTERIËN	
	5. DIERLIJK PLANKTON	
	6. VISSSEN	
	7. VOEDSELKETENS IN HET WATER	
3.3	<u>DE ONDERWATERBODEMS</u>	12
	1. BODEMFAUNA	
	2. VISSSEN EN KREEFTACHTIGEN	
	3. VOGELS	
3.4.	<u>WADPLATEN</u>	14
	1. BODEMFAUNA	
	2. VOGELS	
	3. ZEEHONDEN	
3.5	<u>KWELDERS EN ZANDPLATEN</u>	19
	1. VEGETATIE	
	2. VOGELS	
	3. ZANDPLATEN EN JONGE DUINFOMATIES	
3.6	<u>NATUURSCHOON</u>	22
4.	RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING	23
4.1	<u>KOPPELING MET DE PKB</u>	23
4.2	<u>VERGUNNINGPLICHT</u>	25
4.3	<u>ONTHEFFINGPLICHT</u>	26
4.4	<u>AFSLUITEN VAN GEBIEDEN</u>	28
	1. ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN	
	2. DROOGVALLENDE GEBIEDEN	
4.5	<u>RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN</u>	30
	1. WET GELUIDHINDER	
	2. GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED	
5.	GEBRUIK EN BEHEER	31
5.1	<u>NATUURBEHEER</u>	31
5.2	<u>SCHEEPVAART EN VERVOER</u>	32
	1. SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT	
	2. SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT	
	3. OVERIG VERVOER	
5.3	<u>RECREATIE</u>	33
	1. HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT	
	2. WADLOPEN	

	3. PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN	
	4. SPORTVISSERIJ	
5.4	<u>JACHT</u>	36
5.5	<u>BEROEPSVISSERIJ</u>	36
	1. BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN	
	2. VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD	
	3. AANLEG MOSSELPERCELEN	
5.6	<u>HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN</u>	40
5.7	<u>ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN</u>	40
5.8	<u>BAGGERSPECIE</u>	41
5.9	<u>LOZINGEN</u>	41
5.10	<u>KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE</u>	41
5.11	<u>SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN</u>	42
5.12	<u>BURGERLUCHTVAART</u>	43
5.13	<u>MILITAIR GEBRUIK</u>	43
6.	HANDHAVING EN TOEZICHT	45
7.	INLICHTINGEN	46

TOELICHTING

BEHORENDE BIJ DE BESCHIKKING NBLF-93-6831 TOT AANWIJZING VAN HET STAATSNATUURMONUMENT "WADDENZEE II" INGEVOLGE DE NATUURBESCHERMINGSWET

1. INLEIDING

De Waddenzee is het grootste en meest natuurlijke natuurgebied van Nederland. De Waddenzee is ons grootste zoutwater getijdegebied en behoort tot de belangrijkste watergebieden langs de gehele Atlantische kust van Europa en Afrika. Het vormt een onvervangbare schakel in een internationale keten van vergelijkbare gebieden.

In nationaal opzicht vormt de Waddenzee in feite één van de laatste (en daarvan de grootste) werkelijk grootschalige ecosystemen waar de menselijke invloed gering is en de natuurlijke processen (binnen zekere grenzen) vrij spel hebben. De invloed van het getij, de golfwerking en de wind zijn bepalend voor de belevingswaarde. De Waddenzee wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid.

Het gebied is van groot belang door de aanwezigheid van twee soorten zeehonden en uitgestrekte kwelders met zoutminnende vegetatie. Het gebied is als kraamkamer, paai- en opgroeigebied voor tal van vissoorten en bijvoorbeeld garnalen van vitale betekenis voor het functioneren van het Noordzee-ecosysteem. De bodemfauna, de vissen en de vegetatie van de buitendijkse gebieden vormen de voedselbron voor een zeer grote hoeveelheid steltlopers en andere watervogels, die de Waddenzee tevens gebruiken als rustgebied en soms ook als rui- en broedgebied.

De Waddenzee is een onmisbare schakel in de jaarlijkse trekbewegingen van tal van vogels die tot in Siberië en Groenland hun broedgebieden hebben en tot in Afrika en het Zuidpoolgebied overwinteren. De Waddenzee is hiermee van groot internationaal belang. Zelfs wanneer de aantallen per moment worden genomen worden de Ramsar-normen (de normen voor kwalificatie als wetland van internationaal belang) voor bijna alle vogelsoorten ver overschreden. De Waddenzee is daarom in 1984 als wetland (op grond van de Wetlands-Conventie) aangewezen. In 1991 is het gebied voorts als speciale beschermingszone (ingevolge de EG-Vogelrichtlijn) aangewezen.

Internationale afspraken over de bescherming van de Waddenzee zijn gemaakt bij de Zesde Trilaterale Regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee (Esbjerg, november 1991).

Ter bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon zijn eerder grote delen van de Waddenzee aangewezen als staats- en beschermd natuurmonument ingevolge de

Natuurbeschermingswet (zie 1.1). Deze toelichting hoort bij de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II", waarmee het grootste deel van de nog niet eerder aangewezen delen onder de werking van de Natuurbeschermingswet worden gebracht. "Waddenzee II" bestaat voor een deel uit wadplaten, maar het grootste deel ervan bestaat uit gebieden die permanent onder water staan: watervlaktes, geulranden en geulen. De oppervlakte van "Waddenzee II" bedraagt circa 80.000 hectare. De achtergronden bij deze aanwijzing zijn beschreven in 1.2.

Vervolgens komen in deze toelichting achtereenvolgens aan de orde de begrenzing, de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon, de rechtsgevolgen van de aanwijzing en het gebruik en beheer.

De aanwijzing "Waddenzee II" is onlosmakelijk verbonden met de andere Natuurbeschermingswet-aanwijzingen in de Waddenzee, met name met de aanwijzing van grote delen van de Waddenzee als staatsnatuurmonument op 18 mei 1981 (hierna te noemen "Waddenzee I"). "Waddenzee I" behelst samenhangende complexen van broed-, fourageer- en rustgebieden voor vogels en verblijfplaatsen van zeehonden met een oppervlakte van circa 125.000 hectare. Deze toelichting heeft tevens betrekking op "Waddenzee I" en vervangt daarmee de oorspronkelijke toelichting uit 1981. De aanwijzing van "Waddenzee I" als zodanig en de kaart SN 75 uit 1981 blijven van kracht. Het spreekt vanzelf dat geldige vergunningen en ontheffingen, die betrekking hebben op "Waddenzee I", eveneens van kracht blijven (zie hoofdstuk 4). Duidelijkshalve zij vermeld dat deze toelichting géén betrekking heeft op andere aanwijzingen in het Waddengebied (zie 1.1). De andere aanwijzingen worden na herziening van de Natuurbeschermingswet met elkaar in overeenstemming gebracht.

1.1 EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE

De aanwijzing van "Waddenzee I" gebeurde naar aanleiding van de vaststelling van de planologische kernbeslissing over de "Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee" (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr 53). Hierna wordt korthedshalve van "pkb" gesproken. Vóór die datum waren de Boschplaat op Terschelling (1974; eigendom van de Staat) en grote delen van de Dollard (1977/1978; deels eigendom van Natuurmonumenten en het Groninger Landschap, deels eigendom van de Staat) al aangewezen. In 1982 volgde nog een aantal aanwijzingen van particuliere gronden, te weten: de Schorren van de Eendracht op Texel, de kwelders van de Groninger noordkust, het Neerlands Reid op Ameland en een deel van de Friese kwelders.

Aanwijzing van gronden in Noord Friesland buitendijks en de direct aangrenzende wad- en landaanwinningsstrook vond plaats nadat duidelijkheid was ontstaan over het nieuwe dijktracé van Noord Friesland: In 1986 werden de daar liggende eigendommen van de Staat aangewezen, in 1988 volgde het grootste deel van de in particulier eigendom zijnde kwelders.

Het totaal van deze aanwijzingen maakt dat tot op heden circa de helft van alle staatseigendommen van het pkb-gebied onder de Natuurbeschermingswet is gebracht, en - op de Friese zomerpolders, enkele kleine kwelderrandjes onder Terschelling en Ameland en twee kleine stukjes bij Texel na - alle particuliere eigendommen. Het resultaat van de onderhavige aanwijzing is dat circa 90 % van de Waddenzee onder de Natuurbeschermingswet is gebracht.

NATUURBESCHERMINGSWET; AANWIJZINGEN IN DE WADDENZEE

SN - Staatsnatuurmonument; eigendommen van de Staat
BN - Beschermd Natuurmonument; eigendommen van
andere overheden of particulieren

gebied	type eigenaar		datum	grootte (ha)
De Boschplaat	SN	de Staat	08-11-1974	3.300
Dollard	BN	Natuurmonumenten en Groninger Landschap	20-05-1977	5.550
Dollard	SN	de Staat	19-10-1978	750
Grote delen van de Waddenzee	SN	de Staat	18-05-1981	125.000
Neerlands Reid	BN	Particulieren	23-07-1982	265
Schorren van de Eendracht	BN	Natuurmonumenten	23-07-1982	970
Kwelders noordkust Friesland I	BN	Waterschap Fryslân	23-07-1982	670
Kwelders noordkust Groningen	BN	Particulieren	23-07-1982	1.230
Noord Friesland Buitendijks	SN	de Staat	24-07-1986	4.600
Noord Friesland buitendijks	BN	Particulieren	13-09-1988	900

1.2 ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"

De aanwijzing "Waddenzee I" betreft voornamelijk plaatgebieden die van belang zijn als foerageergebied voor vogels en rustgebied voor zeehonden. Vogels en zeehonden zijn echter niet los te zien van het totale ecosysteem, waarvan ook het bodemleven en de organismen in het water (vissen, kreeftachtigen, alle soorten planktonische organismen) deel uitmaken.

Dit besef heeft in de jaren na de aanwijzing van "Waddenzee I" geleid tot de opvatting dat een meer integrale bescherming van de Waddenzee als natuurgebied noodzakelijk is.

In 1988 is in de Interdepartementale Waddenzee Commissie (IWC) en het Coördinatie College Waddengebied (CCW) overeenstemming bereikt over de wijze waarop de wettelijke bescherming van de Waddenzee nader vorm kan worden gegeven.

In een brief over dit onderwerp aan de Tweede Kamer van de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer van 6

april 1989 (Tweede Kamer 1988-1989, 17990, nr. 30) wordt onder meer het voornemen uitgesproken om in principe ook het resterende deel van de Waddenzee onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Daarbij is besloten een uitzondering te maken voor de doorgaande hoofdvaarroutes, de stroken direct ten zuiden van de bewoonde eilanden (tot globaal de eerste geul), de militaire terreinen Vliehors en Noordvaarder en de grote zeegaten (minus de droogvallende platen).

Voorts is besloten dat een koppeling zal worden aangebracht tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet en het beleid neergelegd in de pkb Waddenzee.

De pkb uit 1980 is partieel herzien in 1985. De algehele herziening van de pkb is in het voorjaar van 1993 behandeld in de Tweede Kamer. De in de Tweede Kamer vastgestelde tekst van de herziene pkb is uitgangspunt bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet. In de herziene pkb is als hoofddoelstelling neergelegd de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Door de aanwijzing van het overgrote deel van het Waddengebied als natuurmonument en de koppeling met het pkb-beleid, kunnen voorgenomen activiteiten in het gebied via de procedures van de Natuurbeschermingswet getoetst worden aan de hoofddoelstelling van de pkb Waddenzee.

In de eerder genoemde brief van de Minister van VROM is tenslotte aangegeven dat bij de uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet de decentralisatie van bevoegdheden naar de provincies aan de orde zal komen. Decentralisatie zal echter pas kunnen worden geëffectueerd nadat de integrale herziening van de Natuurbeschermingswet in werking is getreden, aangezien de vigerende wet deze mogelijkheid niet biedt.

In het kader van het CCW zijn afspraken gemaakt tussen rijk en provincies met betrekking tot de decentralisatie van het vergunningenbeleid nadat de herziene Natuurbeschermingswet in werking is getreden. Voorts zijn afspraken gemaakt over de rol van de provincies bij onderdelen van de uitvoering van de Natuurbeschermingswet vóór inwerkingtreding van de herziene Natuurbeschermingswet. Het betreft een verzwaarde adviesrol van de provincies bij een deel van het vergunningen- en ontheffingenbeleid en bij de aanwijzing van gesloten gebieden ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Deze afspraken worden vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Stuurgroep Waddenprovincies. Het ligt in de bedoeling dat deze overeenkomst op 1 december 1993 wordt ondertekend.

De aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" is aangekondigd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Tweede Kamer, 1989-1990, 21 149, nrs. 2-3). De nu voorliggende beschikking is de uitwerking van het uit 1988 daterende voornemen. Met het van kracht worden van deze aanwijzing is in totaal circa 85% van de staatsgronden in het pkb-gebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht.

2. BEGRENZING

De begrenzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee I" is aangegeven op de kaart SN 75 behorende bij de beschikking NLB/46323 van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93). Opgemerkt zij dat deze kaart ten aanzien van vaargeulen, alsmede de begrenzing bij de platen (zijnde de laagwaterlijn op de Hydrografische Kaart) de toenmalige situatie weergeeft. De grens van het natuurmonument is met de veranderingen "meegegaan".

Op kaart SN 112, behorend bij de beschikking NBLF-93-6831, is onder meer aangegeven welke gebieden van de Waddenzee vallen onder de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II". Het betreft alle delen van het pkb-gebied die tot nu toe nog niet onder de werking van de Natuurbeschermingswet vielen, behoudens de reeds in 1.2 genoemde uitzonderingen. Evenmin worden aangewezen de gebieden in het gedeelte van het stroomgebied van de Eems waarover met de Duitse Bondsrepubliek verschil van mening bestaat over het verloop van de Rijksgrens. De grens van het natuurmonument volgt hier de grenslijn van het betwiste gebied. Deze begrenzing impliceert niet dat de Nederlandse Staat afstand doet van zijn aanspraken op het betwiste gebied.

De begrenzing van "Waddenzee II" sluit naadloos aan op die van "Waddenzee I"; de begrenzing tussen beide natuurmonumenten wordt gevormd door de laaglaagwaterspringlijn zoals die is te herleiden uit de Hydrografische Kaart. De begrenzing van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" gezamenlijk verloopt globaal als volgt.

De buitengrens van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" wordt primair bepaald door de begrenzing van de pkb-Waddenzee. Aan de zuidzijde sluit de begrenzing aan op andere natuurmonumenten (Kwelders langs de noordkust van Groningen en Friesland, Noord-Friesland Buitendijks en Dollard) en loopt de grens overigens langs de buitenteen van hoogwaterkeringen en (bij havenmondingen) strekdammen. In de Eems en bij de Waddeneilanden loopt de grens van oost naar west als volgt:

Bij de Dollard tot aan de strekdam ten westen van Termunterzijl volgt de grens de grenslijn van het betwiste gebied. Aan weerszijden van Delfzijl bevindt zich geen natuurmonument. Het natuurmonument begint weer bij Voolhok ten noorden van Delfzijl. Bij Voolhok loopt de grens vanaf paal 29 in zuiver oostelijke richting tot aan de grenslijn van het betwiste gebied, die in noordelijke richting langs de Bocht van Watum en de Oude Westereems gevolgd wordt tot aan de pkb-grens bij Rottum. De havenmond van Eemshaven en van de uitwatering van de Eemscentrale behoren niet tot het natuurmonument. Vanaf Rottumeroog en -plaat volgt de grens de pkb-grens tot en met de Kooi- en Kobbeduinen op Schiermonnikoog. Van hieraf loopt de grens in zuidelijke richting tot aan de eerste geul vanaf het eiland. De grens volgt de geul in westelijke richting, zodanig dat de wadplaat onder het bewoonde deel van Schiermonnikoog niet het natuurmonument behoort. De vanaf het eiland niet te voet bereikbare zandplaten en ondiepten in het

Friese Zeegat (Westgat) behoren tot het natuurmonument. Vanaf Schiermonnikoog naar Ameland volgt de noordgrens de pkb-grens tot en met de Zoute Weide, daarbij het beschermd natuurmonument Neerlands Reid als het ware insluitend. De grens volgt hierbij de Kooioerdstuifdijk en de zogenaamde grenspeyllijn rond de Kooидуinen. Van hieraf (coördinaat 185.650 bij 606.350) loopt de grens in zuidzuidoostelijke richting naar de eerste geul onder het eiland, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat de wadplaten onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoren. Bij de Boschplaat op Terschelling sluit het natuurmonument aan op het staatsnatuurmonument Boschplaat. De grens loopt vervolgens oostelijk van de Kleine Slenk vanaf de pkb-grens (coördinaat 159.075 bij 602.000) pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat het Terschellingerwad onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoort. Ook de Noordvaarder behoort niet tot het natuurmonument, maar de niet te voet bereikbare droogvallende platen en ondiepten in het zeegat van Terschelling wel. Bij de oostpunt van Vlieland volgt de grens de geul om het eiland in westelijke richting, zodat de aan het eiland liggende wadplaten niet tot het natuurmonument behoren. Vanaf de plaats waar de geul doodloopt loopt de grens in noordnoordoostelijke richting tot aan de hoofdwaterkering (bij Dodemansbol), die in westelijke, vervolgens zuidelijke en weer westelijke richting om de Kroonspolders heen wordt gevolgd tot bij de Vijfde Kroonpolder (coördinaten 125.300 bij 585.000). De grens loopt vanaf deze coördinaat pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die naar het westen wordt gevolgd, zodat de Vliehors met aangrenzende wadplaten niet tot het natuurmonument behoort. Aan de noordzijde van Texel behoren de wadplaten bij De Cocksdorp tot aan de eerste geul niet tot het natuurmonument. De grens sluit aan op het beschermd natuurmonument Schorren van de Eendracht/Vlakte van Kerken. De ten zuiden hiervan gelegen wadplaten bij Oudeschild en Oosterend tot de eerste geul behoren niet tot het natuurmonument, de Mokbaai en de Hors conform de pkb-grens wel.

De **binnengrenzen** van de natuurmonumenten Waddenzee I en II worden bepaald door de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Bij een vaarwater dat aan beide zijden betond is wordt de grens met het staatsnatuurmonument gevormd door de lijnen die de rode, respectievelijk groene tonnen verbinden.

Waar slechts aan één zijde betonning of bebakening aanwezig is, wordt het buiten de aanwijzing vallende gebied gesteld op een strookbreedte van 75 meter aan die zijde van de betonning of bebakening waar zich volgens de Hydrografische kaart het vaarwater bevindt.

De begrenzing van de natuurmonumenten Waddenzee I en II is op veel plaatsen aan verandering onderhevig. Door de dynamiek van het Waddengebied in combinatie met het belang van de scheepvaart, kan het namelijk noodzakelijk zijn de betonning of bebakening te verplaatsen. De begrenzing volgt dan de betonning of bebakening. Ook de laagwaterlijn kan zich verplaatsen.

De begrenzing van de als natuurmonument aangewezen delen van de

Waddenzee is in het terrein veelal aangegeven door middel van betonning, bebakening en/of bebording. Deze begrenzing is maatgevend, bijvoorbeeld bij de beoordeling van overtredingen. Waar betonning, bebakening en/of bebording ontbreekt, is de begrenzing van de natuurmonumenten bepalend zoals die is aangegeven op de jaarlijks door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uit te geven Hydrografische Kaart van het Waddengebied.

De aanwijzing van "Waddenzee II" hangt samen met de discussie over de wettelijke regeling Waddenzee, die primair betrekking had op het pkb-gebied. Om deze reden is aangesloten bij de pkb-grens. Dit sluit de aanwijzing van aangrenzende gebieden die een nauwe relatie hebben met het pkb-gebied evenwel niet uit. Voorts zullen te zijner tijd de mogelijkheden voor aanwijzing van het met Duitsland betwiste grensgebied en de nu nog door Defensie als schietterrein gebruikte Noordvaarder worden gezien.

3. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON

De thans aangewezen wateren en wadplaten vormen één geheel met de reeds eerder aangewezen staats- en beschermde natuurmonumenten in het pkb-gebied. In deze paragraaf staat een korte karakterschets van de gebieden die vanaf nu onder de werking van de Natuurbeschermingswet vallen en de gebieden die in het kader van "Waddenzee I" zijn aangewezen. Allereerst wordt ingegaan op geomorfologische en hydrografische processen (3.1). Daarna is de beschrijving onderverdeeld in sub-ecosystemen, te weten: het water (3.2), de onderwaterbodems van permanent onder water staande gebieden (3.3), de wadplaten (3.4) en de kwelders (3.5). Tenslotte wordt kort ingegaan op het natuurschoon (3.6). Voor meer informatie kan tevens worden verwezen naar het Beheersplan Natuur Waddenzee van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1989).

3.1 GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE

De Waddenzee is een ondiepe randzone van de Noordzee. Zij dankt haar ontstaan ten dele aan de zeespiegelrijzing, ten dele misschien ook aan de afbraak van het veen dat zich in prehistorische tijden uitstreckte tussen de zandige schoorwal en de hogere gronden van het vasteland. Na het verdwijnen van dit veen bleef een verdrongen randzone over, die door openingen in de schoorwal onder invloed stond van het getij.

Waar de omstandigheden gunstig waren, namelijk aan de zuidzijde van de eilanden en (vooral) op beschutte plaatsen aan de landzijde van de Waddenzee, werd klei afgezet. Dit ging door totdat de opgeslibde gronden zo hoog waren dat ze nog maar zelden overstroomd werden. Zo ontstonden lagere en hogere kwelders. In de rest van de Waddenzee waren (en zijn) de stroomsnelheden en de golfwerking zo groot dat daar alleen zand kon blijven liggen, met daartussen maar weinig slib. Daar ontstond het gebied van platen en geulen.

De wadplaten bestaan grotendeels uit fijn zand, de bodem van de geulen uit tamelijk grof zand. Ten dele is het sediment in de Waddenzee afkomstig van de erosie van de kustzone van de Noordzee, maar voor 15 à 20% is het afkomstig van de Rijn en de Maas. Door de eeuwen heen heeft de bodem van de Waddenzee ongeveer de zeespiegelrijzing kunnen bijhouden. Daardoor bestaat de ondergrond uit een vele meters dikke laag wadzand, waarin nog sporen zijn te vinden van vroegere geulen. Het proces van sedimentatie tussen een steeds wisselend geulenpatroon gaat nog steeds door, tot op de dag van vandaag. Uit zeer nauwkeurige metingen blijkt dat er een (zeer gering) sedimentatie-overschot is: op de (zeer) lange duur zou de Waddenzee daardoor steeds ondieper kunnen worden. Door de te verwachten stijging van de zeespiegel en mogelijk bodemdaling door bijv. gaswinning moet echter in de toekomst rekening worden gehouden met afname van het oppervlak droogvallend wad.

De platen in de Waddenzee liggen op een hoogte van maximaal circa NAP tot 60 cm boven NAP. De meeste wadplaten liggen echter beneden

het gemiddeld zeeniveau en staan dan ook gedurende 75% van de tijd onder water. De gemiddelde wadplaat valt ongeveer 3 uur per getijcyclus (dus ongeveer twee maal per dag drie uur) droog. Het zeewater dat ze overspoelt stroomt bij vloed (= opkomend water) tussen de waddeneilanden door de Waddenzee in en het stroomt bij eb (= afgaand water) door dezelfde zeegaten weer terug in de Noordzee. Een deel van het water blijft uiteraard achter in de geulen. Vanaf de openingen tussen de waddeneilanden loopt een steeds verder vertakkend geulensysteem het wad op. Veel van die vertakkingen eindigen in een hoog gelegen wadstrook die vanaf elk waddeneiland in de richting van het vasteland loopt. Men spreekt van wantij als op zo'n wadstrook twee vloedstromen elkaar ontmoeten. De ene vloedstroom is afkomstig uit het zeegat ten westen van het eiland, de andere uit het zeegat aan de oostzijde.

Het zeewater is de belangrijkste ecologische schakel tussen de Waddenzee en andere ecosystemen. Het bevat behalve Noordzeeplankton ook de anorganische voedingsstoffen en - eventueel - de verontreinigingen die het leven in de Waddenzee bepalen. Doordat ongeveer 10% van het water dat de westelijke Waddenzee instroomt afkomstig is van de Rijn, is het minder zout dan het Noordzee-water op enige afstand van de kust. Bovendien is er via de spuisluizen van Den Oever en Kornwerderzand vrij veel aanvoer van zoet spuiwater uit het IJsselmeer. In het oostelijk deel van de Waddenzee (behalve bij Lauwersoog) is de invloed van rivier- en spuiwater veel minder groot. In principe is de uitstroom van zoet water in de Waddenzee een natuurlijk verschijnsel, dat een karakteristieke invloed heeft op de levensgemeenschap. Het spuiregiem bij de Afsluitdijk, en ook bij andere spuiplaatsen is echter tamelijk sterk afwijkend van de natuurlijke uitloop van zoet water. Het Eems-estuarium is dan ook het enige gebied in het Nederlandse deel van de Waddenzee met een nog min of meer natuurlijke zoutgradient.

3.2 HET WATER

De voornaamste samenbindende factor in het ecosysteem van de Waddenzee is het water. Over het algemeen is het water van de Waddenzee tamelijk troebel. Die troebeling is afkomstig van kleine, in het water zwevende levende en dode deeltjes die het licht onderscheppen en (gedeeltelijk) terugkaatsen. De voornaamste van die deeltjes passeren hieronder de revue. Verder wordt kort beschreven welke grotere organismen eveneens in het water leven.

3.2.1 SLIB

In de eerste plaats bevinden zich veel kleine slibdeeltjes in het water. Deze deeltjes zijn zo klein en zo licht dat ze in gebieden met hoge stroomsnelheden tijdens eb en vloed, en in gebieden met een sterke golfslag niet tot bezinking komen of steeds weer opgewerveld worden. Natuurlijke slib-afzetting vindt dan ook voornamelijk plaats in beschutte gebieden langs de vastelandskust, op wantijen en op kwelders. Daarnaast vindt ook slib-afzetting plaats in gebieden waar de geomorfologische situatie door de mens

gewijzigd is: De watervlaktes ten noorden van de Afsluitdijk, het Amsteldiep, het gebied ten westen en noorden van Harlingen, de Zoutkamperlaag, de vaargeulen naar de verschillende havens rond de Waddenzee, en tenslotte de havens zelf. Vooral de havens vormen bijzonder efficiënte bezinkbekkens, doordat er wel steeds enige waterverversing is, maar praktisch geen stroomsnelheid en golfwerking. Overigens bezinkt er per dag maar een zeer klein deel van de totale slibblast van de Waddenzee; de meeste slibdeeltjes gaan dag-in, dag-uit heen en weer met eb en vloed, als onderdeel van het water.

De kwaliteit van het slib kan gemakkelijk worden beïnvloed door de aanwezigheid van zware metalen en organische microverontreinigingen. Die hechten zich namelijk gemakkelijk aan slib. Veel van deze stoffen komen dan ook aan slib gebonden in de Waddenzee voor. Met het bezinken van dat slib worden de verontreinigingen in de sedimentatie-gebieden vastgelegd. Vanuit de bodem van die gebieden kunnen de voedselketens van de Waddenzee steeds opnieuw weer met de verontreinigingen in aanraking komen.

De meeste slibrijke gebieden van de Waddenzee zijn op dit moment nog niet zo vuil dat veranderingen in de levensgemeenschappen kunnen worden aangetoond, maar op enkele plaatsen, met name bij spuiplaatsen en havens kunnen al schadelijke effecten op vissen worden aangetoond.

3.2.2 ALGEN

Hoewel algen qua massa niet de hoofdmoot van het zwevend materiaal vormen, zijn zij wel de belangrijkste voedselbron voor het leven in het water en voor de bodemdieren in de Waddenzee die hun voedsel uit het water halen. In de loop van voorjaar en zomer treedt meestal een aantal na elkaar komende algenbloeien op. Vroeg in het voorjaar hebben enkele kiezelwiersoorten meestal de overhand. Later, als de kiezelzuurvoorraden in het water uitgeput raken, volgt meestal een bloei van de microscopisch kleine alg *Phaeocystus*. *Phaeocystus* kan kolonies van vele cellen vormen die in een gezamenlijk slijmbolletje leven. Het afsterven van de *Phaeocystus* in de voorzomer gaat doorgaans gepaard met schuimontwikkeling: het ontbindende slijm wordt in brekende golven opgeklopt tot een grauwe massa.

De vele soorten algen van ons kustwater hebben gemeen, dat ze zich bij aanwezigheid van voldoende voedingsstoffen zeer snel voortplanten (door deling). Toch is er na de voorzomer geen voortdurende toename van de hoeveelheden algen. Want met name in de zomer en de nazomer zijn er veel organismen die het plantaardig plankton als voedsel gebruiken.

3.2.3 DOOD ORGANISCH MATERIAAL

In alle jaargetijden zitten er zeer veel kleine dotjes vlokkerig materiaal in het water, bestaand uit min of meer in ontbinding verkerende plantaardige of dierlijke resten. Deze materie wordt detritus genoemd. Het "versere" deel van het detritus is

waarschijnlijk voor een groot deel afkomstig van algencellen, die door voedselgebrek en infectie door bacteriën zijn gestorven. Voor zover het detritus nog verteerbaar materiaal bevat wordt het verder afgebroken door bacteriën. Op hun beurt worden die bacteriën weer gegeten door ééncelligen en andere microscopisch kleine organismen. Vaak zijn in het organisch materiaal ook veenresten te herkennen. Deze zijn waarschijnlijk tamelijk onbelangrijk als voedselbron. Alleen via (zeer langzame) afbraak door bacteriën leveren ze een bijdrage aan de voedselrijkdom van de Waddenzee.

3.2.4 BACTERIËN

Praktisch alle dode organische stof in het water kan door bacteriën afgebroken worden. Daarbij zijn vers gestorven algencellen en resten van andere organismen zeer goed verteerbaar en veenresten veel minder. Dank zij het feit dat veel algen organische stof in opgeloste vorm uitscheiden in het water, vormen ook opgeloste voedingsstoffen een belangrijke bron van bacteriegroei. Andere organismen dan bacteriën kunnen deze opgeloste organische stof waarschijnlijk niet benutten. Op hun beurt vormen bacteriën een voedingsbron voor andere organismen, zoals eencelligen.

3.2.5 DIERLIJK PLANKTON

Dierlijk plankton bestaat uit veelal kleine, in het water zwevende organismen, die met de eb- en vloedstroming meebewegen. De belangrijkste dieren in deze groep zijn de met het blote oog nog net zichtbare roeipootkreeftjes (Copepoden). Algen zijn een belangrijke voedselbron voor de Copepoden; daarnaast eten ze ook ander organisch materiaal en bacteriën.

Het plankton bevat ook een aantal grotere dieren, met name Ribkwallen en Schijfkwallen. Zij leven van het kleinere plankton, dat met behulp van vangarmen en netelcellen (een soort miniatuurharpoentjes) gevangen wordt. In de zomer kan de rondrijvende kwallenmassa aanzienlijk zijn, getuige de problemen die sommige vormen van visserij van kwallen kunnen ondervinden.

Een derde plankton-categorie wordt gevormd door jeugdstadia van bodemdieren en vissen. Veel bodemdieren in de Waddenzee hebben jeugdstadia die in het water zweven. Larven van diverse soorten wormen, alle schelpdieren (Mossels, Kokkels, Strandgapers, Nonnetjes en dergelijke) en de meeste grotere kreeftachtigen (Krabben, Zeepokken) zijn in voorjaar en zomer heel talrijk in het plankton.

Via het water kunnen dus bodemdieren zich over alle wadplaten en geulbodems verspreiden. Daardoor treedt altijd snelle (her)bevolking op van nieuwe gebieden en van gebieden die ontvolkt zijn geraakt. Nieuwe gebieden ontstaan voortdurend bij geulen die zich verleggen. Ontvolking kan bijvoorbeeld ontstaan door strenge winters, of na sterfte door schelpdiervisserij en zandwinning. Behalve de larven van bodemdieren komen in het voorjaar ook nog verscheidene soorten vislarven in het plankton voor (Schol, Bot, Tong). Deze minuscule jonge visjes leven van klein dierlijk

plankton totdat ze vrij snel na aankomst in de Waddenzee overgaan tot het gewone platvisleven.

3.2.6 VISSEN

De hierboven beschreven levende componenten van het Waddenzeewater vormen het voedsel voor actief in het water rondzwemmende vissen. Voor hen bestaat er geen scherp onderscheid tussen Noordzee en Waddenzee; zij zijn in staat positie te kiezen in het patroon van platen en geulen. Sommige houden zich toch voornamelijk in de zeegaten op (Makreel), andere komen ook boven de wadplaten (jonge Haring, Geep).

Een deel van deze vissen leeft van plankton, bij voorbeeld Haring, Sprot, Spiering en de verschillende Zeenaaldsoorten.

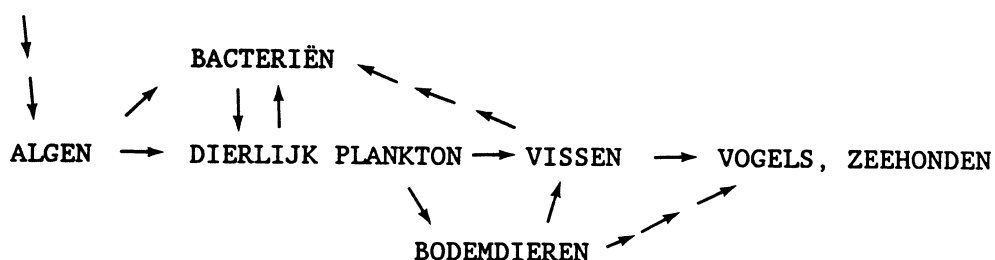
Andere zijn roofvissen, zoals Makreel, Zeeforel en Geep.

3.2.7 VOEDSELKETENS IN HET WATER

In de voedselketens van het water spelen de algen, het dierlijk plankton en de bacteriën een centrale rol. De algen als producenten van organisch materiaal, het dierlijk plankton als grazers op algen en de bacteriën als afbrekers van alles wat nog niet door anderen is verteerd. Uiteraard lopen de voedselketens via vissen door naar vogels en zeehonden, maar daarmee is relatief weinig organische stof gemoeid.

Een deel van de organismen in het water wordt weggevangen door het bodemleven: veel bodemdieren filteren plankton uit het water. In onderstaand schema is de voedselketen van het water van de Waddenzee samengevat.

anorganische voedingsstoffen

3.3 DE ONDERWATERBODEMS

Er zijn grote overeenkomsten tussen de levensgemeenschap van wadplaten (zie 3.4) en die van de niet droogvallende gebieden in de Waddenzee. Het zijn in feite allebei onderwaterbodem, gevoed door hetzelfde water en benut door deels dezelfde vissen en kreeftachtigen.

Maar er zijn ook verschillen. Deze zijn deels terug te voeren op de onderlinge verhouding van de drie belangrijkste voedselbronnen voor bodemdieren, te weten:

- fijn verdeeld voedsel in het water,
 - bezinkend voedsel en
 - voedsel dat door micro-algen op de bodem geproduceerd wordt.
- Van deze drie bronnen is de eerste relatief belangrijk voor gebieden die permanent onder water staan en de laatste juist relatief onbelangrijk.

Een ander verschil met de "gewone" wadplaten is de meer constante aanwezigheid van vissen, krabben en garnalen. Het kan zijn dat zij ervoor zorgen dat in de Waddenzee slechts zelden grote kokkelbanken ontstaan in permanent onder water staande gebieden. Daar staat tegenover dat er minder predatie is door vogels. Weliswaar zijn er andere vogels die duikend toch nog kans zien bodemdieren te eten zoals de Eidereend, maar bij de predatie op permanente onderwaterbodems spelen vogels toch niet zo'n grote rol. Het resultaat is dat de voedselketens rond de permanente onderwaterbodems toch anders verlopen dan bij de wadplaten.

3.3.1 BODEMFAUNA

Zoals hierboven al ter sprake kwam is de productie van bodembewonende micro-algen in watervlaktes en geulen minder groot dan in droogvallende gebieden. Het zonlicht wordt namelijk in het water al snel onderschept door algen, slib en andere zwevende deeltjes. Doordat het Waddenzeewater nogal troebel is, is de groei van bodemalgen op een permanente diepte van enkele meters al zeer gering. Bodemdieren in permanent water moeten het dus vooral van langsdrijvend en bezinkend voedsel hebben. Dit gegeven houdt in dat alleen in echte sedimentatiegebieden veel bodemdieren kunnen leven die hun voedsel uitsluitend van of uit de bodem halen. Daarbij horen de wormsoorten *Heteromastus filiformis* en *Capitella capitata* en het Wadslakje. Dergelijke dieren ontbreken in de zandige geulbodems en in de meestal eveneens tamelijk zandige ondieptes tussen geulen en wadplaten.

Dieren die hun voedsel uit het water halen, zoals Mossels en Kokkels, kunnen in principe in alle onderwatergebieden leven, zolang er maar voedsel in het water zit. Maar de echte bezinkingsgebieden zijn voor deze soorten toch wat minder geschikt dan de gebieden waar steeds weer vers water uit de Noordzee wordt aangevoerd. Mossels groeien het best aan de randen van de grotere geulen. Echt in de geulen zou voor de voedselvoorziening nog beter zijn, maar daar zijn de stroomsnelheden zo groot dat de bodem te onstabiel is voor massale vestiging van de meeste bodemdieren. De bodem van de grotere geulen in het waddengebied is relatief arm aan biomassa. Hier leven specialisten zoals de wormsoorten *Nereis longista* (die altijd ondergronds blijft) en *Magelona papillicornis*.

Behalve dieren die alleen van de bodem eten, of alleen uit het water, zijn er ook diersoorten die zowel uit het water als van de bodem kunnen eten. Een belangrijke vertegenwoordiger van die groep is het Nonnetje: een tweekleppig schelpdier. Het Nonnetje kan daardoor bijna overal voorkomen, behalve ook weer op plaatsen waar de bodem te beweeglijk is.

Over de biomassa van de bodemfauna van de permanent onder water staande gebieden is minder bekend dan van de biomassa op de droogvallende wadplaten. Maar bij recente inventarisaties (1981 - 1982) van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee bleek, dat de onderwaterbodem van de westelijke Waddenzee qua biomassa per m² ook rijk is. Buiten de mosselpercelen bleek de bodemfauna een gemiddelde biomassa zo'n 140 gram levend gewicht per m² te hebben. Ook was die biomassa, net als op de wadplaten, verdeeld over een groot aantal soorten bodemdieren. Al die bodemdieren bleken ook te vinden in de bodem van wadplaten, zij het in een wat andere aantals- en biomassaverhouding.

3.3.2 VISSSEN EN KREEFTACHTIGEN

De rijkdom aan bodemfauna zorgt ervoor dat de watervlaktes van de westelijke Waddenzee ook veel voedsel kunnen opleveren voor garnalen, andere kreeftachtigen, platvis en bodemvissen als Zeedonderpad, Harnasmannetje en Puitaal. Ook de randen van de grotere geulen, de daaraan grenzende niet-droogvallende gebieden en de bodems van kleinere geulen zijn rijk aan vissen en garnalen. Deels komt dat doordat ze een functie als laagwatervluchtplaats hebben voor de heen- en weer trekkende vissen en kreeftachtigen die rond hoogwater op de wadplaten voedsel zoeken. Rond laagwater moeten die zich in de geulen terugtrekken. Het gevolg is een opeenhoping van leven, van platvis en garnalen die zich min of meer verschuilen in het zand tegen roofvissen en zeehonden.

3.3.3 VOGELS

De geulranden en watervlaktes vormen een belangrijk voedselgebied voor vogels die vanuit de lucht zoekend en duikend hun voedsel bemachtigen: meeuwen, sterns en aalscholvers. Daarvan zijn de verschillende sternsoorten (Grote stern, Vissdief, Noordse stern en Dwergstern en gedurende de trektijd ook de Zwarte stern) aanwezig van voorjaar tot herfst, terwijl bijvoorbeeld Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw en Aalscholver het hele jaar te zien zijn.

De geulen en watervlaktes in de Waddenzee hebben voorts een belangrijke functie als overwinteringsgebied voor Eidereend, Toppereend, Middelste zaagbek en Brilduiker. In totaal zijn er 's winters ongeveer 20 soorten watervogels constant aanwezig. Daarvan is de Eidereend het meest talrijk, met aantallen tot over de 100.000. Ook 's zomers zijn er veel Eidereenden in de Waddenzee aanwezig. Deels zijn dat dieren van de eigen broedpopulatie, deels zijn het niet-broedende dieren uit het Oostzeegebied. Na het broedseizoen komen daar nog ruiende Eidereenden uit het Oostzeegebied bij.

3.4 WADPLATEN

De wadplaten zijn qua bodemflora en -fauna eigenlijk onderwaterbodems. Op een enkele uitzondering na zijn de vaste

bewoners van de wadplaten van mariene oorsprong. Sommige komen ook wel in dieper water voor, andere zijn speciaal aangepast aan het leven in de getijdzone.

Het voedsel voor de levensgemeenschappen van de wadplaten is gedeeltelijk afkomstig uit het zeewater. Zowel het plankton als het detritus in het zeewater wordt (behalve wanneer de wadplaten droog liggen) door bodemdieren opgevangen en gegeten. Daarnaast kunnen er in en op de wadbodem algen en zeegrassen groeien, doordat het zonlicht de bodem kan bereiken. Er is dus vrij veel voedsel beschikbaar. Het gevolg is een levensgemeenschap met een tamelijk hoog levend gewicht per m². Wel moet deze levensgemeenschap leven onder sterk wisselende milieu-omstandigheden: wisselende wateraanvoer, regen, vorst en warmte. Hieraan zijn relatief weinig soorten aangepast. Het aantal soorten grotere bodemdieren is hier beperkt tot enkele tientallen. Jaarlijks is in de periode van juli tot september de totale biomassa van de bodemdieren het grootst.

De voedselrijkdom heeft tot gevolg, dat na het droogvallen van de zand- en slibbanken grote aantallen vogels verschijnen, die voor hun voedsel afhankelijk zijn van de hier aanwezige bodemdieren. Om er enige te noemen: scholeksters op zoek naar mossels, kokkels en nonnetjes; rosse grutto's en wulpen, die het gemunt hebben op grotere zeeptieren en wormen; ruiters, die jagen op zeeduizendpoten en slijkgarnalen. Andere vogels, zoals lepelaars en kluten, zijn door hun bouw en voedingswijze juist aangewezen op de periode met ondiep water boven de platen; een aantal eendesoorten heeft weer dieper water nodig.

3.4.1 BODEMFAUNA

Karakteristieke bodemdieren zijn Zeeptier, Kokkel, Mossel, Strandgaper en Zager.

De Zeeptier leeft van het plankton en detritus dat via een ingenieus filtersysteem in het zand voor zijn kop terechtkomt. De plaats waar Zeeptieren zitten is te herkennen aan de typische tandpasta-vormige uitwerpselen op het wad. Met name de staartuiteinden van zeeptieren worden gegeten door bodemvissen.

Ook de Kokkel, een tweekleppig schelpdier, komt zeer veel voor. Kokkels leven in de grond; de witte geribbelde schelpen bevinden zich enkele cm onder het bodemoppervlak. Ze leven van plankton; door middel van een paar korte siffo's (adembuizen) staan ze in verbinding met het zeewater. Door hun ondergrondse leefwijze kunnen Kokkelbanken (plaatsen met een grote kokkeldichtheid) vrijwel onzichtbaar zijn, ook al zitten daar soms wel 1000 kokkels per m². Jonge kokkels dienen als voedsel voor vissen en diverse vogelsoorten, oude kokkels worden gegeten door Scholeksters en Eidereenden.

Mossels zijn van nature te vinden in mosselbanken op de wadplaten. Ook zij leven van het plankton in het water. Oudere mosselbanken steken enkele decimeters, en soms wel bijna een meter boven het

omringende wad uit. Dat komt doordat mossels ongewild behalve plankton ook veel slib uit het water filteren. Om niet in dat slib te stikken werken ze zich steeds weer omhoog. Daardoor ontstaan bulten van slib, overdekt met mossels, met daartussen lage plekken. Dit is een zeer bijzonder biotooptype, waarin behalve bruinwieren ook een grote rijkdom aan lagere diersoorten te vinden is.

De Strandgaper wordt tot 15 cm lang en is daarmee de grootste tweekleppige van de Waddenzee. Strandgapers leven op zo'n 20 à 30 cm onder de grond en filteren het wadwater met hun lange siphon. Deze soort bereikt soms dichtheden tot boven de 1000 per m².

Eén van de karakteristieke diersoorten van mosselbanken is de Zager. Deze roofworm, die meer dan 50 cm lang kan worden, leeft in het slik onder en tussen de mosselbanken.

De laatste jaren is uit onderzoek gebleken dat de kokkel- en mosselvisserij in zijn huidige vorm en omvang het behoud en herstel van oude mossel- en kokkelbankbiotopen in de weg staat. Deze karakteristieke biotopen zijn, met name als gevolg van de bovengenoemde vormen van visserij, vrijwel verdwenen uit de Waddenzee. Ten aanzien van zeegrasvelden kan gesteld worden dat één van de voorwaarden, waaraan voldaan moet worden om herstel ervan in het Nederlandse deel van de Waddenzee mogelijk te maken, is het vermijden van bodemversturende activiteiten, waaronder mossel- en kokkelvisserij. Op zijn beurt heeft de overbevissing van kokkels en mossels in voedselarme jaren een grote invloed op de overlevingskansen van vogelsoorten als Eidereend en Scholekster.

3.4.2 VOGELS

De vele vogels die hun voedsel vinden in het droogvallend wad vormen een belangrijk onderdeel van de levensgemeenschap van de wadplaten. Door zijn grootte, en door de centrale plaats die de Waddenzee inneemt in de trekroutes van steltlopers uit Groenland, IJsland, Skandinavië en Noord-Rusland is het wadplatengebied buitengewoon vogelrijk.

Voor ongeveer 50 vogelsoorten (eenden, steltlopers, meeuwen en sterns) is de Waddenzee van vitaal belang omdat hun hele populatie, of althans een aanzienlijk deel daarvan gedurende een deel van het jaar afhankelijk is van het voedsel uit de Waddenzee. Veel van die vogels broeden in de arctische zone tussen oost Canada en het Taymyr schiereiland in noord Siberië. Op weg naar hun overwinteringsgebieden langs de Europese en Afrikaanse kusten is de Waddenzee hun grootste en voedselrijkste tussenstation. Vele van deze vogels hebben een afstand van duizenden kilometers afgelegd vanuit hun broedgebieden om in de Waddenzee weer op krachten te komen en hun energiereserves aan te vullen. Daardoor is de Waddenzee gedurende de voorjaars- en najaarstrek het vogelrijkst: dan zijn er in de Nederlandse Waddenzee ongeveer 1 miljoen vogels aanwezig. Zeer talrijk zijn onder meer Bergeend, Eidereend, Scholekster, Kanoetstrandloper, Bonte strandloper, Rosse grutto, Wulp, Zilvermeeuw en Kokmeeuw.

Niet alleen tijdens de trek hebben vogels een verhoogde voedselbehoefte. Ook tijdens de rui bestaat een grotere behoefte aan voedsel omdat dan nieuwe veren moeten worden gevormd. Tenslotte moeten voor de voortplanting door de vrouwtjes voldoende reserves zijn opgebouwd om de eieren te kunnen produceren.

Het voedsel zoeken is een activiteit die energie kost. Wil dit rendement opleveren, dan moet in ieder geval per tijdseenheid meer energie in de vorm van voedsel worden opgenomen dan er gebruikt wordt voor het zoeken zelf. Perioden van verstoring gedurende het voedsel zoeken betekenen door het gemis aan voedsel en het extra vliegen een verliespost op de energiebalans die later door extra voedsel zoeken moet worden goedgemaakt. In een volstrekt natuurlijke situatie zullen verstoringen ook af en toe optreden, onder andere door predatoren. Dit zal in het algemeen geen nadelige gevolgen hebben voor populaties. Extra verstoringen kunnen de energiebalans van de vogels echter negatief laten doorslaan. Dit zal eerder het geval zijn in de ruitijd of in de tijd dat de vogels reservevet moeten opbouwen.

De aanwezigheid van een verstoringsbron op de platen waarop door vogels voedsel wordt gezocht, heeft tot gevolg dat uit een zone rond de verstoringsbron de vogels wegvluchten. De oppervlakte van deze zone hangt af van de mate van verstoring en van de vluchtafstand, die van soort tot soort verschillend is. De kritieke afstand varieert van 300 meter tot 500 meter bij de schuwere soorten. Zolang de verstoring aanhoudt is het daar aanwezige voedsel niet voor de vogels beschikbaar. Dat zou nog geen groot nadeel behoeven te zijn, als elders in het niet verstoorte gebied voedsel in overvloed aanwezig zou zijn. Uit onderzoek echter is gebleken dat het voedselaanbod van de Waddenzee de beperkende factor is voor een aantal soorten vogels. Gedurende een deel van het jaar wordt namelijk al het bruikbare en bereikbare, dat wil zeggen in voor de soorten in voldoende dichtheden voorkomende, voedsel geconsumeerd.

Zolang de platen droogliggen is er van kwetsbaarheid voor verstoring sprake. De lengte van deze periode verschilt al naar gelang de hoogteligging en de hoogte van de waterstand. Zodra de platen weer onder water staan is er van verstoringsgevoeligheid geen sprake meer. Naast verstoring door mensen die over de platen lopen (zowel individueel als groepsgewijs) en door boten als deze dicht langs de kant van geulen varen treedt ook verstoring op door laagvliegende vliegtuigen.

De voedselsituatie verschilt per seizoen. Vanaf mei/juni neemt het aanbod toe tot eind augustus en september. Daarna neemt het aanbod geleidelijk af tot aan het eind van de winter en het vroege voorjaar de laagste waarden worden bereikt.

De grootste aantallen vogels worden aangetroffen in de periode augustus tot april. In verband met het voedselaanbod doet de meest kritieke periode zich voor van februari tot en met april. In juni is er een relatief groot aanbod en een relatief klein aantal

vogels. Na juni treedt geleidelijk aan een vermindering op van het voedselaanbod per vogel door het sterk toenemende aantal trekvogels.

Hoewel het Waddengebied als geheel gekenmerkt wordt door een hoge voedselproductie, zijn niet alle platen even rijk aan bodemdieren. Afhankelijk van hoogteligging en bodemsamenstelling treden sterke variaties op in dichtheden en soortensamenstelling. In slibrijke gebieden vinden we vogelsoorten als Kluut en diverse ruitersoorten in relatief grote aantallen, terwijl op meer zandige platen bijvoorbeeld Rosse grutto, Kanoetstrandloper en Scholekster naar de voor hen geschikte voedselorganismen zoeken. De soorten concentreren zich dus in die gebieden die het meest geschikt voor hen zijn. Verstoring heeft daardoor in verhouding een veel groter effect dan zo op het eerste oog uit de omvang van de verstoring kan worden afgeleid.

Factoren die van invloed zijn op de voedselsituatie zijn bepaalde vormen van visserij (onder andere kokkelvisserij) en de toename van troebeling van het water door havenaanleg, zandwinning, speciéstort en dergelijke. Troebeling kan leiden tot afname van de primaire productie (plantengroei) en is van nadelige invloed op de groei van kokkels en mossels.

3.4.3 ZEEHONDEN

De zeehonden in de Waddenzee behoren tot twee verschillende soorten: de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*) en de Grijze Zeehond (*Halichoerus grypus*).

De Gewone Zeehond is sinds mensenheugenis een karakteristieke en vaste bewoner van de Waddenzee. De jongen kunnen direct zwemmen en worden gedurende de uren van laagwater gezoogd op droogvallende wadplaten. Sinds het van kracht worden van de Natuurbeschermingswet aanwijzing van 1981 is het aantal dieren opgelopen van circa 500 tot meer dan 1000 exemplaren in 1987. De bescherming krachtens de Natuurbeschermingswet (waardoor de rust- en zooggebieden 's zomers kunnen worden afgesloten voor het publiek) heeft daarbij zeker een rol gespeeld. In dezelfde periode is de toename van de stand ook bevorderd door beëindiging van de jacht in Duitsland en de opvang en revalidatie van zieke dieren in opvangcentra. Een derde oorzaak van de aantalstoename was de immigratie van jonge zeehonden uit het Duitse deel van de Waddenzee. De geringe jongenproductie door belasting van het milieu met milieuvreemde stoffen is gebleven. Dat laatste is des te zorgwekkender, omdat de stand in 1988 zeer sterk terugliep door een virus-epidemie. Na de epidemie bleken er nog slechts ca. 500 zeehonden in leven. In 1993 is het aantal zeehonden toegenomen tot bijna 1100, mede als gevolg van immigratie uit de Duitse Waddenzee.

De zeehonden verblijven vrijwel het gehele jaar in het Waddengebied. In de winter concentreren ze zich op de diepere geulen, waar ook de vis waarvan ze leven naar toe is getrokken. Zeehonden komen op het land om jongen te werpen, ze te zogen en om

te rusten. Ze zoeken daarvoor bij voorkeur zandbanken op, gelegen vlak langs de diepere geulen, zodat ze in geval van verstoring gemakkelijk snel te water kunnen gaan. Het moederdier zoogt de jongen gedurende vier weken. Dit moet op het droge gebeuren. Verstoringen tijdens de zoogperiode welke aanvangt rond eind juni kunnen leiden tot onvoldoende groei van de jongen, met als gevolgen een minder goede conditie en dientengevolge een verhoogde vatbaarheid voor ziekten en parasieten en tenslotte een verhoogde sterftekans. Daarnaast kan het effect zijn, dat het jong en de moeder zo ver van elkaar verwijderd raken, dat ze elkaar niet meer kunnen vinden. Zo'n jong is dan ten dode opgeschreven, tenzij het wordt gevonden en door mensen grootgebracht.

De periode gedurende welke de Gewone zeehonden het meest gevoelig zijn voor verstoring loopt van 15 mei tot 31 augustus. Zoals hierboven aangegeven verlaagt verstoring de overlevingskans van jonge zeehonden. Bij oudere zeehonden heeft verstoring vooral effect op de ligplaatskeuze. De zeehonden liggen bij laag water op vaste plaatsen: zandbanken met een steile kant, direct gelegen aan een diepe geul. Verstoring kan veroorzaakt worden door mensen die te voet, per vaartuig of per vliegtuig de zeehondenligplaatsen te dicht naderen. Uit onderzoek is gebleken dat 1500 meter in de meeste gevallen een veilige afstand is. Ook niet-recreatieve activiteiten, zoals laagvliegende vliegtuigen en het zoeken naar mosselzaad en kokkelbanken, brengen verstoring teweeg.

De Grijze Zeehond is voor zijn voortplanting in het waddengebied afhankelijk van de stranden van de waddeneilanden, of eventueel van de randen van zandplaten die zo hoog liggen dat ze bij hoge vloed droog blijven. De jongen, die in december/januari geboren worden, gaan namelijk pas één of twee weken na hun geboorte voor het eerst te water. Waarschijnlijk werd de Grijze Zeehond in Nederland in het begin van onze jaartelling uitgeroeid door overbejaging. Sinds de tachtiger jaren heeft zich weer een groep Grijze Zeehonden in de kustzone van de Waddenzee gevestigd, afkomstig van Britse populaties. Aangezien er elk jaar jongen geboren worden mag verwacht worden dat de Grijze Zeehond zich hier bij voldoende bescherming zal kunnen handhaven. In tegenstelling tot de Gewone Zeehond heeft de Grijze Zeehond niet of nauwelijks geleden onder de virusepidemie van 1988. In 1993 is de populatie gegroeid tot meer dan 200 dieren.

3.5 KWELDERS EN ZANDPLATEN

Kwelders vormen de natuurlijke overgang van de Waddenzee naar de duingebieden op de eilanden en het vasteland. Binnen de staatsnatuurmonumenten Waddenzee I en II gaat het om kweldertjes langs de Noordhollandse kust (bij Den Oever, Balgzandschorren en Normerven), de Friese kwelders tussen de Holwerder pier en de Paesummer lannen, de Posthuiskwelder op Vlieland, de kwelder op de Hon (Ameland), de Oosterkwelder op Schiermonnikoog en de kwelders van Rottumerplaat en -oog.

3.5.1 VEGETATIE

De kwelders op de Waddeneilanden hebben een natuurlijke geomorfologie, met fraaie hoogtegradiënten, meanderende kwelderkreken en afwisseling in de mate van natuurlijke drainage. De bodem is er over het algemeen zandig, mede door de invloed van stuivend zand uit de nabijgelegen duingebieden. De binnen het staatsnatuurmonument gelegen eilandkwelders zijn vrijwel alle jonger dan 50 jaar; de oudere kwelders zijn in het verleden ingepolderd. Nieuwe kweldervorming is met name op Schiermonnikoog en Rottumerplaat bevorderd door de aanleg van stuifdijken.

De vegetatie van de eilandkwelders is, mede door de veelheid aan gradiënten, veelzijdig. Tegelijkertijd is de plantengroei specifiek door de invloed van het zoute water. Van zee naar duin gaand vallen verschillende vegetatiezones op: de Zeekraal- en Slijkgrasbegroeiing vlak bij het wad, de Kweldergras-zone iets hogerop, de Lamsoor-velden in de vlakke, niet te hoog liggende delen, de iets hoger gelegen gebieden met Rood zwenkgras, vervolgens de gebieden met Zeerus en de fraaie zones met Rode ogentroost in de buurt van de duinrand. In de uiterste uitlopers van de kwelders, die slechts zelden overstroomd worden met zout water, zijn ook moerasachtige gebieden te vinden met Riet, Watermunt en dergelijke.

De kwelders langs de vastelandskust hebben van nature een ander karakter dan die op de eilanden. De bodem is zwaarder en in plaats van de min of meer geleidelijke overgang naar hoger gelegen delen vormt de zeedijk een abrupte grens met het achterland. Alle binnen het staatsnatuurmonument gelegen vastelandskwelders zijn tot stand gekomen door menselijk ingrijpen in de kwelderbodem. De Noordhollandse kweldertjes zijn ontstaan door zand dat bij dijkverhogingen vrijkwam of kustmatig aangelegd als vogelbroedgebied. Het ontstaan van de Friese Kwelders is in het verleden bevorderd door begreppeling en door de uitvoering van rijkslandaanwinningswerken. Daardoor ontbreken de karakteristieke meanderende kweldergeulen en de verschillen in hoogteligging en drainage van de eilandkwelders. De natuurlijke vegetatiezones op de gradiënt van wad naar achterland zijn veelal goed te herkennen. Afhankelijk van de mate van beweiding en ontwatering ontwikkelen zich binnen deze zones vegetaties met Zeeaster, Zoutmelde of Strandkweek.

3.5.2 VOGELS

Door de veelzijdige vegetatie en de specifieke milieuomstandigheden hebben de kwelders een rijke en bijzondere fauna van ongewervelde dieren. Meer opvallend zijn de grote aantallen broedvogels en de functie van de kwelders als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers en meeuwen.

Een aantal vogelsoorten broedt behalve in noordelijker streken ook op de kwelders in het Waddengebied, zoals Eidereenden, meeuwen, sterns en diverse steltlopersoorten. In sommige gevallen bevat de

Waddenzee een aanzienlijk deel van de noordwest-Europese broedpopulatie.

Als broedgebieden worden aangemerkt de gebieden waar kolonies van meeuwen en sterns voorkomen en de gebieden waar Tureluur, Kluut, Lepelaar en plevieren in grote dichtheid broeden. Voor deze soorten is het van groot belang dat jaarlijks voldoende jongen volwassen worden om de natuurlijke en door de mens veroorzaakte sterfte te compenseren. Het verstoren van broedende vogels kan leiden tot het verlaten van het nest, waardoor door afkoeling de legsels verloren gaan, jongen door zand ondergestoven raken of eieren en jongen onder verhoogde predatie van onder andere Zilvermeeuw hebben te lijden. De periode gedurende welke jongen en eieren aanwezig zijn is belangrijk, maar ook de periode daarvoor, waarin territorium- en kolonievorming plaats vinden. Verstoring van sterns tijdens de kolonievorming kan leiden tot het niet vestigen van de kolonie. Daarnaast speelt de aanwezigheid van voldoende niet-verontreinigd voedsel een grote rol. De broedtijd loopt van 15 april tot 31 juli en in bepaalde jaren tot 15 augustus. Deze verlenging van de broedperiode houdt verband met de soms optredende extreem hoge waterstanden, die laat in het broedseizoen broedsels vernietigd hebben, zodat nog een tweede legsel wordt gevormd. De functie van broedgebied is kwetsbaar voor menselijke activiteiten binnen deze gebieden, maar ook voor beweiding. De belangrijkste broedgebieden worden reeds beschermd in het kader van de aanwijzing "Waddenzee I".

De kwelders zijn daarnaast van belang als hoogwatervluchtplaats. Met het ritme van het getij kunnen vogels tweemaal daags een aantal uren fourageren op de droogvallende platen. In de gedwongen rustperiode van twee uur vóór hoogwater tot twee à drie uur na hoogwater concentreren de vogels zich op de hoogwatervluchtplaatsen. De rustende groepen Scholeksters, Rosse grutto's, Kanoet- en Bonte strandlopers kunnen op vele plaatsen in het Waddengebied soms wel tienduizend of meer individuen omvatten. Vaak zijn de hoogwatervluchtplaatsen tevens ruigebied. Dit geldt in het bijzonder in de zomerperiode voor een groot aantal steltlopers. Als hoogwatervluchtplaats verkiezen vogels open plaatsen waar verstoringsbronnen van verre kunnen worden gezien. Uitgestrekte hoogwatervluchtplaatsen worden aangetroffen op kwelderranden, maar ook op bepaalde strandvlaktes. Bij de keuze van hoogwatervluchtplaatsen treedt snel gewoontevorming op. Gebleken is dat individuen jaar na jaar op dezelfde plaatsen terug komen. De hoogwatervluchtplaatsen zijn net als de broedgebieden waar ze voor een deel mee samenvallen, kwetsbaar voor verstoring door de mens. Dit kan veroorzaakt worden door betreding van het gebied of door overvliegende vliegtuigen. Regelmatige verstoring van deze functie heeft meestal tot gevolg dat andere hoogwatervluchtplaatsen worden opgezocht.

3.5.3 ZANDPLATEN EN JONGE DUINFOMATIES

Met name op de oostkant van Ameland, de oostzijde van Schiermonnikoog en de eilanden Rottumeroog en -plaat bevinden zich gebieden die hetzij vrijwel onbegroeid zijn, hetzij bestaan uit

jonge duinformaties. Deze gebieden vormen de overgangen van wad naar duin en van duin en wad naar strand. Het uiterst dynamische biotoop van de jonge duinformaties wordt voor wat betreft de vegetatie gedomineerd door slechts enkele plantesoorten, als Biestarwegras, Helm, Strandhaver en (op aanspoelranden) Zeeraket. Deze gebieden vormen de broedbiotoop van Visdief, Noordse stern en (bij aanwezigheid van schelpenbanken) Dwergstern. Door hun specifieke biotoop en zeldzaamheid zijn deze gebieden van groot belang als onderdeel van het staatsnatuurmonument.

3.6 NATUURSCHOON

Het waddengebied wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid. Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom bieden de mogelijkheid tot het opdoen van wisselende en boeiende ervaringen en zijn wezenlijke kenmerken van het gebied. Essentieel is dat de invloed van de menselijke activiteiten op het landschap in het niet zinkt bij het stempel dat de natuurlijke elementen op de Waddenzee drukken. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter. Van wezenlijk belang is voorts de in het gebied heersende rust. Een gebied van een dergelijke omvang, waarin de mens zijn verbondenheid met natuur en landschap ten volle kan ervaren, is uniek in Nederland.

4. RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING

In dit hoofdstuk worden de rechtsgevolgen van de aanwijzing beschreven. Daarbij wordt allereerst ingegaan op de koppeling met de pkb (4.1). Vervolgens wordt besproken de vergunningplicht "sui generis" voor het verrichten van schadelijke handelingen (4.2) en de ontheffingplicht ex artikel 16 voor bezoekers (4.3). Voorts wordt ingegaan op het afsluiten van gebieden (4.4) en tenslotte op de relatie met de Wet Geluidhinder en de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied (4.5).

In hoofdstuk 5 wordt vervolgens nader ingegaan op de gevolgen van de aanwijzing voor een aantal vormen van gebruik en beheer.

4.1 KOPPELING MET DE PKB

In het kader van de herziene pkb wordt voorzien in een formele koppeling van het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet aan het pkb-beleid. Op deze wijze wordt een adequaat kader geschapen voor de toetsing via de procedures van de Natuurbeschermingswet van (mogelijk) schadelijke activiteiten aan de hoofddoelstelling van de pkb.

Hoofddoelstelling van de herziene pkb is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Meer concreet richt het beleid zich op de duurzame bescherming en een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van:

- de waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande geomorfologische en bodemkundige processen;
- de kwaliteit van water, bodem en lucht;
- de (bodem)fauna en (bodem)flora onder meer omvattende de foerageer-, broed- en rustgebieden van vogels, de werp-, rust- en zooggebieden van zeezoogdieren, met name zeehonden, de kinderkamerfunctie van Noordzeervis en de flora en fauna van de buitendijkse gebieden (waaronder kwelders) en de daaraan grenzende duinen;
- de landschappelijke kwaliteiten, met name de verscheidenheid en het specifieke karakter van het open landschap;
- de belevingswaarde van natuur en landschap.

Menselijke activiteiten met een economische en/of recreatieve betekenis zijn in de Waddenzee mogelijk, mits voldoende afgewogen in het licht van de hoofddoelstelling. Voorgenomen activiteiten in de Waddenzee moeten daarom aan de bovengenoemde doelstelling en beleidslijnen worden getoetst en hiertegen worden afgewogen. Daartoe is in de pkb een afwegingskader opgebouwd, dat uiteraard ook voor procedures in het kader van de Natuurbeschermingswet geldt. Indien een nadere afweging nodig is bij nieuwe activiteiten en bij uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten, dan wordt het volledige afwegingskader gehanteerd.

Het afwegingskader omvat de volgende onderdelen:

- * Ten aanzien van de wijze van besluitvorming geldt dat bij de afweging gebruik dient te worden gemaakt van de best beschikbare informatie omtrent de te verwachten gevolgen van een activiteit op

de diverse beleidsterreinen, met name de gevolgen voor het natuurlijk milieu van de Waddenzee. Er dient rekening gehouden te worden met het cumulatief effect van activiteiten.

- * Ten aanzien van de richting van de besluitvorming geldt dat bij de afweging de maatschappelijke noodzaak dient te worden aangetoond, dat activiteiten in de Waddenzee moeten plaatsvinden. Dit omvat twee aspecten:

- het maatschappelijk belang dat een activiteit vertegenwoordigt
- de lokatiegebondenheid van een activiteit.

Activiteiten die evengoed of beter buiten de Waddenzee kunnen worden uitgevoerd, worden vermeden (het translocatiebeginsel). Naarmate het maatschappelijk belang groter is, zal er eerder aanleiding zijn om een daaraan inherente beïnvloeding van de natuurlijke waarden, binnen randvoorwaarden, toe te staan.

- * Wanneer op basis van de best beschikbare informatie bij de afweging sprake blijkt te zijn van duidelijke twijfel over het achterwege blijven van mogelijk belangrijk negatieve gevolgen voor het ecosysteem, dan zal het voordeel van de twijfel in de richting van het behoud van de Waddenzee gaan (het voorzorgprincipe), hetgeen betekent dat de hoofddoelstelling bepalend is.

Wanneer activiteiten op basis van bovenstaande afwegingscriteria toelaatbaar worden geacht in de Waddenzee is het volgende van toepassing:

- * Bij het gebruik van de Waddenzee worden tenminste de best uitvoerbare technieken toegepast ter voorkoming en/of beperking van negatieve milieu-effecten. Als middel tot het verminderen of voorkomen van negatieve milieu-effecten wordt bij een aantal activiteiten zonering toegepast.
- * In de afweging om tijdelijke of blijvende aantastingen van de natuurwaarden van de Waddenzee te aanvaarden, dient uitdrukkelijk betrokken te worden of schade kan worden gecompenseerd passend binnen de hoofddoelstelling (compensatiebeginsel).

Het pkb-beleid is nader geconcretiseerd in een beheersvisie en beheersplannen. Op basis van de pkb uit 1980 is in 1985 de Algemene Beheersvisie vastgesteld, die weer nader is uitgewerkt in twaalf rijksbeheersplannen (sectorlijn) en in streek- en bestemmingsplannen (facetlijn). De volgende beheersplannen zijn uitgebracht (in enkele gevallen betreft het concepten):

- Natuur (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Visserij (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Recreatie (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Kustbescherming (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Buitendijkse gronden (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Bestrijding door verontreiniging door olie (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Ontgrondingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Water (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Scheepvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Kabels en buisleidingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Burgerluchtvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Militaire activiteiten (ministerie van Defensie)

De planstructuur voor het Waddengebied zal worden vereenvoudigd door

het zoveel mogelijk bundelen van beheersplannen en het opstellen van en maatregelenprogramma. Bij de toetsing van handelingen in het kader van de Natuurbeschermingswet blijft het beleid zoals dat is uitgewerkt in de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend, voor zover dat niet in strijd is met de herziene pkb en totdat één of meerdere nieuwe beheersplannen zijn vastgesteld.

4.2 VERGUNNINGPLICHT

Volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet is het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op behoud of herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis. Voor het uitvoeren van schadelijke handelingen in een staatsnatuurmonument is een vergunning of ontheffing van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vereist.

De Natuurbeschermingswet kent geen kant en klaar stelsel van concrete verboden en verplichtingen. Handelingen in een natuurmonument zullen steeds beoordeeld moeten worden op hun schadelijkheid voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied. Voor het verrichten van handelingen die als schadelijk kunnen worden aangemerkt is een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij nodig. Het spreekt vanzelf dat de vergunningplicht geen inbreuk maakt op lopende Natuurbeschermingswet-vergunningen voor "Waddenzee I". Voor wat betreft de ontheffingplicht zij verwezen naar 4.3.

De Consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (voor adres zie hoofdstuk 6) zal in een concreet geval uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is vergunning (of ontheffing) aan te vragen. Bij toetsing geldt het in 4.1. neergelegde afwegingskader als uitgangspunt.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de vergunningplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet vergunningplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van vergunningen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn vergunningplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- plaatsen of oprichten van gebouwen, bouwwerken of inrichtingen;
- aanleggen c.q. wijzigen van dijken en kaden, indijken van gronden en aanbrengen van landaanwinningwerken;
- aanleggen, verleggen, verruimen, graven, verdiepen, verondiepen of verleggen van vaarwateren en -geulen, greppels, sloten e.d.;

- wijzigen of intensiveren van het bodemgebruik, waaronder agrarisch gebruik en gebruik voor militaire oefeningen;
- in beweiding nemen van gronden;
- gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen e.d.;
- storten, bergen, opslaan, deponeren, lozen, verbranden van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen, produkten en materialen (w.o. baggerspecie)
- lozen en uitspoelen van huishoudelijk, landbouwkundig en industrieel afvalwater met uitzondering van boezemwater;
- verstoren van het bodemprofiel (verlagen, verhogen, egaliseren, ontginnen, graven, ploegen, frezen e.d.);
- opsporing (seismisch onderzoek) en winning (exploratie en exploitatie) van (diepe) delfstoffen en het toevoegen van stoffen aan de ondergrond in het kader van diepe delfstofwinning;
- ontgrondingen en zand-, klei- en schelpenwinning;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen (bijvoorbeeld buis-, melk-, nutsleidingen), kabels, constructies, installaties of apparatuur;
- aanleggen, inrichten, wijzigen en uitbreiden van havens, luchtvaart- en bedrijfsterreinen, waaronder begrepen militaire havens en terreinen en jachthavens;
- intensiveren van het gebruik van luchtvaartterreinen en het instellen van nieuwe militaire laagvliegroutes;
- aanbrengen of inrichten van voorzieningen en faciliteiten ten behoeve van recreatie en buitensport (w.o. vis- en aanlegsteigers en accomodaties voor sportvliegen);
- uitoefenen van schelpdiercultures, waaronder aanleggen, inrichten en verplaatsen van mosselpercelen en hangcultures;
- uitoefenen van de jacht.

4.3. ONTHEFFINGPLICHT

Volgens artikel 16, eerste lid, juncto artikel 21 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een staatsnatuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen.

Dit artikel is met name gericht op de bezoekers (waartoe gerekend worden recreanten, recreatievaarders, sporters, pierenstekers, sport- en beroepsvissers, onderzoekers en dergelijke) van het staatsnatuurmonument. Artikel 16 geldt niet voor personen, voorzover zij handelingen verrichten, die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor door of namens de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ontheffing is verleend. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 6.

Op grond van artikel 16 kunnen activiteiten die schade of verstoring

kunnen veroorzaken worden tegengegaan.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de ontheffingplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet ontheffingplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn ontheffingplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- betreden en/of bevaren van gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht niet toegankelijk zijn (zie 4.3);
- wadlopen;
- betreden van het natuurmonument met niet-aangelijnde huisdieren;
- handmatig en/of mechanisch (machinaal) winnen, rapen, steken, vangen, doden of vervoeren van wadpieren, zagers, mossels, kokkels en andere bodemdieren of het doen van pogingen daartoe;
- uitsteken, plukken, afsnijden of vervoeren van (delen van) planten, bloemen of takken;
- gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen en terreinvoertuigen, alsmede het waterskiën en doen waterskiën;
- sneller dan 20 kilometer per uur varen;
- beoefenen van buitensporten (bij voorbeeld crossen, vliegeren (inclusief "vliegervissen"), zeilvliegen, modelbouwsport);
- het gebruik van de luchtkolom boven het natuurmonument voor sportvliegen, reclamevluchten, luchtballonnen, ULV's e.d.;
- verrichten van wetenschappelijk onderzoek (seismisch onderzoek zie 4.1);
- beoefenen van de sport- en beroepsvisserij.

Voor wat betreft het verbod op het verontrusten (oftewel verstoren) van dieren wordt het volgende opgemerkt.

In het natuurmonument dient men zich zodanig te gedragen dat de aanwezige dieren hun normale bezigheden daarvoor niet behoeven te onderbreken. Indien vogelconcentraties en /of rustende zeehonden aanwezig zijn dient men de vaar- of looproute zodanig te kiezen dat de vogels hun normale bezigheden kunnen en durven voortzetten, en dat de zeehonden niet verstoord worden. Van verstoring van vogelconcentraties en rustende zeehonden is sprake wanneer een duidelijke beïnvloeding van het gedrag plaatsvindt als gevolg van een menselijke activiteit. Bij groepen vogels is dit het geval wanneer deze (als groep geheel of ten dele) weglopen en/of wegvliegen en bij rustende zeehonden als van een groep één of meerdere dieren zich in de richting van het water begeven.

Dergelijke gedragsbeïnvloedingen worden aangemerkt als overtredingen van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Bij betreding (wandelen) betreft het vooral rustende, fouragerende en broedende vogels en zeehonden op de banken. Bij recreatievaart

buiten de betonde vaarwateren en bebakende geulen gaat het in de eerste plaats om duikeenden en andere zwemmende vogels, en eventueel om zeehonden op de banken. De afstand waarop verstoring zich voordoet is uiteraard afhankelijk van de aard en de intensiteit van de verstoringbron. Voor zowel recreatievaart als betreding betekent het bovenstaande in het algemeen, dat men bij wijze van vuistregel groepen vogels niet dichterbij dient te benaderen dan 500 meter en zeehonden niet dichterbij dan 1500 meter. Dit zijn "veilige" afstanden. De verstoringafstanden zijn onderwerp van thans lopend onderzoek. Door middel van voorlichting zal aan de resultaten van dit onderzoek aandacht worden besteed.

Ook bij recreatievaart binnen de betonde vaarwateren en bebakende geulen, derhalve buiten het natuurmonument, kan verstoring van zeehonden plaatsvinden. Verstoring kan meestal worden voorkomen door normaal en rustig door te varen. Op den duur kan dan bij zeehonden gewenning optreden. Soms kan de verstoring echter niet voorkomen worden en te sterke vormen aannemen. In zulke gevallen kunnen maatregelen worden getroffen, bij voorbeeld in de vorm van doorvaartbeperkingen.

Zeehonden, die niet aan het voortplantingsproces deelnemen, zoals jonge en zwervende exemplaren, kunnen overigens heel nieuwsgierig zijn en achter boten aanzwemmen. Het spreekt vanzelf dat in zulke gevallen geen sprake is van verstoring.

4.4

AFSLUITEN VAN GEBIEDEN

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich te bevinden op een water, dat deel uitmaakt van een staatsnatuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze is kenbaar gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is. Dit artikel wordt eventueel toegepast in combinatie met artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht, dat betrekking heeft op een toegangsverbod op grond.

"Wateren" zijn in de Waddenzee alle gebieden die gelegen zijn beneden de gemiddelde hoogwaterlijn. De titel voor het "gerechtigd zijn" is bij staatsnatuurmonumenten gelegen in een privaatrechtelijke betredingsvergunning, afgegeven door of namens de Dienst der Domeinen, gekoppeld aan een publiekrechtelijke vergunning of ontheffing op basis van de Natuurbeschermingswet, voor een bepaalde activiteit in een onder de werking van artikel 17 gebracht gebied.

Op grond van artikel 17 (eventueel in combinatie met artikel 461) is het mogelijk dat (delen van) wateren (dan wel land), al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, worden afgesloten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis of het natuurschoon van het natuurmonument.

De gesloten gebieden worden voor zover mogelijk in het veld aangeduid door middel van bebording, betonning en/of bebakening en voorts in ieder geval aangegeven op de door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uitgegeven Hydrografische Kaart van

de Waddenzee. Deze kaarten worden voor wat betreft de betonning en bebakening jaarlijks herzien en bijgewerkt en geven dus een actueel beeld van de situatie. De op deze kaart aangeduide gegevens met betrekking tot de Natuurbeschermingswet, waaronder de gesloten gebieden, worden voor alle bezoekers van het natuurmonument bekend verondersteld.

4.4.1 ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN

Zo nodig kunnen op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht geulen en watervlaktes worden afgesloten voor bezoekers door middel van speciale (gele) steek- of drijfbakens. Afsluiting voor bezoekers kan in bepaalde omstandigheden nodig zijn in gebieden met grote vogelconcentraties. Omdat tot op heden relatief weinig verstoring plaats vindt bij vogelconcentraties op het open water worden dergelijke afsluitingen op dit moment niet overwogen voor permanent onder water staande gebieden.

Indien in het belang van de natuur in de toekomst toch dergelijke afsluitingen nodig zijn, dan zal dat slechts geschieden gedurende de tijd van het jaar dat er vogelconcentraties aanwezig zijn en na overleg met betrokkenen.

4.4.2 DROOGVALLENDE GEBIEDEN

Droogvallende gebieden kunnen worden afgesloten door het plaatsen van verbodsborden krachtens artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht en/of artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Voor zover in het thans aangewezen deel van het staatsnatuurmonument zeehondenligplaatsen aanwezig zijn zullen deze worden afgesloten voor bezoekers. De afsluiting zal volgens dezelfde procedure plaatsvinden als het geval is voor de eerder aangewezen delen van de Waddenzee: na overleg met betrokkenen kunnen deze gebieden (zoals zeehondenligplaatsen) tijdelijk of permanent worden gesloten. De begrenzing van deze gebieden wordt, indien daartoe vanuit de natuurbelangen aanleiding is, jaarlijks gezien en aangepast in overleg met betrokkenen.

Mogelijk zal specifiek voor de Grijze zeehond instelling van één of meer afgesloten gebieden noodzakelijk zijn. Voor Grijze zeehonden is een permanent beschermde ligplaats van groot belang, omdat ze in tegenstelling tot Gewone zeehonden zeer beperkt zijn in de keuze van de plaats waar jongen gezoogd kunnen worden. Een dergelijke plek moet namelijk ten eerste dicht bij de Noordzee liggen en ten tweede moet hij zo hoog liggen dat hij bij hoge vloed droog blijft. Door een jaar-rond bescherming van een geschikte ligplaats kan worden bereikt dat de jongen daar ook inderdaad geboren zullen worden.

4.5 RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN

Naast de Natuurbeschermingswet en de pkb is een groot aantal wetten, verordeningen, regelingen en beleidsplannen van toepassing op de Waddenzee. Een compleet overzicht valt buiten het kader van deze toelichting, maar enige aandacht is op zijn plaats.

Ten opzichte van andere wettelijke regelingen geldt het principe van meersporigheid. Daarbij is het regime van de Natuurbeschermingswet imperatief, dat wil zeggen dat voor alle activiteiten die schadelijk (kunnen) zijn voor natuurwaarden of die ontsierend zijn, het vergunning- of ontheffingvereiste geldt, ongeacht of de betreffende activiteit al in andere kaders is getoetst.

De reeds in 4.1. besproken pkb-beheersplannen vervullen een intermediaire functie als bindende schakel tussen de verschillende reguleringssporen. Voorts vervullen zij een functie als toetsingskader bij de vergunningverlening, waardoor procedures eenvoudiger en sneller kunnen verlopen.

Bestaande coördinatieregelingen (zoals in het kader van de Wet Milieubeheer) en coördinatie-afspraken (zoals de Intentieverklaring CCW) kunnen voor een groot deel een adequate afstemming en coördinatie garanderen. Waar nodig kunnen, bijvoorbeeld in het kader van het Regionaal CCW, nadere afspraken worden gemaakt over verdergaande afstemming.

4.5.1 WET GELUIDHINDER

Ingevolge de Wet Geluidhinder worden onder meer staatsnatuurmonumenten en wetlands aangewezen als verplicht stiltegebied. Uit hoofde van de status van wetland is de Waddenzee reeds grotendeels aangewezen als verplicht stiltegebied. Voor zover het wetland daarvoor niet in aanmerking komt, zijn delen van de waddenzee op de uitzonderingenlijst geplaatst. De aanwijzing van "Waddenzee II" brengt in de situatie van stiltegebieden en gebieden op de uitzonderingenlijst geen wijziging. In de provinciale verordeningen stiltegebied Waddenzee is bepaald welke activiteiten wel of niet zijn toegestaan.

4.5.2 GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED

De Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied is, op het grondgebied van enkele gemeenten na, op de gehele Waddenzee van toepassing. De verordening heeft binnen het staatsnatuurmonument een aanvullende werking ten opzichte van de Natuurbeschermingswet. Buiten de natuurmonumenten heeft de verordening een zelfstandige status en wordt beoogd een beschermingsniveau te bereiken dat overeenkomt met de toepassing van de Natuurbeschermingswet.

5. GEBRUIK EN BEHEER

Zoals opgemerkt is volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis.

In aanvulling op de rechtsgevolgen van de aanwijzing, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, wordt hieronder aangegeven op welke wijze de diverse vormen van gebruik en beheer van de Waddenzee in overeenstemming kunnen worden gebracht met deze bepaling.

Zoals hiervoor reeds vermeld is bij de toetsing van handelingen op grond van de Natuurbeschermingswet het beleid zoals dat is vastgelegd in de pkb, de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend.

5.1 NATUURBEHEER EN -ONTWIKKELING

Het beheersplan Natuur Waddenzee (1989) schetst een samenhangend beeld van het natuurbeheer in de Waddenzee op basis van onder meer de pkb.

Het natuurbeheer is gericht op een natuurlijke ontwikkeling van de Waddenzee, waarbij de menselijke invloed hierop zo gering mogelijk dient te zijn, zodat alle structuren, soorten planten en dieren die van nature in de Waddenzee thuishoren zich daar kunnen handhaven, ontwikkelen of herstellen. Het in stand houden van natuurlijke processen betekent dat in de meeste spontaan optredende hydrologische en geomorfologische processen niet ingegrepen dient te worden. Ten eerste behoren zij als zodanig tot hetgeen beschermd moet worden, ten tweede garanderen juist deze processen het blijvend functioneren van de verschillende levensgemeenschappen. Daarbij dient bedacht te worden dat "instandhouding" niet betekent dat er een stabiele verdeling tussen geulen en platen dient te zijn. Integendeel: juist het dynamische karakter van het ecosysteem garandeert de levensvoorwaarden voor speciaal daaraan aangepaste organismen. Daardoor kunnen wadplaten, geulen en watervlaktes het in principe zonder ingrepen ten behoeve van het natuurbehoud stellen. Voor de beheerders betekent dit dat hun aandacht vooral uit moet gaan naar de instandhouding van een goede waterkwaliteit, het voorkómen van ingrepen in de natuurlijke processen en het voorkómen van verstoring.

Vandaar dat in het monitoringprogramma voor de Waddenzee behalve aan het volgen van de lopende ontwikkelingen in het ecosysteem ook aan de mogelijke bedreigingen van dat ecosysteem veel aandacht zal worden besteed.

Niet in alle situaties wordt een natuurlijke ontwikkeling nagestreefd. Het kwelderareaal wordt met het oog op de specifieke waarden gehandhaafd. Daartoe worden onder meer de stuifdijken op de eilanden in stand gehouden. Om een zo natuurlijk mogelijke overgang naar de meer dynamische gebieden te verkrijgen, zal het stuifdijkonderhoud in de overgangsgebieden extensief zijn.

Kwelderwerken langs de vastelandskust worden op zo natuurlijk mogelijke wijze voortgezet. In bepaalde situaties is het selectief en zorgvuldig ingrijpen in het ecosysteem ten gunste van natuurontwikkeling mogelijk (bijvoorbeeld ontpoldering ten behoeve van uitbreiding van het kwelderareaal).

5.2 SCHEEPVAART EN VERVOER

Tot de scheepvaart wordt hier zowel de beroepsmatige als de recreatieve scheepvaart gerekend. Voor wat betreft de recreatieve scheepvaart zij voorts verwezen naar hetgeen in 5.3 is bepaald.

5.2.1 SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT

De scheepvaart dient zoveel als mogelijk gebruik te maken van de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Niettemin blijft scheepvaart in het natuurmonument toegestaan overal waar voldoende water staat voor zover delen van de Waddenzee niet afgesloten zijn krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht (zie 4.4). De scheepvaart dient zich te houden aan de algemene gedragsregels op het wad, zoals beschreven in 4.3.

Draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen zijn door hun grote actieradius, bereikbaarheid van platen en watervlaktes en in veel gevallen ook door hun geluidsproductie potentieel zeer grote verstoringsbronnen. Draagvleugelboten en luchtkussenvaartuigen kunnen zelfs op plaatsen komen waar men vanouds slechts te voet kon komen. Met waterscooters, jetski's en dergelijke vaartuigen wordt vaak snel gevaren, waardoor een grote kans bestaat op verstoring van zeehonden en vogels. Dat laatste geldt ook voor het waterskiën. Daarom geldt in het natuurmonument, gezien de (potentiële) schadelijkheid voor de natuurwetenschappelijke betekenis, een absoluut verbod op het gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen, alsmede voor het waterskiën. Voor deze vormen van gebruik zal ook geen vergunning of ontheffing worden verleend.

Ook andere snelle motorboten, zoals speed- en rubberboten, kunnen verstorend zijn door hun grote snelheid en geluidsproductie. Vandaar dat het harder varen dan 20 km per uur met snelle motorboten (conform het Binnenvaartpolitiereglement) in het gehele natuurmonument niet is toegestaan. Deze snelheidsbeperking geldt niet voor patrouille-, opsporings- en reddingsvaartuigen van de overheden en de reddingmaatschappij wanneer deze in functie zijn. Overigens geldt in het kader van de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied voor alle motorschepen een verbod op het sneller varen dan 15 km/uur buiten de betonde vaargeulen.

Conform het beleid zoals dat is vastgesteld tijdens de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991) blijft het toegestaan in de nabijheid van de doorgaande vaargeulen droog te vallen. Daarbij

dient "in de nabijheid" als volgt te worden geïnterpreteerd: Bij het droogvallen dient men een positie te kiezen, zodanig dat men tijdens laagwater niet verder dan 200 meter van de bebakening of betonning langs een vaarwater ligt. Deze zone is met opzet zo breed genomen, omdat daardoor in principe elke schipper in staat wordt geacht vóór het droogvallen een zodanige positie te kiezen dat hij altijd op minder dan 200 meter van het vaarwater blijft.

Voor wat betreft het gebruik van plankzeilen en zeekanoën wordt verwezen naar 5.3.3.

5.2.2 SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT

De betonde vaarwateren en/of bebakende geulen, zoals aangegeven op de Hydrografische Kaart, vallen buiten de aanwijzing. Het scheepvaartverkeer wordt hier in principe geregeld door middel van andere instrumenten dan de Natuurbeschermingswet, bijvoorbeeld via het Binnenvaartpolitiereglement. Nieuwe ontwikkelingen met eventueel schadelijke gevolgen voor het staatsnatuurmonument zullen evenwel in het kader van de Natuurbeschermingswet worden getoetst aan hun effecten op het staatsnatuurmonument.

Bij vaarroutes door kwetsbare gebieden kunnen (bijvoorbeeld vanwege mogelijke verstoring van vogels en rustende zeehonden) beperkingen met betrekking tot de doorvaarttijd ingesteld worden.

Voor zover het gaat om keuzes tussen wel of niet handhaven van betonning of bebakening in scheepvaartroutes wordt uitgegaan van het beleid zoals dat is vastgelegd in het beheersplan Scheepvaart. Daarin is ondermeer vastgelegd dat over elk wantij een oost-west (en in het geval van Texel: noord-zuid) verbinding gemarkeerd dient te zijn. Binnenkort zal het Vaarwegenplan Waddenzee verschijnen waarin de functie van elke scheepvaartroute wordt aangegeven. Afhankelijk van hun karakter kunnen voor de vaarwateren en -routes verschillende snelheidsregimes van kracht worden.

5.2.3 OVERIG VERVOER

Het parkeren van booreilanden is in het staatsnatuurmonument in verband met de aantasting van natuurschoon niet toegestaan.

Het gebruik van terreinvoertuigen kan grote verstoring op de wadplaten tot gevolg hebben. Daarom zal in principe geen vergunning of ontheffing worden verleend voor het gebruik van terreinvoertuigen in het staatsnatuurmonument.

5.3 RECREATIE

Het Waddengebied vervult een maatschappelijke betekenis in de menselijke behoefte aan ruimte, rust en landschappelijk schoon. Watersport op de Waddenzee is en blijft mogelijk binnen het gegeven van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied.

Door middel van beheerbeleid en zonering wordt voor inpassing van de recreatie in het natuurgebied zorggedragen. In de herziene pkb is

daartoe een kaart met globaal afgewogen recreatieve zonering opgenomen. In het zoneringssysteem, gebaseerd op het Beheersplan Recreatie, is de Waddenzee in drie zones ingedeeld. In de geulen en watervlaktes vindt recreatief medegebruik plaats. Op de meeste wadplaten vindt beperkt recreatief medegebruik plaats. In de (krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht) afgesloten gebieden vindt géén recreatief medegebruik plaats.

De zonering zal door de provincies nader worden uitgewerkt. Door de gezamenlijke overheden zal een beleid gevoerd dienen te worden dat gericht is op adequate handhaving van de ingestelde zonering en het gevoerde beheersbeleid. Naar de effecten van waterrecreatie op de natuur wordt thans onderzoek gedaan. De resultaten van het onderzoek zullen worden betrokken bij het nader vormgeven van het recreatiebeleid voor de Waddenzee.

In algemene zin geldt dat het gedrag van de bezoekers van het waddengebied niet méér aan banden zal worden gelegd dan noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. Als uitgangspunt geldt dat de recreatie niet mag leiden tot schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. In een groot gebied als de Waddenzee kunnen recreatie en natuurbescherming op veel plaatsen samengaan.

Teneinde de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon te waarborgen zal een aantal voorschriften in acht moeten worden genomen. Recreanten dienen zich te houden aan de algemene rechtsgevolgen van de aanwijzing (zie met name 4.3 en 4.4). Voor wat betreft het varen geldt het gestelde in 5.2.1. Specifiek voor verschillende vormen van recreatie geldt voorts het onder 5.3.1 tot en met 5.3.4 gestelde.

5.3.1 HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT

Het zich als bezoeker bevinden in het natuurmonument (bijvoorbeeld in de vorm van betreding van de wadplaten, zwemmen en dergelijke) is toegestaan, met dien verstande dat het verstoren van zeehonden en vogelconcentraties verboden is (zie 4.3) en dat het zich bevinden in gesloten gebieden niet is toegestaan (zie 4.4).

Het onaangeliend meenemen van honden (en andere huisdieren) kan veel verstoring tot gevolg hebben en is daarom ontheffingplichtig op grond van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Ook het gebruik van radio's en andere geluidsapparatuur hoort niet in het staatsnatuurmonument thuis. Dit heeft uiteraard geen betrekking op het gebruik van geluidsapparatuur de veiligheid betreffende en het gebruik van apparatuur op schepen, voor zover dit buiten het schip niet hoorbaar is.

5.3.2 WADLOPEN

In beginsel gelden voor wadlopers dezelfde regels als voor elke voetganger op het wad (zie 5.3.1).

Bij het georganiseerd wadlopen kan soms verstoring van (groepen) vogels niet worden voorkomen. In andere gevallen is een wadlooproute alleen bruikbaar wanneer een afgesloten gebied (ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet) wordt doorkruist. In het reeds eerder onder de Natuurbeschermingswet gebrachte deel van de Waddenzee is dat het geval bij de wadlooproute naar Rottumeroog, omdat de wadstrook ten zuiden van Rottumeroog in zijn geheel afgesloten is voor het publiek.

Voor het volgen van een route waarbij eventueel vogels of zeehonden verstoord kunnen worden en voor het betreden van gesloten gebied is daarom een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet nodig (zie 4.3). Gekoppeld aan een dergelijke ontheffing geldt een absoluut verbod op het meenemen van honden op het wad.

5.3.3 PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN

Plankzeilen (surfen) en zeekanoën zijn milieuvriendelijke recreatievormen die zonder problemen in grote delen van de Waddenzee kunnen worden beoefend. Onder bepaalde omstandigheden kunnen deze recreatievormen echter een aanzienlijke verstoring teweeg brengen onder watervogels of zeehonden. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij het surfen in de wadplatengebieden wanneer Eidereenden daar tijdens hoogwater al duikend voedsel, zoals Mossels, Kokkels en kreeftachtigen, zoeken. Zeekanoërs kunnen bijvoorbeeld verstoring veroorzaken wanneer zij zich in prieltjes begeven. Plankzeilers en zeekanoërs dienen daarom goed acht te slaan op de aanwezigheid van vogelconcentraties en rustende zeehonden en te vermijden dat deze verstoord worden (zie ook 4.3). Voor plankzeilers en zeekanoërs geldt eveneens het gestelde in 5.2.1 ten aanzien van het droogvallen en het verbod op het bevaren van gesloten gebieden (4.4).

5.3.4 SPORTVISSERIJ

Op grond van het feit dat er geen grote veranderingen in de visstand worden verwacht door het vissen met de hengel is in het kader van de onderhavige aanwijzing voor de hengelsport geen ontheffing voor het vangen en/of doden van vissen op grond van de Natuurbeschermingswet nodig, mits de hengelsport (conform de Visserijwetgeving) met niet meer dan twee hengels per persoon wordt beoefend.

Voor wat betreft de niet-beroepsmatige visserij met staand want (hoekwant, fuiken e.d.) blijft het huidige beleid van kracht. Dat wil zeggen dat op grond van de Visserijwet het aantal fuiken per persoon tot 2 beperkt is, terwijl regels gesteld zijn aan de maximale afmetingen van hoekwant en staand want. Daardoor blijft de invloed van deze vistuigen op de visstand gering. Om verdrinking van zeehonden te voorkomen is het gebruik van een keerwant in fuiken verplicht.

Ook deze vormen van visserij worden in het kader van de Natuurbeschermingswet niet ontheffingsplichtig geacht, een en ander met inachtnaam van het voorgaande.

Voor het overige dienen hengelsporters en overige niet-beroepsmatige vissers zich te houden aan de bepalingen in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.2 en 5.3.1.

5.4 JACHT

Binnen het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" wordt nergens gejaagd. Wel heeft de Staat het jachtrecht bij Wieringen verhuurd aan de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels; deze vereniging maakt van dit recht geen gebruik. Binnen "Waddenzee I" wordt thans nog op enkele plaatsen gejaagd.

Voor de Waddenzee geldt onder meer op basis van de Nota Jacht en Wildbeheer een "nee, tenzij"-beleid, hetgeen inhoudt dat jacht alleen kan plaatsvinden uit oogpunt van wildschadebestrijding en ten behoeve van natuurbehoudsdoelstellingen. Aangezien hieruit voor de Waddenzee geen noodzaak tot bejaging voortvloeit, en gegeven de inbreuk die jacht maakt op de natuurlijke aantalsregulerende processen en op de rust in het gebied, zal de jacht binnen "Waddenzee I" bij herziening van vergunningen worden afgebouwd.

5.5 BEROEPSVISSERIJ

De beroepsvisserij in de Waddenzee is als menselijke activiteit toegestaan binnen de randvoorwaarden van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Daarbij wordt gestreefd naar verweving van functies, waarbij voorwaarden kunnen worden gesteld aan de visserij ter beperking van ongewenste effecten. Waar verweving niet mogelijk is wordt zonering toegepast.

De beroepsvisserij kan aantasting van het bestand van beviste soorten en verstoring van vogels en zeehonden op de wadplaten tot gevolg hebben.

De visserij op kokkels, de mosselzaadvisserij en de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen heeft schadelijke gevolgen voor de instandhouding en de ontwikkeling van waardevolle biotopen als oude mossel- en kokkelbanken en zeegrasvelden. Natuurlijke, rijkgestructureerde en soortenrijke mosselbanken ontbreken vrijwel geheel, doordat jonge, pas gevormde banken vanwege het mosselzaad worden bevist. De restanten zijn niet stabiel genoeg om oude mosselbanken te vormen. Zeegrasvelden zijn vrijwel geheel verdwenen uit de Waddenzee. Herstel is waarschijnlijk mede afhankelijk van de afwezigheid van bodemverstorende activiteiten. Het areaal oude kokkelbanken is aanzienlijk afgenomen.

Voorts heeft de mosselzaad- en kokkelvisserij schadelijke gevolgen voor de voedselvoorziening van vogels (vooral Eidereenden en Scholeksters).

Mede in verband met het bovenstaande is aanpassing in het beroepsvisserijbeleid neergelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij ("Vissen naar evenwicht"). Deze structuurnota is inmiddels behandeld in de Tweede Kamer. Uitgangspunt van het beleid is een verweving van de functies natuur en visserij waar dit

mogelijk is. Voor de verschillende vormen van visserij wordt beleid geformuleerd dat deze verweving van functies mogelijk moet maken. Waar deze verweving niet mogelijk is worden bij wijze van nadere uitwerking van de afspraken van de Waddenzeeconferentie van 1991 te Esbjerg delen van de Waddenzee gesloten voor de visserij.

De uitgifte van vergunningen voor de vaste vistuigen geschiedt op grond van de Visserijwet 1963. Artikel 9, tweede lid, van deze wet biedt de mogelijkheid bij het stellen van regels in het belang van de visserij, mede rekening te houden met de belangen van de natuurbescherming. Het Reglement zee- en kustvisserij 1977 en de daarop gebaseerde Beschikking visserij, visserijzone, zeegebied en kustwateren zijn hiertoe aangepast. Op grond hiervan kunnen ter bescherming van natuurbelangen in de Waddenzee bepaalde voorschriften aan vergunningen, vrijstellingen of ontheffingen worden verbonden, of kunnen deze onder beperkingen worden verleend. Vergunningen in de Waddenzee zullen slechts worden verleend voor zover de instandhouding van de visvoorraden niet in gevaar komt en geen onaanvaardbare aantasting van de natuurwaarden plaats vindt. In bepaalde gevallen zal daartoe tot nadere regelgeving of beperking van het huidige aantal vergunningen worden overgegaan. In te verlenen vergunningen worden zonodig voorwaarden gesteld.

Daar het bemachtigen en doden van dieren (in dit geval vissen, schaal- en schelpdieren), alsmede het verontrusten van dieren (in dit geval vogels en zeehonden) ingevolge artikel 16, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet in beginsel verboden is, dient ten behoeve van de diverse vormen van visserij in de aan te wijzen gebieden voorts een ontheffing te worden verkregen. Bij het ontheffingenbeleid voor de Waddenzee zal worden uitgegaan van het in de vastgestelde Structuurnota Zee- en Kustvisserij neergelegde beleid. Dit houdt in dat conform dit beleid ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet wordt verleend aan hen, die beschikken over een visserijvergunning als hierboven bedoeld, waarbij zo nodig nadere beperkende voorwaarden kunnen worden gesteld ter voorkoming van verontrusting van zeehonden en vogels. Onder meer kunnen beperkingen worden gesteld aan de toegang tot gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet c.q. artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten. Wijziging van de vergunningvoorwaarden, toename van de intensiteit van bevissing en verandering van de vangstmethoden worden van geval tot geval getoetst aan artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

In onderstaande paragrafen wordt het vergunningen- en ontheffingenbeleid voor de verschillende vormen van visserij in het natuurmonument nader uiteengezet. Indien nader onderzoek hiertoe aanleiding geeft en na evaluatie van het hieronder omschreven beleid, is het mogelijk dat nadere beperkende voorwaarden worden gesteld bij de ontheffingen ex artikel 16 ten behoeve van het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee.

Niet-beroepsmatige visserij (sportvisserij) is behandeld in 5.3.5. Voor het al dan niet beroepsmatig verzamelen van wadpieren en het

niet beroepsmatig verzamelen (rapen) van schelpdieren en andere bodemfauna zij verwezen naar paragraaf 5.6.

5.5.1 BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN

Door de beroepsvisserij met zegen en vaste vistuigen kan de stand van diverse vissoorten plaatselijk (of zelfs in een groot gebied, zoals bij de Aal het geval lijkt te zijn) sterk worden verkleind.

Met name verstoringen van vogels en/of zeehonden op wadplaten, de te geringe herstel mogelijkheden voor kokkel- en mosselbanken en zeegrasvelden en de aantasting van het bestand van de beviste soorten zijn criteria op grond waarvan, in het kader van het Reglement zee- en kustvisserij 1977, tot nadere regelgeving of beperking van het aantal vergunningen wordt overgegaan. Meer concreet zal dit het volgende inhouden:

- Het aantal vergunningen voor de visserij met vaste vistuigen, zoals zegen, staand want, schietfuike, aalfuiken, weren en dergelijke wordt beperkt als ook het aantal en de grootte van de per vergunning toegestane vistuigen.
- Ter voorkoming van het verdrinken van zeehonden, duikeenden en dergelijke wordt voor alle (schiet-)fuike en staande kuilen een keerwant met een maaswijdte van 14 cm verplicht gesteld. Deze verplichting geldt overigens reeds voor recreatievisserij.
- Het aantal vergunningen voor de visserij met sleepnetten wordt niet uitgebreid. Tot een nader te bepalen evaluatiemoment zullen deze vergunningen niet aan andere bedrijven worden verleend c.q. kunnen worden overgedragen. Bij de evaluatie zal worden gezien of met het oog op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee de vergunningvoorwaarden moeten worden aangescherpt.
- Het aantal vergunningen voor de garnalenvisserij wordt tot een evaluatiemoment in 1998 niet uitgebreid.
- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen permanent gesloten. In het jaar 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden worden gesloten.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van vogels en zeehonden.

5.5.2 VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD

Mede gezien de effecten van de mosselzaad- en kokkelvisserij op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee zal bij het verlenen van vergunningen op basis van de Visserijwet een terughoudend beleid worden gevoerd.

Meer concreet worden de volgende maatregelen genomen.

- In ieder geval tot het jaar 2000 wordt het aantal vergunningen voor de mechanische kokkelvisserij niet uitgebreid. Het aantal

vergunningen voor de handkokkelvisserij wordt beperkt door overdracht niet toe te staan en geen nieuwe vergunningen te verlenen.

Voor de handkokkelaars en voor de mechanische kokkelvisserij te voet geldt tevens een betredingsverbod van de gebieden die krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten.

- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de mosselzaad- en kokkelvisserij (zowel mechanisch als handmatig) permanent gesloten. In 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden gesloten zullen worden.
- In voedselarme jaren wordt 60 % van de gemiddelde voedselbehoefte van vogels in de vorm van kokkels en mosselen voor deze vogels gereserveerd. Het meerdere is beschikbaar voor de visserij. Indien er minder aanwezig is dan deze 60 % dan wordt de Waddenzee in een dergelijk jaar voor de visserij op schelpdieren gesloten.
- Het aantal vergunningen voor de mosselzaadvisserij wordt structureel gefixeerd op het niveau van begin 1992 waarbij per vergunning slechts één vaartuig mag worden ingezet.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van zeehonden en vogels.

5.5.3 AANLEG MOSSELPERCELEN

In de Structuurnota Zee- en Kustvisserij is aangegeven dat de ligging van de schelpdierpercelen in de westelijke Waddenzee zal worden geoptimaliseerd, waarbij het totale areaal aan stabiele mosselpercelen met tenminste 200 ha wordt uitgebreid. Door middel van verschuiving en verplaatsing van percelen zal binnen het areaal dat is uitgegeven voor de mosselcultuur getracht worden deze uitbreiding te realiseren. Mocht dit niet door middel van optimalisatie mogelijk blijken dan zal na afronding van de optimalisatie uiterlijk in 1995 worden bezien of tenminste 200 ha extra beschikbaar zal worden gesteld.

Voor de aanleg van percelen in het staatsnatuurmonument is vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet vereist. In beginsel worden nieuwe mosselpercelen niet aangelegd in de in het kader van de Natuurbeschermingswet gesloten gebieden, tenzij van deze percelen geen noemenswaardige schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis van de gebieden is te verwachten.

Dat kan inhouden, dat dergelijke uitbreidingen niet zullen worden toegestaan, wanneer daarvan een noemenswaardig nadelig effect op het ecosysteem en/of de zeehondenstand te verwachten is.

Een ander aspect dat samenhangt met de cultuur van mossels op percelen is de mogelijkheid dat introductie plaats vindt van tot nu toe onbekende diersoorten en ziekten uit andere gebieden. Dat kan gebeuren wanneer om de één of andere reden bevolking of herbevolking van gebieden in de Waddenzee plaats zou vinden met mossels of andere diersoorten van elders. Voorbeelden van dergelijke diersoorten zijn

Japanse oesters, Palourdes, St. Jacobsschelpen en dergelijke. Het resultaat kan - behalve faunavervalsing - ook zijn dat specifiek in de Waddenzee thuishorende dieren of levensgemeenschappen in aantal afnemen of verloren kunnen gaan. Om introductie van biotoxine veroorzakende algen te voorkomen zullen vooralsnog geen mosselen uit andere gebieden geïntroduceerd mogen worden.

5.6 HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN

Het beleid ten aanzien van het winnen van wadpieren, zagers en andere bodemfauna is vastgelegd in het Beheersplan Natuur. Daarin is vastgelegd dat voor de mechanische winning van wadpieren in het hele pkb-gebied geen nieuwe vergunningen zullen worden verleend en dat geen vergunning zal worden gegeven voor het mechanisch winnen van zagers. Mede met het oog op de sluiting van Balgzand/Breehorn voor bodemberoerende vormen van visserij in het kader van de Structuurnota Zee- en Kustvisserij wordt gestreefd naar verplaatsing van de mechanische wadpierwinning uit dit gebied.

Het handmatig winnen van wadpieren en zagers anders dan voor direct eigen gebruik zal zonder ontheffing slechts in nader op de kaart aangegeven gebieden toegestaan zijn. Daarbij zal ook in die gebieden geen toestemming worden verleend voor het winnen van wadpieren en zagers op of in de directe nabijheid van mosselbanken en in gebieden die vanwege de bodemfauna ook voor andere vormen van bodemfauna-exploitatie zijn gesloten. Zolang deze gebieden niet zijn aangewezen wordt de ontheffing geacht te zijn verleend, behoudens in de artikel 17-gebieden.

Het rapen van mossels voor eigen consumptie tot een maximum van 10 kg per persoon per dag is zonder ontheffing toegestaan, behoudens in de artikel 17-gebieden en de voor mossel- en kokkelvisserij gesloten gebieden. Het (al dan niet beroepsmatig) rapen van andere schelpdieren of het rapen van mossels onder andere omstandigheden is ten alle tijde ontheffingplichtig (zie onder meer 5.5.2). In principe worden hiervoor geen ontheffingen verleend.

Voor de winning van andere dan de hierboven genoemde soorten, zoals zeemos (*Laomeda spec.* en *Sertularia cupressina*), mesheften enzovoorts zal geen ontheffing worden afgegeven.

5.7 ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN

Voor zover wingebieden buiten de betonning van de vaargeulen liggen heeft de winning van bodemmateriaal rechtstreeks invloed op het staatsnatuurmonument. Daarnaast kunnen zich zowel bij winning in het staatsnatuurmonument als bij winning in de vaargeulen indirecte effecten voordoen door de troebeling die bij de winning ontstaat. Ten aanzien van zand- en schelpenwinning geldt een terughoudend beleid, dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Ontgrondingen. Op basis van onderzoek zal worden besloten of zandwinning beperkt kan worden tot het noodzakelijk waterstaatkundig onderhoud. Winningen op basis van vigerende ontgrondingsvergunningen zijn niet vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een vergunning zal wel nodig zijn wanneer veranderingen in de feitelijke

winsituatie optreden, zoals uitbreiding van het aantal locaties en verandering van de benutting van de bestaande locaties. Vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet is eveneens nodig voor nieuwe winningen en ontgrondingen in het staatsnatuurmonument.

5.8 BAGGERSPECIE

Vrijwel alle baggerspecie die uit havens en geulen wordt gebaggerd wordt in een (vaar)geul gestort. Van daaruit kan het zich verspreiden over en bezinken in gebieden die als staatsnatuurmonument zijn aangewezen, namelijk op wantijen, op slikkige platen nabij de vastelandskust of op kwelders. Het natuurmonument kan beïnvloed worden door onder meer verhoogde troebeling en door het vrijkomen van eventueel in het slib aanwezige verontreinigingen.

Het beleid ten aanzien van dumping van baggerspecie is verwoord in het pkb-Beheersplan Water. Het huidige beleid is dat baggerspecie in diep, stromend water wordt gestort, zodat het slib zich op natuurlijke wijze opnieuw over een kombergingsgebied verdeelt. Alleen baggerspecie uit de Waddenzee en daarmee in open verbinding staande havens komt voor eventuele storting in de Waddenzee in aanmerking. Voor verontreinigde baggerspecie, die volgens het in voorbereiding zijnde beoordelingssysteem niet in de Waddenzee kan worden gestort, dient een oplossing buiten de Waddenzee te worden gevonden.

Stortingen binnen het natuurmonument zijn in ieder geval vergunningplichtig in het kader van de natuurbeschermingswet.

Behalve de verontreinigingsgraad van de te storten specie bepaalt ook de totale hoeveelheid specie in hoeverre storting ervan een nadelige invloed zou kunnen hebben op de kwaliteit van het slib dat zich uiteindelijk op wantijen en kwelders afzet. Vandaar dat voor stortingen binnen of buiten het natuurmonument die meer dan een bepaalde, nader te omschrijven verontreinigingslast inhouden vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet zal moeten worden verkregen. Dat betekent dat dan behalve de verontreinigingsgraad ook de hoeveelheid te storten specie een rol zal spelen bij een beslissing over het al dan niet toestaan van een storting.

5.9 LOZINGEN

Voor het beleid ten aanzien van lozingen wordt aangesloten bij het beleid zoals dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Water en zoals dit is aangescherpt op de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991).

Aangezien vrijwel alle lozingen in en rond het staatsnatuurmonument via het water invloed hebben op het ecosysteem zal, conform het pkb-beleid, het belang van de natuur zwaar wegen bij elke beslissing over lozingen in de Waddenzee. Dientengevolge zal over alle te verlenen lozingsvergunningen (in het kader van de Wet

verontreiniging oppervlaktewateren) overleg plaats vinden tussen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Voor zover het gaat om lozingen waarvan het mogelijk is dat ze door hun concentratie van milieuvreemde stoffen of door hun hoeveelheid schade kunnen doen in het staatsnatuurmonument zal een vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet nodig zijn alvorens tot lozing in het staatsnatuurmonument kan worden overgegaan.

De Natuurbeschermingswet is niet van toepassing voor zover het gaat om niet rechtstreeks bepaalde lozingen. De uitspoeling van boezemwater en de verontreiniging vanuit diffuse bronnen (bijvoorbeeld via de Rijn) kan daarom buiten beschouwing worden gelaten.

5.10 KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE

Voor de aanleg van kabels, buisleidingen, hoogspanningsleidingen en dergelijke binnen het staatsnatuurmonument is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Het vigerend beleid ten aanzien van kabels en buisleidingen is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Kabels en Buisleidingen.

Er worden geen vergunningen voor nieuwe buis- en ondergrondse hoogspanningsleidingen verleend, tenzij (inter)nationale belangen dit onvermijdelijk maken. Zo nodig zullen voorwaarden worden gesteld aan het tracé, de methode van uitvoering en de tijd van het jaar waarin de werkzaamheden plaats vinden. Wanneer een leiding bestemd is voor het vervoer van toxische substanties (olie, gas met condensaat, chemicaliën) zullen ook de kans op calamiteiten en de effecten daarvan worden meegewogen in beslissingen over het al dan niet toestaan van de aanleg van dergelijke leidingen.

Aanleg van (nuts)leidingen dient tot een minimum te worden beperkt. Bij aanleg dient te worden aangesloten bij bestaande leidingzones.

5.11 SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN

Bij seismisch onderzoek kunnen verstoringen plaats vinden. Vandaar dat voor het verrichten van seismisch onderzoek vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is. Aanvragen worden zorgvuldig afgewogen. Seismisch onderzoek dient plaats te vinden volgens de best bestaande methoden, gericht op het tot een minimum beperken van verstoring van vissen, vogels en zeehonden door de keuze van de onderzoeksmethode en -periode. De toelaatbaarheid van seismisch onderzoek buiten de in concessie uitgegeven gebieden zal worden afgewogen nadat terzake éénmalig een milieu-effect-rapportage is opgesteld.

In het concessiegebied Zuidwal wordt op één lokatie aan de vaargeul het Inschot gewonnen. Tot 1994 zullen nieuwe boringen binnen de concessiegebieden niet plaatsvinden (moratorium). Buiten de huidige concessiegebieden zullen er in de toekomst geen exploratie- en exploitatieboringen verricht worden. Nieuwe aanvragen om boorvergunningen worden, zoals neergelegd in de pkb, niet ingewilligd om mogelijke cumulatieve negatieve gevolgen voor de

Waddenzee door mijnbouwactiviteiten te voorkomen. Het gehele, niet in concessie uitgegeven deel van de Waddenzee wordt daarmee van boorwerken ten behoeve van de opsporing en winning van diepe delfstoffen gevrijwaard. Uit oogpunt van natuurbehoud is voorts verlenging van het moratorium wenselijk. Dit is onderwerp van nader kabinetsoverleg met de concessionarissen.

Voor het verrichten van exploratie- en exploitatieboringen en voor de aanleg van de benodigde aan- en afvoerleidingen is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Dergelijke vergunningen zullen slechts onder strikte voorwaarden worden verleend, en dan nog alleen voor zover deze boringen plaats zullen vinden binnen de concessiegebieden en indien de concessiehouder aannemelijk heeft kunnen maken dat noch de boring, noch een eventuele calamiteit gevaren oplevert voor het ecosysteem van de Waddenzee.

5.12 BURGERLUCHTVAART

Bij geringe vlieghoogten kan de kleine luchtvaart grote verstoring veroorzaken op het wad (voedselzoekende vogels, zowel bij laag- als bij hoogwater en bij rustende zeehonden), alsmede in duin en kweldergebieden (broedende en rustende vogels). Maatregelen met betrekking tot vlieghoogten en -routes in het kader van een Algemene Maatregel van Bestuur op basis van de Luchtvaartwet zijn in voorbereiding. De minimaal toegestane vlieghoogte voor kleine luchtvaart en helicopters boven de Waddenzee wordt 450 meter, met corridors naar de vliegvelden op de Waddeneilanden en bij De Kooij. In die corridors zal op werkdagen minimaal 210 meter, en in de weekends op minimaal 300 meter hoogte gevlogen mogen worden.

Voor zover burgerluchtvaart boven de Waddenzee plaats heeft boven de genoemde hoogten is de Natuurbeschermingswet niet van toepassing. Voor deze vliegactiviteiten is derhalve geen vergunning of ontheffing op grond van deze wet vereist. Voor inspectie-, opsporings-, reddings- en ambulancevluchten is geen vergunning of ontheffing vereist.

Voor zover de Waddenzee is aangewezen als stiltegebied krachtens de Wet Geluidhinder geldt het beleid dat ULV's een afstand van 1500 m tot het stiltegebied moeten houden. Als gevolg hiervan is het gebruik van ULV's op basis van de Wet Geluidhinder in de praktijk boven het grootste deel van de Waddenzee reeds niet toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn mogelijk voor handhavingsdoeleinden en wetenschappelijk onderzoek. Voor dit laatste is ontheffing op grond van de Natuurbeschermingswet vereist.

5.13 MILITAIR GEBRUIK

Het militair gebruik van de Waddenzee is in het kader van het pkb-beleid neergelegd in het concept-beheersplan Militaire activiteiten. In het verlengde van beleidsuitspraken in de Defensienota is in het kader van de Evaluatienota Structuurschema Militaire Terreinen gezien in hoeverre militaire activiteiten niet

evengoed elders kunnen worden uitgevoerd en of zij niet zodanig gesitueerd kunnen worden dat de milieuhinder zoveel mogelijk beperkt wordt. Het pkb-beleid blijft gericht op vermindering van militaire activiteiten in de Waddenzee en op het voorkomen van geluidsoverlast, schade en verontreiniging van bodem, water en lucht.

De militaire activiteiten in of nabij de Waddenzee betreffen voornamelijk schiet- en vliegactiviteiten. In het kader van de Evaluatienota zullen de Koninklijke marine en de Koninklijke landmacht geen gebruik meer maken van de schietterreinen Lutjeswaard en Nieuwe Haventerrein, waardoor een onveilige zone van 34.000 ha vervalt. Op Vlieland bevindt zich de schietrange Vliehors van de Koninklijke luchtmacht en op Terschelling ligt de Navo-schietrange Noordvaarder. De range Noordvaarder is met ingang van 1992 in de maanden juli en augustus gesloten. Door het kabinet wordt in het kader van het pkb-beleid gestreefd naar beëindiging van het gebruik van de Noordvaarder op zo kort mogelijke termijn, doch uiterlijk in 1995. Op de range Vliehors zal voor het afwerpen van oefenbommen voor zover mogelijk gebruik worden gemaakt van een vliegpatroon, waarbij meer over de Noordzee wordt gevlogen en de Waddenzee meer wordt ontzien.

Het gebruik van een laagvliegroute voor straalvliegtuigen, die de Waddenzee kruist, is opgeschort in afwachting van een Navo-studie over de behoefte aan laagvliegen. Het streven van het kabinet is gericht op het beperken en zo mogelijk opheffen van militaire laagvliegroutes boven de Waddenzee.

Tussen de vliegbasis Leeuwarden en de eilanden Terschelling en Vlieland vinden helicoptervluchten plaats voor bijstand bij schietoefeningen op de ranges. Te zijner tijd vervalt de helihaven op Terschelling. Bij helicoptervluchten dienen zeehonden- en vogelconcentraties zoveel mogelijk gemeden te worden.

Op Vlieland is het Cavalerieschietkamp gevestigd. Hier wordt van 1 september tot 15 april geschoten met tankgeschut en boordmitrailleurs. Het aantal schoten in de toekomst kan met 20 % afnemen door een verminderde opleidingsbehoefte. De onveilige zone van de schietbaan in de Marnewaard (Lauwersmeer) strekt zich voor een groot deel over de Waddenzee uit. Het aantal schoten zal hier naar verwachting met 15 % kunnen afnemen.

Het huidige gebruik en beheer met betrekking tot militaire activiteiten in de Waddenzee is toegestaan zonder vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Nieuwe activiteiten en/of uitbreiding van bestaande activiteiten worden getoetst aan de bepalingen van de Natuurbeschermingswet.

6. **HANDHAVING EN TOEZICHT**

Toezicht op de naleving van de Natuurbeschermingswet zal worden uitgeoefend door personeel van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Met de opsporing van de bij de wet strafbaar gestelde feiten zijn belast zij die daartoe door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn aangewezen. Dit geldt onder meer voor het personeel van de drie inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna. Daarnaast vindt opsporing plaats door de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen personen.

De activiteiten van de verschillende diensten op het gebied van toezicht en inspectie in de Waddenzee worden op elkaar afgestemd. De Samenwerkende Inspectie Waddenzee (SIW) is een met dat doel op vrijwillige basis gevormd samenwerkingsverband van alle bij inspectie en beheer van de Waddenzee betrokken rijksdiensten, zoals Rijkswaterstaat/Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken, Directie Visserijen, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Marine, Marechaussee, Rijkspolitie te Water en Douane.

Daarbij speelt de Centrale Meldpost Waddenzee (CMW; marifoonkanaal 4; telefoon 05620-3100) in de Brandaris op Terschelling als "loket" voor het ontvangen van meldingen van verstoringen, verontreinigingen e.d. een belangrijke rol. Meldingen kunnen hier 24 uur per dag worden doorgegeven.

Meldingen van verstoringen, verontreinigingen, ontregelde vaarwegmarkeringen, vogelolieslachtoffers e.d. kunnen voorts worden doorgegeven aan de inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna:

- * Phoca (tel.: 06-52106326; westelijke Waddenzee)
- * Krukel (tel.: 06-52107464: Waddenzee tussen Terschelling en Schiermonnikoog)
- * Harder (tel.: 06-52105398; oostelijke Waddenzee en Dollard).

7. INLICHTINGEN

Vragen over de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddengebied en over vergunningen en ontheffingen kunnen worden gericht aan de Consulente Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in de desbetreffende provincie:

- de Consulente te Groningen: Postbus 30027, 9700 RM Groningen (tel. 050-207207);
- de Consulente te Friesland, tevens coördinerende Consulente voor het Waddengebied: Postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden (tel. 058-955255);
- de Consulente te Noord-Holland: Postbus 3005, 2001 DA Haarlem (023-301234).

Vergunningen en ontheffingen dienen schriftelijk te worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Waar het gaat om ontheffingen ten behoeve van de georganiseerde wadloopsport en rondvaarttochten kan schriftelijk ontheffing worden aangevraagd via de Consulente NBLF.

Bij de behandeling van aanvragen om vergunning of ontheffing dient in de regel rekening te worden gehouden met een behandelingstermijn van circa drie maanden.

Ontheffingen voor de beroepsmatige uitoefening van de visserij in de Waddenzee behoeven niet apart te worden aangevraagd, doch zullen worden afgehandeld in het kader van vergunningprocedures op grond van de visserijwetgeving.